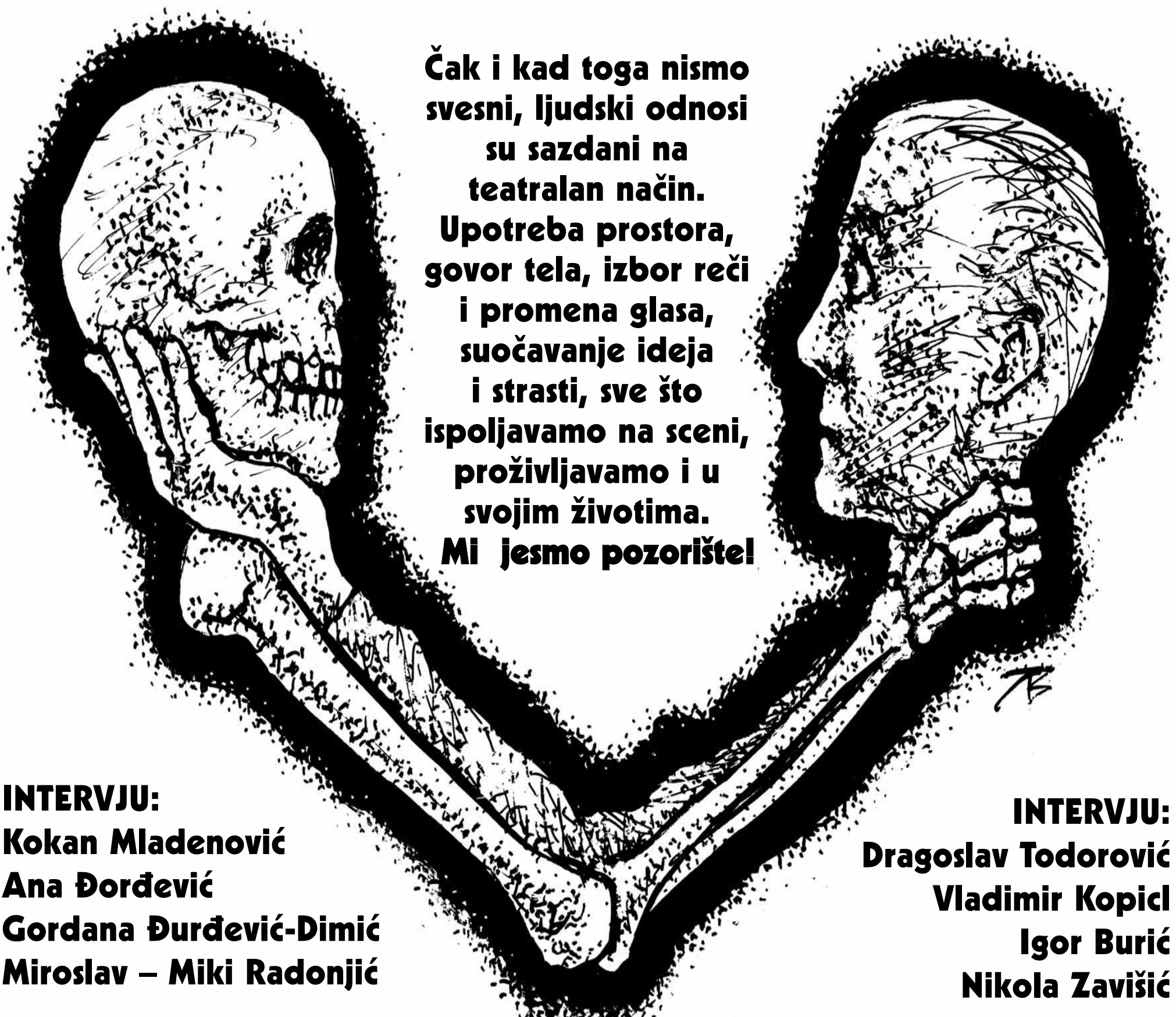

LUDUS

POZORIŠNE NOVINE ■ BROJ 152 ■ APRIL 2009. ■ GODINA XVI ■ CENA 100 DINARA

**Čak i kad toga nismo
svesni, ljudski odnosi
su sazđani na
teatralan naćin.
Upotreba prostora,
govor tela, izbor reći
i promena glasa,
suoćavanje ideja
i strasti, sve Ńto
ispoljavamo na sceni,
proživljavamo i u
svojim životima.
Mi jesmo pozoriŃte!**

INTERVJU:

Kokan Mladenović

Ana Đorđević

Gordana Đurđević-Dimić

Miroslav – Miki Radonjić

INTERVJU:

Dragoslav Todorović

Vladimir Kopicl

Igor Burić

Nikola ZaviŃić

- Događaji koji su p(r)otresli javnost
- PozoriŃta trće poćasni krug
- „Sveti Georgije ubiva aždahu“ kao film i predstava
- PozoriŃna umetnost za decu i kulturna politika: Dete iŃte pozoriŃte
- Zakon o kulturi: Sad ga vidiŃ sad ga ne vidiŃ
- Zakon o pozoriŃtu i Bekeťov Godo
- Inostrana scena: Pad Berlinskog zida u pozoriŃnom ruhu
- Irski teatar nekad i sad

KULTURA TRČI POČASNI KRUG

Piše Ivan Medenica

Ivan Medenica

Kulise su srušile i iluzija više nema: vodeće srpske institucije kulture zapale su, od početka ove kalendarske godine, u nezapamćenu krizu. Da rekapituliramo vesti koje su poslednjih nedelja kulturu dovele u centar medijske pažnje: ostavke su, iz različitih razloga podneli direktor Narodnog pozorišta Predrag Ejodus, Beogradske filharmonije Ivan Tasovac i ceo Upravni odbor Narodnog muzeja. Da problemi ne budu samo u „zoni odgovornosti“ Ministarstva za kulturu, pobrinule su se i gradske vlasti Beograda koje, doduše, nisu stvorile ili doprinele velikim aferama, ali su povukle neke kontroverzne poteze, ili bar poteze koji takođe izazivaju pozornost javnosti: raspisivanje konkursa za direktore u velikom broju gradskih institucija kulture, koji se doživljavaju kao paravan za partijska cenkanja i nagodbe, ili degradiranje prestižne manifestacije Tribina kompozitora s gradskog na opštinski nivo. Iako bi za medije bilo veoma atraktivno da se iskopa neki objedinjujući i bombastični razlog ovih afera, da se može utvrditi neki snažan i efekatan „dramski sukob“, da se mogu rasplamsati navijačke strasti, reklo bi se da njih, ipak, treba posmatrati odvojeno, analitički i smireno. U nedostatku tog globalnog odgovora, a zbog raznovrsnosti i broja afera, zadržao bih se – ipak je ovo „Ludus“ – na pozorišnim pitanjima.

Središnja pozorišna afera tiče se Narodnog pozorišta. Ostavka direktora Predraga Ejodusa pripremala se u pojedinim medijima, posebno onim i inače zaduženim za prljave poslove, nekoliko nedelja pre nego što se stvarno desila; pravi dramski sukob desio se kada se ispostavilo da postoji ozbiljno nerazumevanje između uprave (Ejodusa je podržala i predsednica UO Svetlana Bojković) i Ministarstva za kulturu. Taj sukob je rezultirao Ejodusovom (iznuđenom) ostavkom.

Sušтина sukoba na relaciji Ejodus – Ministarstvo sastoji se u različitim strategijama za stvaranje bar snošljivih, ako ne i optimalnih radnih uslova za umetničko stvaralaštvo u nacionalnoj teatarskoj kući. S jedne strane je bio zahtev

upravnika Ejodusa da država uzme aktivno učešće (i odgovornost) u nužnom projektu racionalizacije broja zaposlenih, dok je Ministarstvo smatralo da su za rešavanje svih problema Narodnog pozorišta zadužena samo njena upravna tela, a ministar Bradić je izneo i lični stav da problem nije u broju zaposlenih, već u tome što nisu adekvatno uposleni.

Da je ovaj stav izneo neko ko dolazi iz oblasti, na primer, vizuelnih umetnosti ili književnosti, moglo bi još da se pretpostavi da je neobavešten; pošto je, međutim, aktuelni ministar bivši direktor Narodnog pozorišta, onda ignorisanje problema prekomernog broja zaposlenih u toj kući deluje više nego cinično. S oko osam stotina zaposlenih u umetničkom sektoru, administraciji, tehnicima i drugim službama, to pozorište je apsolutni rekorder kada se poredi sa srodnim pozorišnim institucijama, bar onim u regionu. Taj problem najbolje se sagledava iznutra, ali i mi „spolja“ možemo da ga uočimo: recimo, kada kao aktivni pozorišni kritičar teško možete da se priselite više od trideset od ukupno šezdeset stalno zaposlenih (plus dva-desetak po ugovoru) glumaca u ansamblu Drame. Ove brojke nam ukazuju na jedan od gorućih problema našeg teatra, koji je, očito, kulminaciju doživeo u Narodnom pozorištu: problem „mrtvih duša“, kako ga je Ejodus hrabro nazvao, odnosno činjenice da mnogi stalno zaposleni umetnici (pevači, glumci, muzičari, igrači) imaju redovna mesečna primanja, a neredovno rade. Koji god da je razlog tome – objektivni ili ne, pravičan ili ne – ostaje činjenica da nedostatak prakse utiče na *umetničku kondiciju*, da se velike pauze u radu nužno negativno odražavaju na kvalitet. Naravno, nije problem samo u umetničkom sektoru, jer se još veća *začepljenja*, a manje delikatna za razrešavanje, javljaju u administrativnim i tehničkim službama.

Nije ciničan samo stav da problem nije u broju zaposlenih, već i onaj da s takvim problemima treba da se nosi uprava Narodnog pozorišta, a na osnovu zakona o radu. Na osnovu tog, opšteg

zakonskog akta, može se, eventualno, otpustiti nekoliko zaposlenih – a i to s rizikom da ih sud vrati na posao – ali kad se višak podiže na trocifren broj, onda je jasno da je nužna „interventna akcija“, da ministarstvo mora da donese adekvatnu političku odluku i da aktivno stoji iza nje. Da ne kažemo da neki oblici racionalizacije ne mogu da se sprovede bez nove legislativne: recimo, uvođenje *neophodnog* beneficiranog radnog staža za baletske umetnike. Kada smo kod legislativne, zašto se godinama radilo na nacrtu zakona o pozorištu, koji je trebalo da omogući prelazak na zapošljavanje umetnika po ugovoru, ako su ovi problemi, sve to vreme, mogli da se rešavaju na osnovu zakona o radu, ako pitanje radnog angažmana u institucijama kulture – u rasponu od pozorišta do muzeja – ni po čemu nije specifično!?

Iz ove situacije Ministarstvo planira da izađe na principijelni način: raspisivanjem konkursa za novog upravnika. Sve prednosti te vrlo transparentne pro-

cedure su odmah uočljive, ali su zato njegove ogromne slabosti skrivene. Da situacija nije vanredna (a to vanredno stanje je, zapravo, *hronično*), divno bi bilo da se kandidati takmiče s različitim umetničkim i menadžerskim programima: ovako, u stanju opšteg raspada, niko ozbiljan i relevantan se neće ni javiti na konkurs ako nema izričitu i jasnu podršku ministarstva u rešavanju problema, onu koju Ejodus, očigledno, nije imao. Zato onda kada treba nekoga nagovoriti da bude vatrogasac, deluje ili neozbiljno ili licemerno, a možda i jedno i drugo, da izigravamo fine svetske manire. Ili je konkurs samo paravan?

Raspisivanje konkursa je direktna veza između stanja u Narodnom pozorištu i onoga u velikom broju beogradske pozorišta u kojima su, takođe, raspisani konkursi za upravnike. Situacija je ovde, bar naizgled, manje dramatična, pa ta procedura deluje sasvim adekvatno: jedino što se u medijima i javnosti stvara utisak da su konkursi i ovde paravan, ovog puta za raspodelu pozorišta i drugih institucija kulture po „partijskim kvotama“, na osnovu proporcijalne zastupljenosti u kolaciji koja ima vlast u gradu. Da se odmah razumemo: lično ne smatram da je problematično da partije ili bilo koje druge političke instance odlučuju o rukovođenju ljudima u institucijama kulture, ako to znači da vlast onda preuzima odgovornost za način rukovođenja i *opštu* kulturnu politiku koja će se u njima sprovoditi (naravno, ne u smislu nekakve ideološke kontrole). Međutim, taj pristup ne deluje spojivo sa, bar teorijski gledano, potpunom transparentnošću konkursne procedure: ili vlast dovodi upravnike kako bi, s njihovom podrškom, sprovedila određenu kulturnu politiku (naravno, na samosvojan i kreativan način), ili se ostavlja puna sloboda za takmičenje potpuno različitim umetničkih i menadžerskih programa.

Dodatnu sumnju izaziva činjenica da ovaj konkurs, zapravo, ne podrazumeva takmičenje programa, jer se kandidati prijavljuju sa svojim profesionalnim biografijama, ali ne i s planom umetničkog i/ili organizacionog razvoja... U svakom

slučaju, čini se da bi u budućnosti trebalo da se programi za rukovođenje institucijama kulture unesu kao osnovni zahtev konkursa. Možda bi se na taj način predupredio problem koji danas primećujemo u našim pozorištima, osim onim *specijalističkim* (muzičkom i za decu): nedovoljna umetnička, intelektualna i *društvena* profilisanost repertoara.

Poslednje, ali ne i najmanje bitno, ne treba prevideti da, iako nisu tako akutni kao u Narodnom pozorištu, slični problemi s (ne)postojanjem odgovarajućih „radnih uslova“ za kontinuirano, ozbiljno i posvećeno stvaralaštvo postoje i u gradskim teatrima. U njima problem, možda, nije toliko u „mrtvim dušama“, koliko u (ne)moćnosti da se, usled prezauzetosti glumaca (televizija, film, estrada), normalno organizuju i održavaju i probe i predstave, a što se, u krajnjoj instanci, često održava na kvalitet novih produkcija ili na brzinu njihovog *starenja*... Zato se i u ovom, kao i u slučaju Narodnog pozorišta, kao glavno pitanje postavlja one legislativne prirode: stvaranje pravnog okvira za prelazak većine glumaca na angažman po ugovorima. Takav način angažmana bi trebalo da stvori diferencijaciju između glumaca koji bi se posvetili estradi i televiziji, velikim honorarima i slavi kod široke publike, i onih koji bi se posvetili ozbiljnom stvaralaštvu u pozorištu, uz manja primanja (ali mnogo ozbiljnija nego sada) i manju slavu, ali punu profesionalnu satisfakciju (takmičenja, festivali, kritike...). Dok se ti opšti uslovi ne stvore, čini se da će značajna umetnička stvaranja u našem pozorištu – a kojih, uprkos svemu, ima – i dalje biti rezultat srećnih oklonosti, a ne nekakve strategije.

P.S. Sve je ovo, možda, priča za malu decu, ako se iza svih afera u kulturi, zapravo, kriju samo partijski i finansijski interesi. Ali, ako je tako, onda svesno biram da budem naivan i slušam i govorim samo ovakve bajke.

DOGAĐAJI KOJI SU P(R)OTRESLI (KULTURNU) JAVNOST

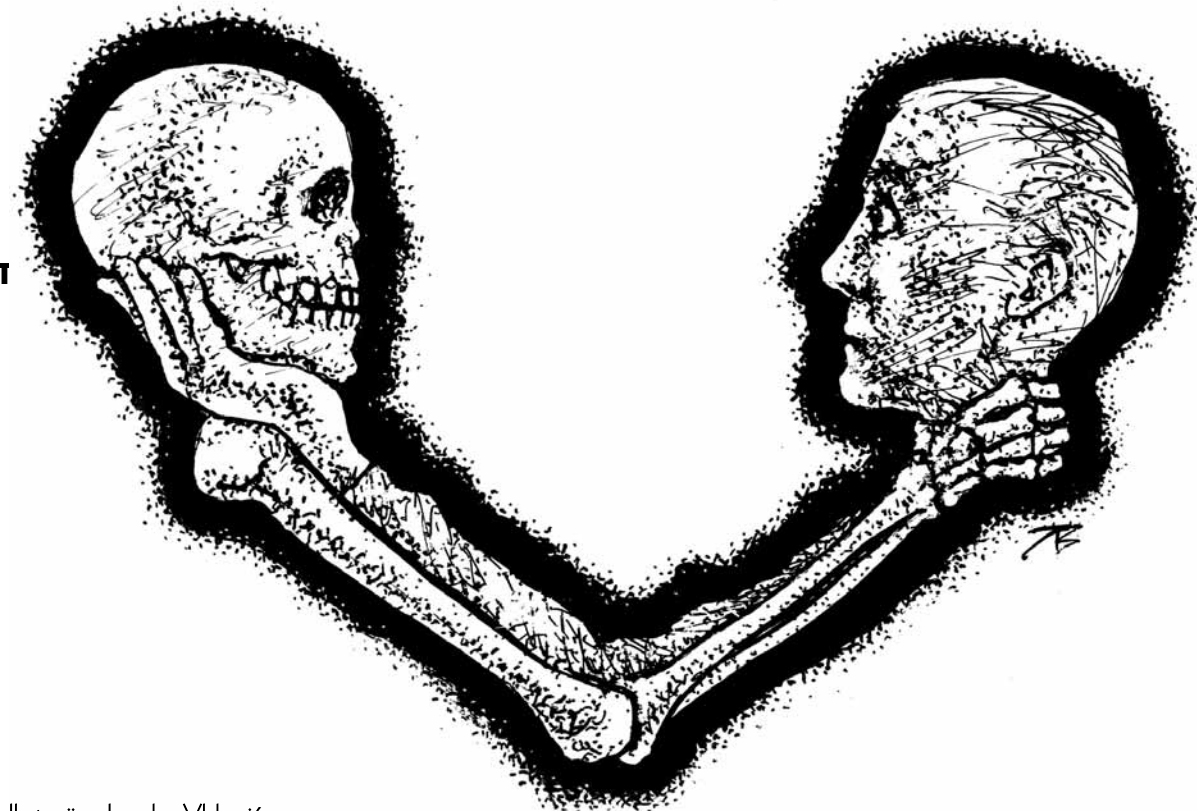
OSTAVKE U NACIONALNIM USTANOVAMA KULTURE

U kratkom vremenskom periodu ostavke su, uz jasna obrazloženja, dali Predrag Ejodus, upravnik Narodnog pozorišta u Beogradu, potom Ivan Tasovac, direktor Beogradske filharmonije, a zatim i Upravni odbor Narodnog muzeja

Nedavno su kulturnu javnost p(r)otresle ostavke ljudi na čelnim pozicijama u republičkim, odnosno nacionalnim ustanovama kulture. U kratkom vremenskom periodu ostavke su, uz jasna obrazloženja, dali Predrag Ejodus upravnik Narodnog pozorišta u Beogradu, potom Ivan Tasovac, direktor Beogradske filharmonije, a zatim i Upravni odbor Narodnog muzeja. U obilju komentara koji su se na tu temu (ne)zvanično mogli čuti nezaobilazno se

pominju nagomilani dugogodišnji problemi u kulturi, nepostojanje zakonskih okvira, opšta ekonomska kriza uz koju ide opaska da je sadašnji ministar kulture ne tako davno isticao da je ovogodišnji budžet najveći do sada, razmimoilaženja sa resornim ministarstvom sa kojim postoje i suštinski problemi u komunikaciji.

S jedne strane, nisu retki oni koji napominju da su organizacioni, zakonski i ekonomski problemi postojali i do

Ilustracija: Jugoslav Vlahović

sada, ali se nekako funkcionisalo bez ostavki, drugi pak napominju da je reč o kulminaciji u datom trenutku.

Gorčin Stojanović je u medijima izjavio da bi se naravno uvek moglo reći da je reč o koincidenciji: „Ipak, nije prijatno znati da tri od nekoliko glavnih institucija koje su pod kapom republičkog

ministarstva tako olako ostaju bez rukovodilaca. S obzirom na izjave čelnih ljudi ministarstva, a pogotovo na način na koji su date od državne sekretarke za kulturu, lično stičem utisak da je reč o nekom problemu u komunikaciji. Ili drugačije rečeno, izvesna birokratska arogancija sa kojom su izjave date jednako

kao i lakoća kojom se ostavke usvajaju upućuju na dve stvari ili potrebu da se nekom vrstom jakog gesta raščiste stvari (a to bi se moglo protumačiti i kao kadrovska čistka) ili je reč o vrlo rdavom PR-u.

„Moj utisak možda nije tačan, ali je nevolja sa utiscima što oni ostavljaju

dubok trag i mislim da nije nevažno razmišljati o tome kakav dojam ostavljate, pogotovo u situaciji kakva jeste i

Dejan Mijač (Foto: Jelena Vučetić)

pogotovo na samom početku rada neke institucije, odnosno ministarstva koje treba da potraje."

Dejan Mijač je, uz napomenu da su u pitanju različiti problemi svake od ustanova čiji su čelnici podneli ostavke a da im je zajedničko to da ih ne mogu rešiti sami, rekao: „Reforma Narodnog pozorišta ne može biti prepuštena upravniku. A reforme su neminovne. Ukratko; ne postoji politička volja da se bilo šta u kulturi desi. Kultura je van svake brige države što se vidi po ne postojanju ikakve zakonske regulative. Mi koji radimo u kulturi samo gledamo koga će da nam delnu. Divim se onima koji se prihvate bilo kakvog rukovodstva u kulturi. Pokušavali su ljudi, dođu do granice izdržljivosti i kažu neka se sada sledeći natocilja."

Svetlana Bojković je takođe isticala da je problem u izostanku zakonske regulative i nebrizi države što ju je motivisalo da se povuče iz Upravnog odbora Narodnog pozorišta. A Vojislav Brajović, bivši ministar kulture smatrao je neu-

Ljiljana Đurić (Foto: Đorđe Tomić)

mesnim da komentariše čitavu situaciju izrazivši uverenje da će kultura smoci snage da prevaziđe probleme.

Predsednik Koordinacionog odbora umetničkih udruženja, Ljiljana Đurić, ukazala je i na probleme proizašle iz ekonomske situacije: „Imamo veći budžet, ali su nam nominalno sredstva manja. Udruženja su dobila deset posto manje nego prošle godine, a uz inflaciju

to je već više od 15 posto. Jedan od ključnih problema je nedostatak kontinuiteta, svaka stranka misli da sve od nje počinje. Problemi se gomilaju a ne rešavaju, ne rešavaju se ni oni koji ne iziskuju naročito velika sredstva... Neke se stvari mogu rešiti s malo dobre volje. Imam obećanje da će Ministarstvo kulture da ubrza rešavanje gorućih pitanja kada je reč o umetničkim udruženjima."

Vera Pavlović, direktor Republičkog zavoda za zaštitu spomenika kulture je rekla da je ustanova na čijem je čelu suočena sa velikim problemima, pogotovo kada je o zaštiti spomenika na Kosovu reč i takođe istakla: „Ukazano nam je da treba da budemo menadžeri. A ukoliko nađete donaciju u situaciji ste da donatoru ukažete da se 20 posto od toga oduzima. Čitav niz problema iziskuje intenzivnu saradnju pogotovo u situaciji u kakvoj smo. Dominantno je osećanje da stvari ne funkcionišu. Pitanje politike je pitanje kadrova."

Po rečima Mire Karanović u mnogim drugim oblastima u državi je došlo do

Gorčin Stojanović

promena a u kulturi nije: „Vrhunska kultura traži podršku društva. U civilizovanom društvu to se podrazumeva. Ali to ne može deklarativno. Sve što su rekli Predrag Ejdus i Tasovac je tačno. Pa, treba odrediti šta se i kako hoće. Tome pružaju otpor oni koji ne mogu da prate promene i za koje je pitanje da li im je mesto na rukovodećim pozicijama. Ako mene pitate, treba stimulisati kreativnost a ne da kultura bude mesto za rešavanje socijalnih problema bilo da je reč o ljudima koji su završili umetničke fakultete, bilo da su u pitanju čistačice i dekorateri."

Ljubiša Jovanović, prodekan FMU, profesor flaute i osnivač „Kamerate Srbije" ističe da mu je, pre svega, iskreno žao što kultura nikada nije imala pravu podršku vlasti i što se daljim razjedinjavanjem svake pojedinačne institucije urušava i ta krhka kohezija koja je postojala: „Po mom mišljenju iza svega stoji politika. Nezadovoljstva uvek ima ali ovo deluje sinhrono kao deo političkog procesa a ne prirodnog. Jer svo to stanje i nedostatak sredstava je višedecenijski, dakle jedina zajednička poluga koja se nameće je politika. Politika se bavi drugim stvarima a ne razvojem kulture. Iskreno žaljenje. Svaki pravi umetnik može biti samo tužan."

Kokan Mladenović je, između ostalog, rekao: „Na prvi pogled se vidi rasulo u republičkim institucijama kulture koje je posledica nedostatka bilo kakve ozbiljne koncepcije od strane Ministarstva kulture i Vlade Srbije. Zakon o kulturi, pojedinačni zakoni o Narodnom pozorištu i Narodnom muzeju su nužni da bi se moglo funkcionisati. I umesto da radi na njihovom hitnom usvajanju,

Ministarstvo kulture se igra prebacivanja odgovornosti i uvaljivanja vrućeg krompira onima koji ne mogu sami to da reše."

T. Nježić

PORUKA POVODOM 27. MARTA, MEĐUNARODNOG DANA POZORIŠTA MI JESMO POZORIŠTE!

Sva ljudska društva su „spektakularna" u svom svakodnevnom životu i proizvode „spektakle" u naročitim trenucima. Ona su „spektakularna" kao oblik društvene organizacije i proizvode „spektakle" kao i ovaj koji ste došli da vidite.

Čak i kad toga nismo svesni, ljudski odnosi su sazđani na teatralan način. Upotreba prostora, govor tela, izbor reči i promena glasa, suočavanje ideja i strasti, sve što ispoljavamo na sceni, proživljavamo i u svojim životima. Mi *jesmo* pozorište!

Svadbe i sahrane su „spektakli", ali to su i naši svakodnevni obredi, toliko nam poznati da toga nismo ni svesni. Svečanosti i druge posebne okolnosti, ali i jutarnja kafa, razmena pozdrava, stidljiva ljubav i olujna strast, skupštinska sednica ili diplomatski sastanak – sve je to pozorište.

Jedna od glavnih funkcija naše umetnosti jeste da učini ljude svesnim „spektakala" svakodnevnog života u kome su glumci i sopstveni gledaoci, predstava u kojima se scena i sedišta podudaraju. Svi smo mi umetnici. Kada se bavimo pozorištem, učimo da vidimo ono što je očigledno, ali što ne možemo da vidimo jer smo navikli da ga samo posmatramo. Ono što nam je poznato postaje nevidljivo: bavljenje pozorištem baca svetlost na scenu svakodnevnog života.

Prošlog septembra, bili smo iznenađeni jednim pozorišnim otkrićem: mi, koji smo mislili da živimo u bezbednom svetu, uprkos ratovima, genocidu, ubijanju i mučenju koje sigurno postoji, ali daleko od nas, na udaljenim i divljim mestima. Nama, koji smo živeli bezbedno s novcem uložnim u uvažanim bankama ili u rukama nekog poštenog trgovca na berzi, rečeno je da taj novac ne postoji, da je virtuelan, fiktivna izmišljotina nekih ekonomista koji uopšte nisu fiktivni, niti su pouzdani ni uvaženi. Sve je bilo samo loše pozoriše, mračna zavera u kojoj je nekoliko ljudi dobilo mnogo, a mnogo ljudi izgubilo je sve. Neki političari iz bogatih zemalja držali su tajne sastanke na kojima su pronašli čudesne solucije. A mi, žrtve njihovih odluka, ostali smo gledaoci u zadnjem redu balkona.

Pre dvadeset godina, postavio sam Rasinovu *Fedru* u Rio de Žaneiru. Scenografija je bila jadna: kravlja koža na podu, okolo bambus. Pre svake predstave, govorio sam svojim glumcima: „Fikcija koju smo stvarali dan za danom je završena. Kada pređete te bambuse, niko od vas neće imati prava da laže. Pozorište je Skrivena Istina."

Kada gledamo dalje od spoljašnjosti, vidimo ugnjetače i ugnjetene, u svim društvima, etničkim grupama, polovima, društvenim klasama i slojevima; vidimo nepošten i okrutan svet. Moramo da stvorimo drugi svet zato što znamo da je to moguće. Ali mi sami treba da stvorimo taj drugi svet sopstvenim rukama glumeći na sceni i u vlastitom životu.

Učestvujte u „spektaklu" koji će upravo početi, a kada se vratite kući, i s prijateljima budete glumili u svojim predstavama, posmatrajte to što nikad niste mogli da vidite: ono što je očigledno. Pozorište nije samo događaj; ono je način života!

Svi smo mi *glumci*: dužnost *gradanina* nije da živi u društvu, već da ga menja.

* *takođe znači imati svojstvo spektakla ili predstave*

Augusto Boal

(pozorišni reditelj i pisac rođen u Brazilu, dobitnik brojnih priznanja među kojima je i Uneskova medalja)
(Naslov teksta redakcijski)

Maratonci trče počasni krug, Pozorište na Terazijama (Foto: Miloš Kodemo)

MARKE SA LIKOM GLUMAČKIH VELIKANA

Na Međunarodni dan pozorišta, 27. marta, tačno u podne, u Ateljeu 212 promovisane su poštanske marke iz četvrted edicije „Velikani srpskog glumišta" sa likovima naših doajena: Vele Nigrinove, Milana Ajvaza, Nevenke Urbanove, Steva Žigona, Slobodana Perovića, Stevana Šalajića, Nede Spasojević i Miloša Žutića, koje predstavljamo na stranicama ovog broja „Ludusa".

Edicija „Velikani srpskog glumišta" ostvarena je u saradnji JP PTT saobraćaja „Srbija", „Jugomarkete" i Saveza dramskih umetnika Srbije.

OBILJE TEATARSKIH DOGAĐAJA

Premijere predstava „Prevodi“, „Bli“, „Nova Stradija“, „Švabica“, „Mala sirena“ i drugih, brojna gostovanja, rehabilitacija Žanke Stokić i uručenje istoimene nagrade Gordani Đurđević-Dimić...

Ana Tasić

Kao što smo pretpostavili, posledica mrtvila pozorišnog života u januaru i februaru je eksplozija dešavanja u martu, mnoštvo premijera i gostovanja koje smo jedva uspjeli da ispratimo.

Predstava *Prevodi*, prema savremenom tekstu Brajana Frila, u režiji Dejana Mijača konačno je premijerno prikazana na Velikoj sceni Jugoslovenskog dramskog pozorišta. Radnja predstave, neočekivano konvencionalne za Mijačev opus, dešava se u Irskoj i bavi se pitanjima gubitka nacionalnog identiteta, te konsekventnom potragom za istim. U jedno mesto dolaze engleski vojnici i nameću lokalnom stanovništvu engleski jezik. Mijača je komad privukao zbog teme: „Priča se prelama i kroz pitanje jezika. Svedoci smo, naime, da je engleski jezik u ekspanziji, da se nameće kao globalno sredstvo sporazumevanja. Kao da su ostali jezici, i njihovi dijalekti, manje-više na izdisaju. Fril je to odlično pokazao. Akteri komada, meštani, govore irski (genk), ali počinju da prihvataju engleski. U komadu se pominju mrtvi jezici – latinski, starogrčki, koji su iako nekada značajni za nastanak i razvoj civilizacije, definitivno nestali. Ostaje veliko pitanje da li s nestankom jezika nestaju i neke vrednosti, da li se gubi

nacionalni identitet.“ (navod iz lista „Blic“, 13. februar)

Na velikoj sceni Ateljea 212 prikazana je predstava *Bli*, savremena drama sa elementima komedije, koju je napisala Jelena Mijović, dramaturg Ateljea 212. Tekst se ne može pohvaliti preteranom inventivnošću, iz njega se prelivaju stereotipovi likova i radnje, koja prikazuje tranziciju u Srbiji, kao i sudbinu onih koji su emigrirali. Zahvaljujući spretnoj i pametnoj režiji Nikole Zavišića, koja je izvukla poetske i metaforičke aspekte u prvi plan, ali i ujednačenom kvalitetu glumačkih ostvarenja (izdvajamo Svetlanu Bojković, Isidoru Minić, Katarinu Žutić), predstava ima šarma. U Zvezdara teatru, posle mnogo odlaganja, prikazana je nova režija Ljubiše Ristića, *Konzulska vremena*, njegova dramaturgija Andrićeve *Travničke hronike*. Na Velikoj sceni Narodnog pozorišta izvedena je *Nova Stradija*, prema tekstu Svetislava Basare, rimejku Domanovićeve satire, u rediteljskom viđenju Kokana Mladenovića. Povodom premijere, reditelj je oštro rekao: „Ovo je naš odgovor na stanje u državi i ministarstvu. Verujem da je Basarin tekst jedini dostojan ekvivalent Domanoviću sto godina kasnije. Živimo u parodiji od države i nije lako napraviti

parodiju na parodiju.“ (izvod iz lista „Novosti“, 10. mart)

Na sceni Teatra „Bojan Stupica“ Jugoslovenskog dramskog pozorišta prikazana je *Švabica*, dramaturgija pripovetke Laze Lazarevića, verovatno jedne od najboljih ljubavnih pripovetki srpske književnosti. Režiju je potpisala Ana Đorđević, a u predstavi igraju Marija Vicković, Radovan Vujić, Bojana Maljević, Milena Vasić, Nebojša Milovanović i Bojan Lazarov. Na sceni Teatra u podrumu Ateljea 212 je premijerno izveden tekst Jordana Cvetanovića, *Terapija*, u režiji Gorana Markovića. Videli smo i *Zimske bašte* u Bitef teatru, prema konceptu i u režiji Nikite Milivojevića, koja je u Beogradu prikazana nekoliko dana nakon premijere u Veneciji. Reč je o zanimljivom, iskrenom i nepretencioznom, multimedijalnom istraživanju posledica ratova devedesetih godina, na živote mladih ljudi u Srbiji, onih koji su tu ostali, ali i onih koji su napustili zemlju.

Premijera predstave *Mala sirena*, u Pozorištu „Boško Buha“, prema tekstu Ljudmile Razumovske, u režiji Milana Karadžića obradovala nas je zbog ogromnog truda i ozbiljnosti pristupa, raskošnih kostima Angeline Atlagić, sugestivne scenografije Borisa Maksimovića, efektne koreografije Moje Horvat. Tužna priča o besmrtnosti ljubavi, večnosti duše, ali i odvratnoj manipulativnosti političara ovde je predstavljena u formi rok mjuzikla (kompozitor Aleksandar Lokner). Nastupi Andrije Miloševića (Kralj), Nemanje Oliverića (Osmonog Osja, šumski duh), Katarine Marković (morska veštica), Zorice Jovanović (Baka), Danijele Štajnfel (Mala Sirena) izazvali su posebno oduševljenje publike.

Beogradska publika je premijerno videla predstavu *Razbojnici* Narodnog pozorišta iz Subotice, izvedene na sceni Pozorišta na Terazijama (Fridrih Šiler/Nikola Zavišić). Motivisan, mlad i izuzetno kvalitetan subotički ansambl igra *Razbojnice* kao komični mjuzikl, sa brojnim referencama na popularnu kulturu, koju temeljno parodira (televizijske emisije, sportske prenose, tinejdžerske pop bendove). Vrlo smo se zabavili gledajući ovo vrlo radikalno tumačenje klasika nemačkog romantizma.

I van Beograda je bilo mnogo premijera. *Putujuće pozorište Šopalović*, premijerno je prikazano u Kraljevu, a zatim i u Narodnom pozorištu u Subotici, u režiji Andreja Jusa. U Zrenjaninu je prvi put prikazana predstava *Gamma čas* (Milena Bogavac/Irena Ristić), a u Srpskom narodnom pozorištu u Novom Sadu Mekdonina *Lepotica Linejna*, u režiji Borisa Isakovića. U Narodnom pozorištu u Nišu smo premijerno videli Šekspirovu *Buru*, u režiji Andraša Urbana, prvu novu predstavu od dolaska upravnice Biljane Vujović, koja je angažovala Ištvana Bičkeia za umetničkog direktora pozorišta. Urbanovo viđenje *Bure*, sasvim sveže i zaista maštovito, u ogromnoj meri je osvežilo repertoar tog pozorišta, koje će, nadamo se, nastaviti ovaj inspirativan, umetnički vredan put.

Na Svetski dan pozorišta za decu i mlade, 20. mart, u Malom pozorištu „Duško Radović“ premijerno je izvedena predstava *Oliver Twist*, u režiji Stevana Bodrože. On ističe da ga je „najviše interesovao arhetip Olivera, priča o neiskvarenom biću koje snagom svoje dobrote, uz pomoć ljudi koji tu dobrotu prepoznaju i vrednuju, uspeva da odoli

Bli, Atelje 212

Švabica, Jugoslovensko dramsko pozorište

svim iskušenjima, pre svega onom najopasnijem, kojem svirepa stvarnost može da nas izloži – uverenju da je dobrota slabost i da za nju u okrutnom i hladnom svetu nema mesta“ (izvod iz najave predstave). A povodom pomenutog praznika ASSITEJ Srbija je pripremio dvodnevni program, sa ciljem doprinosa promociji i razvoju pozorišne umetnosti za mlade u Srbiji, zatim upoznavanja kulturne, stručne i šire javnosti sa svojim radom, kao i skretanja pažnje na značaj koji ova oblast ima u širem društvenom kontekstu. Glavni događaj programa bio je naučni skup, konferencija pod nazivom „Pozorišna umetnost u kulturnoj politici za mlade“.

U Beogradu je osmi put realizovan Pozorišni festival „Slavija“, gde su nastupila pozorišta iz Srbije, Hrvatske, Makedonije, Bosne i Hercegovine, Bugarske, Rusije, Rumunije. U Jagodini su održani 38. Dani komedije, od 20. do 27. marta. Prikazano je sedam predstava u takmičarskoj konkurenciji: *Generalna proba samoubistva*, prema tekstu i u režiji Dušana Kovačevića, Zvezdara teatra, *Terapija*, Kristofera Djuranga, u režiji Olivera Đorđević, pozorišta Kostolanji Deže iz Subotice, mjuzikl *Maratonci trče počasni krug*, Dušana Kovačevića, u režiji Kokana Mladenovića, Pozorišta na Terazijama. Četvrte večeri je igrana *Jelena Anžijska*, po tekstu i u režiji Radoslava Zlatana Dorića, Narodnog pozorišta „Toša Jovanović“ iz Zrenjanina, pete *U pola cene*, na osnovu teksta Stevana Koprivice, a u režiji Staše Koprivice, Beogradskog dramskog pozorišta. Zatim je prikazan komad *Protuve piju čaj* Dragoslava Mihailovića, u režiji Juga Radivojevića, a u izvođenju Šabačkog pozorišta, a poslednje takmičarske večeri, videli smo *Jare u mleku*, Pozorišta mladih iz Novog Sada, prema tekstu savremenog ruskog pisca Jurija Poljakova, u režiji Borisa Liješevića. Značajno je to što je na program uključeno čak tri prizvedbe savremenih srpskih komedija, kao i to što je, prvi put, u istoriji „Dana komedije“, u takmičarskom programu, učestvovala ansambl koji je igrao na stranom jeziku (mađarskom), predstavu *Terapija*.

Beogradski Okružni sud rehabilitovao je Živanu – Žanku Stokić, čime je stavljena tačka na višedecenijsku nepravdu koja je naneta jednoj od naših najvećih glumica svih vremena, koja je posle Drugog svetskog rata bila osuđena na osam godina gubitka srpske nacionalne časti. Njena „krivica“ je bila ta što je za vreme rata, kao član beogradskog Narodnog pozorišta, glumila u pozorištima „Veseljaci“ i „Centrala za humor“, koji su bili pod blagonaklonom zaštitom nemačkog okupatora, kao i to što je uzimala aktivno učešće u programu beogradske radio-stanice koja je direktno bila u rukama Nemaca i to u okviru redovne emisije „Šareno popodne“. U obrazloženju odluke o rehabilitaciji, navedeno je da je sama Žanka, tokom svog suđenja, navela da je doborovoljno pristupila novim pozorištima, jer joj je bio potreban novac za lečenje, a da je radio-stanici stupila pod prinudom, na traženje glavnog nemačkog radio-aranžera. U presudi za rehabilitaciju navodi se i da Žanka nije bila politički angažovana i da jedino zbog svog zdravstvenog stanja nije bila u prilici da odbija ponudene angažmane.

A ovogodišnja, sedma dobitnica Nagrade „Žanka Stokić“, koju dodeljuju beogradsko Narodno pozorište i „Večernje novosti“ je novosadska glumica Gordana Đurđević – Dimić. Odluku je jednoglasno doneo žiri kojim je predsedavala Mira Stupica, a u kojem su još bili Manojlo Vukotić, generalni direktor i glavni urednik „Novosti“, Radmila Živković, Jelisa-veta Sablić i Predrag Ejodus. Povodom nagrade, dobitnica je izjavila: „Razne emocije i primisli javljaju mi se kad god se pomene ime velike Žanke Stokić. Iznenadena sam, nisam znala da sam u konkurenciji, ogromna je čast primiti priznanje od kolega koje su za mene paradigma glumačkog umeća. Raduje me što ću biti u prilici da pored figurine Nušića, koju sam dobila prošle godine u Smederevu, postavim figuru sa likom njemu omiljene glumice. Gledaću ih jedno pored drugog na komodi, i zaigravati se kao dete – što i priliči glumcima koji su po prirodi velika deca.“ (izvod iz lista „Novosti“, 3. mart)

Oliver Twist, Malo pozorište „Duško Radović“ (Foto: Đorđe Tomić)

ZAVOLETI SOPSTVENO VREME ZNAČI PRIHVATITI SEBE

„U radu na ulozi ponekad je potreban korak da osvojite Mont Everest. Ponekad dugo lutate, isprobavate, ponekad 'neznanje' na početku rezultuje uspehom na kraju, a probe su čudo, saradnja sa kolegama i rediteljima takođe“, kaže Gordana Đurđević-Dimić ovogodišnja dobitnica Nagrade „Žanka Stokić“

Snežana Miletić

Uručenje Nagrade „Žanka Stokić“ Gordani Đurđević-Dimić

Ovogodišnja dobitnica glumačke nagrade, ustanovljene u znak sećanja na veliku srpsku glumicu, „Žanka Stokić“ je Gordana Đurđević-Dimić! Prvakinja Srpskog narodnog pozorišta predložile su njene kolege iz matične kuće i Savez dramskih umetnika Srbije, a u žiriju koji joj je dodelio nagradu bili su: Mira Stupica (predsednica), Predrag Ejdus, Radmila Živković i Jelišaveta Sablić, koje su prethodno dobile *Žanku*, te prvi čovek „Večernjih novosti“ Manojlo Vukotić. Sem nagrade, povodi za razgovor sa ovom izuzetnom glumicom su višestruki... Evo i zašto...

Kada razmišljate o svom pozorišnom putu, kako ga vidite iz ugla glumice, a kako „običnog smrtnika“?

Imala sam sreću da kao glumica radim sa velikim rediteljima, u dobrom ansamblu, za koji danas tvrdim da može više nego što su reditelji spremni da provere i potvrde. Moju generaciju obeležila je „Promena“, Akademsko pozorište i rad sa Harisom Pašovićem, stekli smo onu vrstu entuzijazma, umetničke i kreativne sigurnosti za koju je, u današnjim okolnostima, potrebno mnogo više

vremena i ličnog zalaganja na planu sopstvene promocije. Za nas su mnogo više nego za današnje studente uradili Akademija umetnosti i naši profesori, prilično bezbrižno i na „velika vrata“ stupili smo u život i na profesionalnu glumačku scenu. Moja generacija je imala više sreće od onih koji su došli posle nas... Moglo bi se reći više sreće nego pameti ili talenta... praktične mudrosti.

Da li je vreme glumcu/glumici prijatelj, neka vrsta saputnika u sticanju raznih vrsta iskustava ili ga, pak, doživljava kao pukog neprijatelja, najvećeg serijskog ubicu u istoriji ljudske civilizacije?

Vreme je, ako ga ima, za svakog čoveka blagoslov, pa i za glumca. Dobro raspoloženje, vedar duh, čak i kada se strada, kada nije lako... Trezvljenje, trezvenost - osobine su koje samo vreme može doneti. Zavoleti sopstveno vreme, njegovu jedinstvenost i neponovljivost – najbolji je način da ga od „ubice“ pretvorite u svog saveznika.

Glumac, kažu, mora biti veliko dete da bi se zaigrao na sceni, kažu i da je živ

sve dok ima to dete u sebi... Ali glumac deo dana mora provesti i u stvarnom životu... Šta tokom dana radi s tim detetom u sebi?

Lepo pitanje! Rekla bih da se glumac trudi svakodnevno da uskladi dete u sebi sa životnom realnošću oko sebe. Glumac mora pažljivo da organizuje svoje životne sapatnike da pristanu na taj vid troškarenja života paralelno na dva koloseka: manjim delom svoga bića prisutan u svakodnevicu, većim delom zagledan u imaginarne prostore svoje žive mašte... Moji ukućani su, čini mi se, već navikli da iznenada čuju moj krik ili delove monologa, zaglušujuću pesmu dok istovremeno perem sudove, zakuvavam supu ili brišem kupatilo... To je njihov život sa majkom, suprugom i snajkom glumicom... Život neobičan, dinamičan i ne uvek veseo...

Glumci često kažu da se karijera gradi koliko na odigranim, toliko i na odbijenim ulogama. Vi ste je gradili i na ostavljenim, ako sme tako da se kaže. Imate li neko racionalno objašnjenje za to što ste ostavljali neke svoje junake, što ste uloge prepuštali drugima? Jeste li se posle kajali zbog toga? Kakvi su vas to nemir, dilema i sumnja terali na to, i to ne jednom...?

Vraćala sam uloge koje više ne mogu da igram sa prvom radošću, ili kada moja fizička kondicija nije u stanju da prati rediteljeve zahteve. Ne prihvatom ili vraćam uloge koje ne mogu da zavlomim na prvi pogled, pa ni na drugi... I mislim da je to pošteno! S druge strane, pristalica sam alternacija, paralelnih podela. Smatram da u ansamblu kakav ima SNP, sa ovolikim brojem talentovanih žena, svakoj treba pružiti šansu da se okuša u onom što joj odgovara po glumačkoj prirodi i temperamentu. Koleginica kojoj ustupim ulogu, istu ulogu igra drugačije i donosi novi kvalitet. Mislim da je i publici to interesantnije... Predstave treba snimati. Pozorišna kinoteka mora biti sastavni deo naših pratećih službi kao biblioteka i nototeka. To su tragovi vremena istorije pozorišta. Kada bi ona bila dobro vođena, bogata, dobro uređena, ne bi bilo razloga za tugu o kojoj govorite.

Šta vas danas opredeljuje za neku ulogu? Češće pisac ili reditelj?

I jedan i drugi... Možda ipak malu prednost dajem rediteljima jer i od nevelikog teksta može da napravi rečitu i smislom bogatu predstavu. U trijadi pisac-reditelj-glumac, rediteljeva uloga centralnog igrača nije slučajna...

Postoji li razlika u načinu nastajanja lika za koji preuzmete obavezu da ga oživite, danas i nekad?

Ponekad je potreban korak da osvojite Mont Everest. Ponekad dugo lutate, isprobavate, ponekad „neznanje“ na početku rezultuje uspehom na kraju – probe su čudo, saradnja sa kolegama, rediteljima... Sve je to proces, sve mora dobro da se „ukrčka“ i sa malo dobro odabranih „začina“ uredi se i domaše mnoge stvari...

Kako doživljavate sve konstantniju potrebu, ili možda samo trend, da se pozorišna predstava i sam pozorišni čin dekonstruišu? Da li vas ta vrsta raskrinkavanja intrigira, ili vas možda obeshrabruje? Da li ona suštinski nešto menja u percepciji publike? Kako menja samog glumca?

Ponekad je potrebno podsetiti i publiku i aktere predstave da je pozorište umetnost a ne život i da je gluma koja samo liči na život u stvari čist artizam – visokoprofesionalna, unapred smišljena i više desetina puta isprobana akcija preduzeta sa ciljem da vas zabavi, razveseli ili uzbudi, uzruja, podstakne na razmišljanje ili pozove na igru... Dekonstrukcija u pozorištu može imati dublje ili manje duboke razloge, o njoj odlučuje reditelj, o njoj se ne može govoriti generalno kao o dobroj ili rđavoj metodi. Možemo o svakom konkretnom slučaju govoriti o estetičkim i semantičkim dometima primene tog metoda, a nikako ne kao o fenomenu koji unapred sadrži u sebi neki praktičan vrednosni nivo. Dekonstrukcija postoji u pozorištu kao sredstvo oblikovanja, organizacije teksta predstave, a ne kao cilj sam po sebi.

Poslednjih nekoliko godina, možda deceniju celu, najpre stidljivo, a posle i otvoreno neki glumci pripovedali su o tome kako su kroz glumu, tražeći sebe, našli Boga? Kad god bi se desio taj momenat, oni bi posumnjali uvek u glumu, nikad u Boga. Imate li neko objašnjenje za to?

Možda je tako kako tvrdite, ali postoji podatak iz istorije Karlovačke mitropolije da je lično mitropolit karlovački kupovao i pribavljao pozorišnu rekvizitu i to plaćao iz svog džepa i bio najvernija publika prve predstave izvedene na srpskom jeziku: „Smrt cara Uroša Pjatago“ E. Kozadžinskog, koja je u nekoliko dana igrana u nastavcima u Sremskim Karlovcima. Kako komentarisati taj odnos ondašnjeg duhovnog poglavice srpskog naroda prema teatru?!? Bog nas gleda i dok smo na sceni. Glumci između ostalog

upozoravaju na život i na božiju tvorevinu, kao i na čovekov odnos najčešće duboko pogrešan i izdajnički prema božijem delu. U onoj meri u kojoj prolazi obličije ovoga sveta prolazi i obličje današnjeg teatra. Teatar bleđi – Bog je večan. Eto vam objašnjenja.

Često se kaže da lepota može da naštetiti glumici koja hoće da bude ozbiljno shvaćena u profesiji. Vi ste svoju lepotu stavili u službu lepote duha i duše...

Ove se stvari prepliću i poželjne su kod svakog glumca. Jedna drugoj daju prednost i pretiču jedna drugu u ličnosti najvećih glumaca.

Kako je moguće da vas Beograd nije oteo Novom Sadu koga ste već davno prevazišli? U kome je bio problem, vama ili Beogradu, zašto se u pozorišnom smislu niste više voleli? Je li moguće sada poradići na toj ljubavi? Je li fraza da nikad nije kasno, jalova u pozorišnom smislu?

Mislim da jeste, tačnije za neke moje kolege bila je jalova, a za neke druge opet nije bilo tako. Neki su imali vremena da svojim glumačkim kreacijama obogate pozorišni život Beograda. Kako će biti sa mnom – ne znam. Ne planiram ništa u vezi sa Beogradom.

Smišljate li šta ćete reći pred publikom i Mirom Stupicom kada vam bude predavala „Žanku Stokić“? Nagrada je uvek odgovornost, neka vrsta zaloga da se bude još bolji, bolji od najboljeg sebe...

Biće mi čast da se sretnem sa dve najveće – da se sa jednom rukujem i iz njenih ruku primim onu koju joj prethodi. Imala sam sreću da im se nađem tu negde, do kolena, kako bi neko rekao – u lepo društvo sam upala.

Dodela Nagrade „Žanka Stokić“ Gordani Đurđević-Dimić

SAD GA VIDIŠ, SAD GA NE VIDIŠ

Nedavno se, u nezvaničnim pričama, moglo čuti poređenje između čuvene Georgine iz „Radovana III” sa Zakonom o kulturi; naravno, upoređivanje je gotovo samo od sebe išlo u Georgininu korist

Sonja Ćirić

Zakon o kulturi je opet u modi. Gde god se okrenete, čujete da se priča o njemu. Ima se utisak da je on kriv za sve loše što nam se sad događa i što nam se događalo od početka veka, a i ranije, ali i da će jednog dana, kada ga izglasaju u vladi, taj Zakon biti zaslužan što nam više neće biti ovako. Kako će nam tada biti, to ćemo otom-potom.

Nije to ništa novo: razgovori o Zakonu, javni i privatni, postanu aktuelni ili kad god se zaposleni i svi kojima je stalo do kulture ponadaju da će ga država doneti, zato što je taj događaj najavio ministar kulture, ili kad se desi nešto s njim u vezi ili zbog njega, kao što je, na primer, nedavna ostavka Predraga Ejdusa na mesto upravnika Narodnog pozorišta – jedan od najsvežijih povoda da se svakodnevno, i gde treba i gde ne treba, opet priča o Zakonu u kulturi. Naravno i o Zakonu o pozorištu koji bi, potom, trebalo da ugleda svetlo dana, kao i Zakon o kinematografiji i drugi zakoni koji normativno definišu određene oblasti kulture.

Ali, da ipak počnemo od početka – ako je tako nešto uopšte moguće s obzirom na to da je Zakon o kulturi, čini se, jedna od večitih tema, o njemu se pričalo i za vreme Tita, i za vreme Miloševića zato što i tada ili nije valjao ili je bio nepotpun ili je bio opravdanje za nizak nivo života i rada u kulturi. Tako se nastavilo i u ovom veku, dakle sadašnjici za koju smo zaduženi mi sadašnji korisnici i stvaraoci kulture.

Na primer: aprila 2003. godine FoNet je izvestio da je na Odboru Skupštine Srbije za kulturu i informisanje „srpski ministar kulture Branislav Lečić najavio desetak zakona u oblasti kulture, ocenjujući da ih u protekle tri godine nije trebalo usvajati jer nije bilo uslova za njihovu

primenu” a među njima i one koji se tiču muzičko-scenske delatnosti. Desilo se, kao što znamo, da je taj posao predat u nasledstvo sledećem sastavu ministarstva, pa je tako i Dragan Kojadinović, kao i njegov prethodnik, na sednici istog tog odbora, tri godine kasnije u julu, izvestio prisutne da je „u toku priprema Nacrta zakona o kulturi”, a nekoliko meseci pre toga je štampa objavila njegovu najavu da će „do oktobra ili novembra biti usvojena tri ključna zakona iz oblasti kulture”. Evo samo jednog od komentara, a nije ih bilo malo: „Kultura je jedina oblast u Srbiji u kojoj od demokratskih promena 5. oktobra 2000. godine nije usvojen nijedan novi zakon, niti izmenjen neki postojeći, za šta je najodgovornije Ministarstvo kulture. U svim drugim oblastima bile su bar neke izmene zakona... To je poražavajući podatak za Ministarstvo. I zato se stalno sudaramo... Ono što je osnovni posao Ministarstva je zakonodavna aktivnost, a ne da se dovijamo. Zakoni, koje je ministar kulture Dragan Kojadinović najavio za jesen pripremljeni su u vreme bivšeg ministra Branislava Lečića, u čemu sam i sama učestvovala”, reči su Gorice Mojević, tada pomoćnice gradonačelnika Beograda.

Prvih meseci mandata Vojislava Brajovića, krajem 2007. godine, završena je javna rasprava o Nacrtu zakona o kulturi, što je u javnosti doživljeno kao napredak. U tadašnjim novinskim tekstovima je optimistički ocenjivano da su veliki izgledi da će Srbija uskoro, nakon 15 godina, dobiti Zakon o kulturi. Vojislav Brajović nije imao razloga da ne bude zadovoljan „rezultatima javne rasprave” kako je izjavio u jednom intervjuu. „Trudili smo se da u nju uključimo najširi krug učesnika, i mislim da smo u tome uspeli. Bilo je mnogo konstruktivnih pre-

dloga koji će biti usvojeni. Recimo, prihvaćene su sugestije vezane za bliže definisanje reprezentativnih umetničkih udruženja, obaveze plaćanja doprinosa, pitanja privatizacije i druge. Ovim Zakonom se predviđa ustanovljavanje Nacionalnog saveta za kulturu koji će imenovati Narodna skupština, i to je jedna od stvari koje bih posebno istakao. Mislim da je to ključna cigla u postamentu koji je potreban kulturi. Vidite, umetnost sama po sebi, kultura takođe, imaju svoju unutrašnju snagu, zakonitosti, čak svojevrstan perpetuum mobile. Ono što Zakon i Ministarstvo treba da urade jeste da omoguće uslove za njihov život i rast. Nacionalni savet za kulturu će, kao otac o detetu, voditi brigu o tome.” Tom istom prilikom je objasnio da „Nacrt zakona predviđa da ustanove kulture mogu biti privatizovane, ali ne sve, a i one koje budu privatizovane ne mogu menjati delatnost. Dakle, novi vlasnici se ne mogu opredeliti za novu namenu, Zakon sprečava da u knjižari osvane kladionica. A, ako se to ipak desi, onda je reč o kršenju zakona i posledicama koje ono sa sobom nosi.” Za čitaoce „Ludusa” je sigurno najinteresantniji deo koji se odnosi o ugovorima zaposlenih: „Predviđeni su ugovori i do tri godine, kao i mogućnost da mogu biti obnavljani dokle god postoji potreba, deset puta ili više, u kontinuitetu. Čovek i u penziji može obnoviti ugovor. Takođe, jedan umetnik shodno potrebama i talentu može menjati krovove pod kojima deluje. U svakom slučaju, nadam se da je to formalni okvir koji otvara prostor umetničkom razvoju i plodonosnoj raznolikosti stvaralaštva. Iskustvo govori da za vredne i darovite (ipak) uvek ima posla.”

A onda je za vreme takozvane tehničke vlade, prošlog aprila, Ministarstvo kulture predstavilo prerađen tekst Nacrta zakona o kulturi, znači dopunjen i usklađen sa primedbama sa javne rasprave, kao i mišljenjima drugih nadležnih ministarstava. Novi prerađen tekst Nacrta zakona o kulturi od tada je dostupan na sajtu Ministarstva kulture (www.kultura.sr.gov.yu). Tu su se videle razlike između Nacrta koji je bio na javnoj raspravi i Nacrta na sajtu, a odnosile su se, između ostalog, na ostvarivanje opšteg interesa u kulturi, Savet za kulturu, a

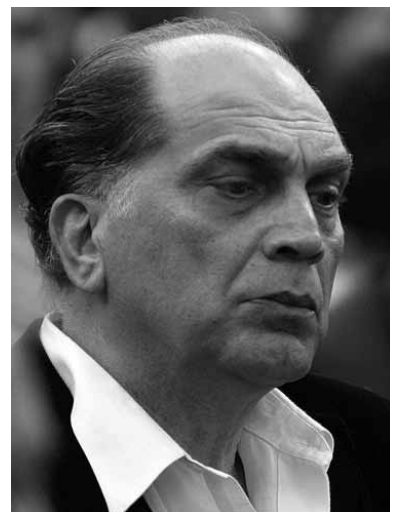
regulisanje prava nacionalnih manjina u osnivanju ustanova kulture, kao i preciznije definisanje obaveza raspisivanja javnih konkursa za finansiranje projekata. Prema prerađenom Nacrtu zakona, predviđeno je da umesto 17 članova u Savetu za kulturu bude 37, uključujući i predsednika, koje bira Narodna skupština na pet godina. Novim nacrtom su usvojene primedbe umetničkih udruženja u pogledu obaveza plaćanja doprinosa za obavezno penzijsko, invalidsko i zdravstveno osiguranje samostalnih umetnika, preko reprezentativnih umetničkih udruženja. Predlog zakona je usklađen sa evropskim propisima i dobio je pozitivno mišljenje naše kancelarije za saradnju sa EU. Takođe, prošao je niz javnih rasprava i dobio mišljenje nadležnih ministarstava.

Podsetili smo samo na osnovne povode zbog kojih je prošlih godina nepostojeći Zakon o kulturi bio tema medija i javnosti, odnosno na delatnost prethodnih saziva ministarstava kulture vezanu za Zakon. Pitanje šta je sadašnji saziv Ministarstva doprineo da se Zakon izglasa, aktuelizovala je, kao što je već rečeno, ostavka Predraga Ejdusa na mesto upravnika Narodnog pozorišta, odnosno njegovi komentari na tu temu. Mediji su danima prenosili njegove stavove o situaciji u Narodnom pozorištu. Na primer: „Stanje u kući je više nego alarmantno. Narodno pozorište je u organizacionom smislu davno prevaziđena i trom institucija, koja je od kulturne postala socijalna ustanova po principu niko ne može tako malo da me plati, koliko ja mogu malo da radim. Kriterijumi su pali na najniže grane, ovo je vreme laži. Problemi u Narodnom pozorištu se decenijama nasleđuju i država konačno mora da napravi oštre rezove. Predlagao sam Ministarstvu kulture reorganizaciju kuće i uvođenje rada po ugovoru, koji bi putem zdrave konkurencije državu oslobodilo ovog socijalnog buvljaka. Od nas se, međutim, očekivalo da sprovedemo unutarnju reorganizaciju za koju sam ubeđen da je nemoguća bez konkretne ideje države. Problem Narodnog pozorišta mora da rešava Ministarstvo i Vlada zakonskim predlozima, kao što je urađeno u svim ozbiljnijim pozorištima u svetu.”

Predrag Ejdus, očigledno, pripada grupi koja očekuje da će Zakon poboljšati sadašnji život kulture i da bi ga trebalo što pre imati. Tim povodom pokušali smo da saznamo iz Ministarstva u kojoj je sad fazi Zakon o kulturi i, rečeno nam je da se nalazi na doradi u Ministarstvu kulture, da se radi poslednja provera i popravka teksta. Izvesno je da se „ovim Zakonom utvrđuje opšti interes u kulturi i uređuje način njegovog ostvarivanja. Takođe se određuju prava, obaveze i odgovornosti republike, autonomnih pokrajina, opština i gradova u stvaranju uslova za rad i delovanje svih učesnika u procesima komunikacije u kulturi.” Na pitanje šta će Zakon promeniti u pozorištu Srbije, dobili smo sledeći odgovor: „Zakon ne može da promeni mnogo, ali ljudi u pozorištu na osnovu Zakona mogu da promene i unaprede ambijent u kome rade. Zakon pre svega podstiče razvoj profesionalnih odnosa u kulturnom stvaralštvu i komunikaciji. On može biti podsticajan i dobar oslonac u sprovođenju kreativnije i dinamičnije institucionalne politike i stvaranju discipline u izvršavanju obaveza svih učesnika.” Kada se očekuje izglasavanje Zakona –verovatno je najinteresantnije pitanje. „Želeli bismo da to najkraće moguće traje i ulažemo napore, ali rezultat će zavisiati najviše od dužine zadržavanja u skupštinskoj proceduri. Sve što mu prethodi biće u veoma kratkom roku završeno”, kažu u Ministarstvu kulture Republike Srbije. A nedavno se, u nezvaničnim pričama,

Branislav Lečić

Vojislav Brajović

moglo čuti poređenje između čuvene Georgine iz „Radovana III” sa Zakonom o kulturi; naravno, upoređivanje je gotovo samo od sebe išlo u Georgininu korist.

Eto! Znamo da će nova tura opštih mesta na zadatu temu pre ili kasnije utihniti te izgleda da, suštinski, nema nikakvog razloga da se opet nadamo. Pa ipak...

VELIKANI SRPSKOG GLUMIŠTA

Da i u svetu vide da smo NEKO lizni, pa zalepi markicu na pismo! Neka putuje odavde daleko, da vide drugi da i mi nismo bez VELIKANA GLUMAČKE SCENE, koji i danas srca nam plene ogromnim talentom i darom bez mane

pred kojim mora da se stane i da se do zemlje kapa skine što su se takvi u Srbiji rodili i što su nam se baš takvi dogodili!

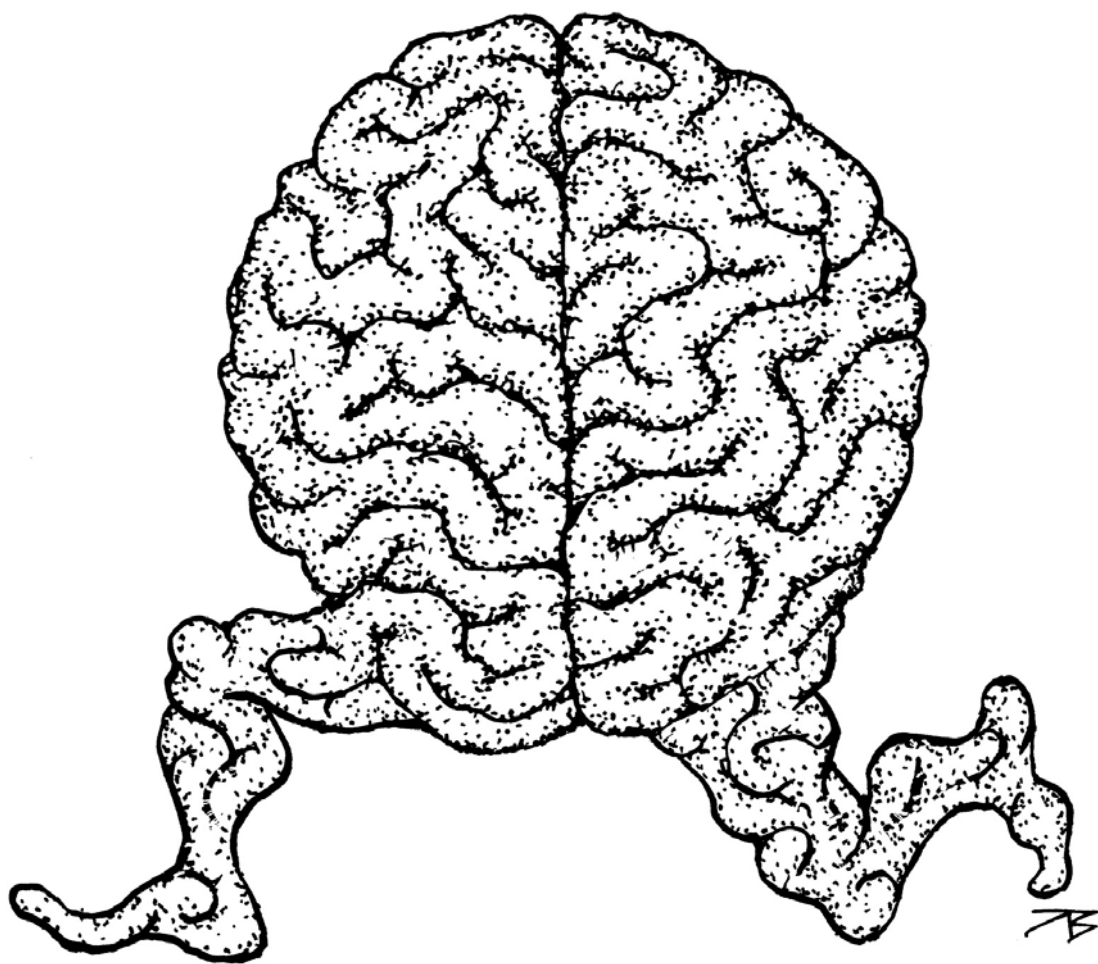
Što reče Nušić: „Nek’ ti se jezik uštirka k’o kragna!”

Lizni i šalji na razne strane, na istok i zapad, na sever i jug, gde su ti rođaci i najbolji drug, da pamte Velu, Ajvazu i Cicu, Žigona, Salaju, Žutića i Nedu i Urbanovu, i još mnoge, mnoge: Hamleta, Ričarda, Jovanču i Ledu...

S PTT Srbije i sa Jugomarkom ti sjajni likovi stići će daleko, i tih velikih glumačkih imena uvek će da se seća neko!

Lizni i zalepi marku na pismo!

27.03.2009. Atelje 212
Milan – Caci Mihailović

Ilustracija: Jugoslav Vlahović

DA LI JE ZAKON O POZORIŠTU BEKETOV GODO?

„Ludus“ je od 1994. godine u petnaestak navrata pisao o Zakonu o pozorištu. Svaki put, ponukan nečim što je nagovestilo da bi se, eto, baš tad, konačno možda, ipak... moglo dogoditi. Nije se dogodilo. Od čuvenog 5. oktobra 2000. godine nije se desio ni jedan jedini zakon u oblasti kulture. A jeste se desilo mnoštvo problematičnih situacija koje su bile (i ostale) i gorke, i teške, i komplikovane, pre svega jer je izostala pravna regulativa. Od pomenutih petnaestak, dajemo delove iz dva teksta koja govore o (nekadašnjim) obećanjima na temu Zakona o pozorištu

LUDUS BROJ 19, 5.9.1994.

Razgovor Svetlane Bojković, predsednice Saveza dramskih umetnika Srbije i Feliksa Pašića, glavnog i odgovornog urednika „Ludusa“ sa Nadom Popović-Perišić, ministarkom za kulturu

ZAKON O POZORIŠTU DO KRAJA GODINE?

Vi ste četvrti ministar kulture s kojim razgovaramo o zakonu o pozorištu. Takav zakon imala je samo prva Jugoslavija. Evo nas i u trećoj, a zakona još nema. Kakvi su izgledi da ga dohijemo?

Predložicu da već na prvom redovnom zasedanju Skupštine Srbije, u oktobru, izademo sa predlogom zakona o pozorištu, koji bi zajednički izradili Ministarstvo za kulturu, Savez dramskih umetnika i pozorišta. Ministarstvo će insistirati na uvođenju individualnih ugovora, od jedne do četiri godine, kad je reč o angažovanju umetnika. Predložićemo, takođe, da se izvrši kategorizacija pozorišta. Postojala bi, tako, pozorišta nacionalna, ili, ako hoćete, državna, koja bi se sto posto finansirala iz budžeta Republike. Drugu kategoriju činila bi pozorišta koja bi bila u obavezi da 50 posto prihoda zarade sama, a 50 odsto bi davala Republika, zavisno od programa. U trećoj kategoriji bile bi pozorišne kuće kojima bi država obezbeđivala sredstva za upravnika ili menadžera i možda za

petoro-šestoro ljudi iz održavanja.

Od države bi, znači, dobijali plate? A ostalo?

Da, to bi bile plate. Sve ostalo... kakav će program imati, kome će ustupiti prostor, kako će zaradivati, zavisilo bi isključivo od samih kuće. U svetu se to zove slobodne scene.

Šta je sa privatnim pozorištima?

Zakon će svakako predvideti i tu mogućnost. O modalitetima još ne bih mogla da govorim.

Pomenuli ste ugovore. To izaziva najviše komentara. Navodno bi, po novom zakonu, pozorišni ljudi bili posebna vrsta zaposlenih u ovoj zemlji. Jedino bi oni radili na ugovor.

To je tačno. Ali, umetnost je oblast visokog stepena rizika. Vi ne možete u umetnosti predvideti istu vrstu angažmana i radnih obaveza kao u, na primer, administraciji. Kad se opredeljujete za umetnost, morali biste toga biti svesni... Ovo će, možda, biti početak. Istu vrstu predloga bih imala i za neke druge ustanove u koje vas, u svetu, niko doživotno ne prima.

Da pojasnimo: ugovore bi sklapale sve strukture u pozorištima, ne samo umetnici...

Tako je... Pitanje je sad: da li postoji adekvatan mehanizam socijalne zaštite? Neko je primljen doživotno na posao i ima socijalnu zaštitu, a glumac bi, recimo, imao tu vrstu rizika da je nema. Država će morati o tome povesti računa. Primera radi, ako jedan glumac ima ugovor na godinu dana, pa ne može da ga obnovi, da i u tom slučaju ima socijalnu zaštitu. Još nešto. Danas imamo

pozorišta koja su „prazna“, nemaju glumaca. Zakon će obezbediti veću cirkulaciju glumaca. Ako ne može da potpiše ugovor u Beogradu, potpisuje ga u Kruševcu ili u Leskovcu ili drugde. I kulturna mapa Srbije u tom slučaju drugačije će da izgleda. Drugo, glumcu predstavlja preporuku to što je bio, recimo, u angažmanu godinu dana u Ateљеu 212 ili u Jugoslovenskom dramskom pozorištu... Tako je to svuda u svetu.

Da se ne uplaše stariji glumci, treba reći da će zakon predvideti odredbu po kojoj se posle dvadeset ili dvadeset pet godina rada isključuje obaveza sklaпanja ugovora. Zakon ih, dakle, štiti.

Isti model kao i mi, predlažu, na primer, Bugari, kad je reč po razvrstavanju pozorišta u kategorije. Takov model imaju i Francuzi. U Francuskoj postoji sledeća zaštita: koliko ste godina bili u angažmanu, toliko je država dužna da vas finansira. Ako ste, primera radi, imali jednogodišnji angažman u Ateљеu 212, država vam daje platu još godinu dana, ako ne produžite ugovor.

A posle?

Posle se snalazite sami... I država ga plaća onoliko koliko je bio plaćen u pozorištu.

Da li će zakon predvideti minimum uslova koji su potrebni za osnivanje pozorišta?

To mora da se utvrdi: šta je potrebno da bi jedno pozorište dobilo status pozorišta. Obilazeći Srbiju imala sam prilike da vidim da u pozorištima neki minimalni uslovi nisu ispunjeni. Ili je dvorana neadekvatna, ili nema dovoljno glumaca, ili nedostaje nešto treće.

Pozorišta se sve više oslanjaju na sponzore. Da li bi u zakonu o pozorištu ili nekim drugim propisima trebalo – verujem da ćete se složiti – predvideti stimulaciju za one koji ulažu u pozorište.

Evo baš nedavno, kad je usvajan paket poredskih mera, na predlog Ministarstva olakšica kod sponzorstva sa 0,5 pomena je na 1 posto. S jednom malom ogradom: oslobađaju se oni koji stimulišu kulturnu politiku koju podržava Ministarstvo za kulturu. A 1 odsto od ukupnog bruto dohotka, to nije mala suma.

Presuđuje, znači Ministarstvo?

Ja znam da to nije naročito popularno kad se kaže, ali nekog reda mora da bude... Kod knjiga je to izrazitije nego u pozorištu. Danas u Srbiji lako možete naći sponzora za knjigu koja nema vrednosti, koja ne ispunjava ni elementarne minimume kvaliteta. A istovremeno nema novaca za neke kapitalne projekte. Restriktivna mera je prema tome, bila potrebna da bi se prosto stvorila jedna navika: da, ako već hoćete da nešto sponzorirate, da nekog pitate šta je vredno da bude sponzorirano.

Da li to konkretno znači ovo: ako jedna firma, privatna ili društvena, hoće da uloža u jedan pozorišni projekat, a Ministarstvo nađe da to nema umetničko opravdanje, da takav sponzor nema onu olakšicu od 1 posto?

Tačno. Svuda u svetu velike firme imaju ljude koji savetuju u šta da se ulaze... A kod nas je to haotično. Svako radi prema vlastitom nahođenju.

Mislite li da će zakon izazvati izvesne lomove u pozorištima, tačnije među ljudima koji u pozorištima rade?

Pretpostavljam da hoće. Promena je, zaista, velika, ali je, čini mi se i stimulativna. A saglasna sam da za početak tražimo sve mehanizme koji će zaštititi glumca da on ne bi bio, recimo, prepušten subjektivnoj oceni upravnika ili upravnog odbora. Neki čvrsti kriterijumi moraću biti propratni deo ugovora.

Kako će se postavljati upravni pozorišta?

Prema zakonu o ministarstvima, ministar je taj koji imenuje upravnike pozorišta. Saglasna sam da se u zakonu o pozorištu uvede član u kome bi se reklo da ministar imenuje upravnika, ali na osnovu predloženog programa.

Osim zakona o pozorištu, svoje vreme je postojao i zakon o Narodnom pozorištu kao nacionalnoj instituciji od posebnog značaja...

Smatram da bi prednost u politici Ministarstva morale da imaju nacionalne institucije, pa svakako i Narodno pozorište. Da li će, u tom smislu, biti donet poseban zakon ili će posebne klauzule biti predviđene u predlogu ovog zakona, o tome tek treba raspraviti.

Predlog zakona o pozorištu, kažete, trebalo bi da bude gotov do oktobra. Ako smo zainteresovani za to da se zakon donese ove godine, predlog bi se morao naći na redovnom zasedanju Skupštine u oktobru. Ima li za to vremena?

Dovoljno je da ljudi odluče da nešto žele. Vreme se nađe.

Kad bi zakon mogao da stupi na snagu?

Čim se objavi u „Službenom glasniku“. Praktično, u sezoni 1995/96.

LUDUS BROJ 55, 30.3.1998.

Zorica Pašić

MINISTARKA STARA, ZAKON NI STARI NI NOVI

Proslavljen je Svetski dan pozorišta 27. mart. U Muzeju pozorišne umetnosti, po tradiciji, imali su veće studenti glume.

U ovom broju „Ludusa“... (text continues with details about the law and the author's perspective)

U ovom broju „Ludusa“... (text continues with details about the law and the author's perspective)

Savez dramskih umetnika Srbije okupio je u Ateљеu 212 penzionisane pozorišnike na tradicionalno druženje. Domaćini su za goste izveli raspravnu predstavu „Brod plovi za Beograd“. Oni koji nisu znali, mogli su se verovati da Svetozar Cvetković nije samo odličan glumac i vešt upravnik, nego da i sjajno peva. Nije ove godine bilo dobrotvorne aukcije slika, ni posebne priredbe, ni drugih akcija da bi se prikupila koja kleta para. Bilo je uglavnom ono što je priložilo Ministarstvo kulture: 80 hiljada dinara raspoređenih na 430 penzionera (180 dinara po glavi). Cinici su brzo izračunali: dovoljno za tri kutije leka za srce.

Izabrana je nova srpska vlada. Dobro je, kažu, što je na mestu ministra kulture ostala Nada Popović-Perišić. Mogao je to mesto „zauzeti“ neko ko, ne daj bože, ne voli teatar i nema pojma da u zemlji Srbiji postoje pozorišta i da su u strašnoj situaciji. Možda bi se, u tom slučaju, zagubio i onaj prednact Zakona o pozorištu. Ovakvo, nova/stara ministarka tačno zna u kojoj fioci dokument stoji i šta (ga) čeka.

Kad je o Zakonu reč, sve se češće čuje da je nakana dobra, ali nikako čudotvorna. Zakon, uz ostalo, prema tumačenju Jovana Čirilova, predviđa da se ukine administrativna sigurnost glumaca, kao ostatak samoupravno socijalizma, da svi članovi pozorišta budu angažovani na određeno vreme, od jedne do četiri godine. Potpisivanje ugovora neki doživljavaju kao noćnu moru. Čirilov: „U sadašnjem sistemu pozorištem lako zavladaju mediokriteti ili se, u najmanju ruku, stvara balast onih koji više ne mogu da glume, bilo da im se dar istanjanje ili su se zapustili i digli ruke od umetničkih ambicija zato što su ‘zaštićeni’ kako god radili i stvarali, a uglavnom otaljavaju posao koji treba da je umetnost.“ Pošto je takvih verovatno manje, zašto se ne poštuje stav većine? Drugi propisi ne dozvoljavaju donošenje naprednog pozorišnog zakona. I da stupi na snagu, važio bi samo za nove članove. Oni koji su u teatrima zatečeni, dočekaće u njima penziju.

Čekajući... (text continues with details about the law and the author's perspective)

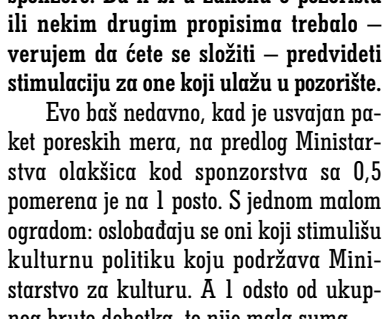
U ovom broju „Ludusa“... (text continues with details about the law and the author's perspective)

U ovom broju „Ludusa“... (text continues with details about the law and the author's perspective)

U ovom broju „Ludusa“... (text continues with details about the law and the author's perspective)

U ovom broju „Ludusa“... (text continues with details about the law and the author's perspective)

U ovom broju „Ludusa“... (text continues with details about the law and the author's perspective)

U ovom broju „Ludusa“... (text continues with details about the law and the author's perspective)

U ovom broju „Ludusa“... (text continues with details about the law and the author's perspective)

U ovom broju „Ludusa“... (text continues with details about the law and the author's perspective)

U ovom broju „Ludusa“... (text continues with details about the law and the author's perspective)

U ovom broju „Ludusa“... (text continues with details about the law and the author's perspective)

LJUBAV JE PITANJE SLOBODE I IDENTITETA

„Mi smo društvo bolno usamljenih pojedinaca koji se bore oko jedne koske, prilično bedne, u svetu u kojem ne vladaju pravila fer-pleja, a opasnost da ćemo biti pregaženi, izbačeni iz borbe, stalno nam visi kao malj nad glavom“, kaže mlada rediteljka

Olivera Milošević

Junak, čovek iz patrijarhalne sredine koji je u jednom trenutku poželeo da bude slobodan, i priča o ljubavi koja je pokretač te želje, u središtu je predstave „Švabica“, koju je po pripovesti Laze Lazarevića dramatisovala i na sceni Teatra „Bojan Stupica“ režirala Ana Đorđević. Još jedna iz nove generacije koja u ovoj sezoni ozbiljno ulazi u naš pozorišni život.

Osim ljubavnih, ta predstava paralelno razmatra i čitav niz društvenih okolnosti koje su važile i krajem 19. veka, kada se drama dešava, a koje su prisutne i danas. Društveni život je u tom slučaju neraskidivo povezan sa intimom, u delu koje govori o sudaru osećanja ljubavi i dužnosti, emocija i obaveza, susretu dva nepremostiva sveta. A fragmentarno kretanje kroz vreme i paralel-

ni tokovi dešavanja koji su prostorno razloženi na događaje u Beogradu i one u Berlinu, jedna je od odlika te predstave koja se odvija u flešbekovima.

Kako i zašto ste uopšte došli na ideju da najpre dramatisujete pripovetku Laze Lazarevića, a zatim i režirate predstavu „Švabica“?

Kada se aktivno bavite čitanjem što dramske, što svake druge literature, neki od mnogobrojnih naslova sa kojima dođete u kontakt neminovno postanu deo vašeg ličnog fundusa, intimno najbližih dela. I onda, u trenutku kada se odlučujete šta biste sledeće radili, ta dela se „jave“ i nametnu kao prirodno rešenje. Naročito ukoliko imate dobru komunikaciju sa umetničkim direktorom ili upravnikom sa kojim pregovarate. Oni su aktivni učesnici u pronalazenju ideje o tome šta bi trebalo da radite u tom trenutku u njihovoj kući. Takav je slučaj bio i sa „Švabicom“, o kojoj sam ja razmišljala, doduše stidljivo, već nekoliko godina kao o potencijalnoj predstavi, a koju mi je Gorčin Stojanović, poznajući me veoma dobro kao reditelja, prilikom dugih i iscrpnih razgovora o tome šta bi bilo dobro da radim na sceni Teatra „Bojan Stupica“, osvestio kao odličnu ideju. Ono što je u toj ideji bilo odlično je činjenica da takav projekat u sebi spaja nekoliko uslova za uspešan posao: bliskost senzibilitetu reditelja, interes pozorišta da, uzimajući u obzir repertoar u celini, realizuje baš to delo u tom trenutku, aktuelnost teme u odnosu na društvene okolnosti i podudarnost sa osnovnim estetskim načelima koje pozorište neguje.

„Švabica“ je pre svega priča o ljubavi. Kako van konteksta predstave razmišljate o toj temi?

Van konteksta predstave, o temi ljubavi bih mogla da kažem mnogo, mada ne verujem da bi bilo šta od toga bilo relevantno, ali bih se ipak osvrnula na priču o ljubavi baš u kontekstu predstave. Motiv muško-ženske ljubavi na prvi pogled dominira sinopsisom, ali ta ljubav nije ujedno i tema predstave, niti, po mom dubokom uverenju, snaga te izvedbe leži u ljubavnoj priči. To nije priča o ljubavi jednog mladića prema jednoj devojci, već priča o odabiru jednog čoveka da dušom pripadne onome što po merilima njegovog vaspitanja, tradicije i morala nije vredno pažnje. To je priča o trenutku u kojem čovek činom slobodne volje, koja je najsvetija stvar, bira svoj konačni identitet, a zatim ga se, unesrećujući time i sebe i one zbog kojih to čini, odriče u ime zavaravajućeg osećaja ispunjavanja očekivanja koja su pred njega postavljena. Mnogo pre nego ljubavna priča, „Švabica“ je priča o porodici koja nas obavezuje svojom ljubavlju, o emocionalnom nesporazumu u kojem živimo s najbližima, žrtvujući zbog njih same sebe. Ništa manje, a naslanjajući sa na prethodno definisanu temu, to je priča koja otvara pitanje prirode i porekla nacionalizma, koji ja posmatram sa stanovišta da je svaka mržnja rezultat osećaja ličnog osujećenja. Naposljetku, na jednom višem nivou, verovatno najznačajnijem, to je priča koja postavlja pitanje da li je i u kojoj meri moguće birati put slobodnog, samostalnog razvoja ka sopstvenoj punoći, nezavisno od autoriteta države, narodnosti i bilo koje druge institucije, priča o samoizdaji, koja teže pogađa nas same i sve koje volimo nego izdaja bilo koje ideologije. Za mene je

Ana Đorđević (Foto: Emma Szabo)

Švabica L. Lazarevića u dramatisaciji i režiji Ane Đorđević (Foto: Emma Szabo)

TA „ŠVABICA“

Ništa drugo nego puki slučaj hteo je da se jedan srpski mladić, stipendista vlade, tokom studija u Berlinu, zaljubi u nemačku devojku u čijoj kući je iznajmio sobu. I, ništa drugo nije uticalo do slučaj da se ta nemačka devojka zaljubi u tog srpskog mladića. I, šta ćemo sad? Zar nismo skloni da sve te (nebrojene) slučajnosti dovodimo u vezu sa životom u velikom svetu mogućnosti (i još nemogućijih situacija)? Pa, ipak, zašto nas Švabica tako žacne i danas, kada gledamo njenu dramatisaciju i postavku u Teatru „Bojan Stupica“, delo rediteljke Ane Đorđević? O čemu je, u stvari, drama Lazarevićeve Švabice?

Recimo da smo kao sredina prevazišli zazor od druge, posebno germanske sredine, sa kojom, doduše, u drugoj polovini XIX veka nismo direktno ratovali, kao sa Turcima, ali koja je bila ono *novo, nepoznato*, po mnogo čemu drukčije od nas i, čiji je ekspanzivni progres pretio da poremeti domaći red. Ako smo, dakle, danas svega toga svesni, zašto s takvom pažnjom pratimo i najmanji gest na sceni? Čini mi se da ima više razloga, ali nekim redom.

Već na prvoj čitačkoj probi bilo je jasno da je glumačka i saradnička ekipa iščitavala nevelik Lazarevićev opus i bila otvorena za brojne odnose koje je pružala dramatisacija. Izgledalo je da su fragmente iz studentskog života lako bogatili jer su im bili jasni osnovni pokretači radnje u toj kamernoj situaciji: brižna sestra u Srbiji, čuvarica porodičnog ugleda (igra je Milena Vasić), pred kojom padaju najličnije želje Miše Maričića (Radovan Vujović) ali koja će biti svedok njegovog kraha – ona stoji naspram berlinskog sveta, Maksa (Nebojša Milovanović), Klare (Bojana Maljević), ruskog prijatelja Kolje (Bojan Lazarov), njihovih bojazni, strahova, žudnji, i – sećanja na svoju ljubav, na Anu, tu Švabicu (Marija Vicković).

Pa ipak, iako je nacionalna egzogamija među Srbima (pa i u centralnoj Evropi) u XIX veku bila tabu, trebalo bi da je tema o mladiću koji je nesposoban da odluči da se oženi Nemicom i dovede je u svoje rodno mesto, prevaziđena istorijska dilema, čak i kada je dobro odigrana? U čemu je onda uzbuđljivost Švabice?

Ana Đorđević, u saglasju sa saradnicima, na kamernu scenu primenjuje minimalistička sredstva. Nenametljive forme u scenografskom rukopisu Vesne Štrbac, kostimografiji Lane Cvijanović, u muzici Anje Đorđević, nisu rekonstrukcija istorijskog miljea, mada su referentne kako za epohu tako i za glavni sukob. Posebno su dragoceni impulsi iz kojih glumci grade svoje likove, čiste, nezatrpane mogućom koketerijom s publikom. Nema tu ni rediteljskih prezahtevnosti prema scenjskoj radnji. Ti impulsi dovoljni su gledaocu ne samo da prati priču nego i da iza nagoveštaja ugleda – svoje bojazni, strahove, žudnje, svoju intimu. Takav stilski postupak Ane Đorđević na devetnaestovekovnoj nacionalnoj temi upravo nudi tumačenje nas samih, danas, i u Beogradu, svesnih istorijskih događaja, od rađanja moderne srpske državnosti, preko svetskih ratova, društvenih i kulturnih revolucija, do poslednjih ratova i svetskih sankcija, sa kojima, izgleda, još ne znamo šta ćemo.

Dileme koje nosi glavni junak Švabice mogle bi se posmatrati u svetlu tema složenog odnosa društvene sredine i individue kojima se bavi kod nas nedavno objavljena knjiga *Iskustvo slobode* Žan-Lika Nansija. Puko svodenje slobode na individualizam vodilo bi ka usamljenosti i dehumanizaciji, kao što je podređivanje zahtevima sredine, u svojoj konačnoj konsekvenci, fašizam. Prema Nansiju, postojanje drugog je neophodan uslov slobode, a ne njeno ograničenje.

Savremenost dileme Miše Maričića, tako, ne bi bila u tome što možemo da ironično primetimo kako Srbija cupka, u mestu vek i po, nego u egzistencijalnoj mucu – ljudskoj prirodi koja se boji da ostane izopštena, a boli je, i ništi je zatvorenost, gluvost, zadrtnost društva u kojem je. Švabica u Teatru „Bojan Stupica“ postavlja svakom od nas novo, akutno pitanje: jesi li odlučan da povedeš, makar usamljenu, bitku za slobodu čoveka? Tek kada pobediš, pomiriće se opšte i lično, i društvo će postati istinska zajednica čoveka.

Jelena Kovačević

„Švabica“ priča koja postavlja pitanja o opredeljivanju za konačni identitet, za suštinsko Ja. Ljubav između Srbina i Nemice je sredstvo da se tako duboko pitanje postavi na elegantan, prepoznatljiv arhetipski način.

Predstava govori i o društvenim okolnostima u kojima se dešava ta ljubav. Da li i koliko u savremenom svetu te okolnosti mogu da utiču na to kako će se neko ostvariti u životu?

Da te okolnosti i dan-danas ne utiču snažno na formiranje naših životnih stavova, na odabir životnog puta i sudbine i konačnog identiteta, ne bi imalo smisla postavljati „Švabicu“, osim kao omaž domaćoj klasiци. Što nije bio cilj ni meni kao reditelju, ni JDP-u. Ali pravo je pitanje o kakvim se okolnostima zapravo radi, tj. šta je zajedničko tadašnjim i današnjim društvenim okolnostima. Danas nije tako neobično oženiti se strankinjom, čak ni Nemicom, ali, kao što sam već rekla, to nije bitno. Bitno je da i danas živimo, kao što ćemo uvek živeti, jer ne vidim način da se to promeni, bolno uklješteni između, s jedne strane, odanosti tutorima, mentorima, ideologijama koje su nas odgajile i prema kojima osećamo zahvalnost i odgovornost i, s druge strane, slobode izbora sopstvenog jedinstvenog puta, koje u očima sveta, javnosti, porodice, bilo koje vrste autoriteta, može da izgleda suludo, detinjasto, nepromišljeno i da nas gurne na društvenu marginu. To pitanje straha od dospevanja na društvenu marginu, a koje za sobom povlači i lišavanje materijalnih dobara, ugrožavanje egzistencije, osećaja umanjenje lične vrednosti, dakle, taj, mada opravdani, na koncu ipak primitivni strah, dolazi nam glave

svakodnevno, i svakom od nas pojedinačno i, sledstveno, celom društvu. Malograđanština kojom odiše naše društvo, u svim svojim slojevima, a koja se očituje u težnji ka očuvanju starih formi po svaku cenu, i koja surovo diskriminiše i kažnjava (a sve u ime dobrih namera) osobenost slobodne ličnosti ma kako se ona očitovala, to je zajedničko za Srbiju 1890. i Srbiju 2009.

Kako vidite društvene okolnosti u kojima mi danas živimo u Srbiji?

Vidim ih kao haotične, nestalne, i zbunjujuće, prepune tenzija i mogućnosti šokantno neprijatnih iznenađenja u svakom trenutku. Mi živimo u jednom do krajnosti ne uređenom društvu, u kojem borba za elementarni opstanak predstavlja prioritet, i u kojem ima sve manje mesta za sve drugo što nije borba za nasušni hleb. Mi smo društvo bolno usamljenih pojedinaca koji se bore oko jedne koske, prilično bedne, u svetu u kojem ne vladaju pravila fer-pleja, a opasnost da ćemo biti pregaženi, izbačeni iz borbe, stalno nam visi kao malj nad glavom.

Kakav je značaj umetnosti i kulture u društvu kakvo je naše?

Simboličan. Svi se mi koji se bavimo umetnošću trudimo se da zažmurimo pred činjenicom da je uloga onoga što radimo u današnjem društvu gotovo neznatna, a u poslednje vreme ulažemo dodatni napor da zažmurimo pred činjenicom da je opstanak umetnosti u našem društvu iz dana u dan sve ugroženiji.

Kakav je vaš pozorišni ukus kada ste u publici? Šta vas tada u pozorištu uzbuđuje?

Glumačka veština. Autentična, promišljena, dozirana glumačka igra.

POBEDU ODNELI „KOCKARI“ IZ MOSKVE

Na osmom Međunarodnom pozorišnom festivalu „Slavija“ u Beogradu učestvovalo je devet predstava iz Rusije, Hrvatske, Bugarske i drugih zemalja, a festival je otvorila glumica Ksenija Jovanović

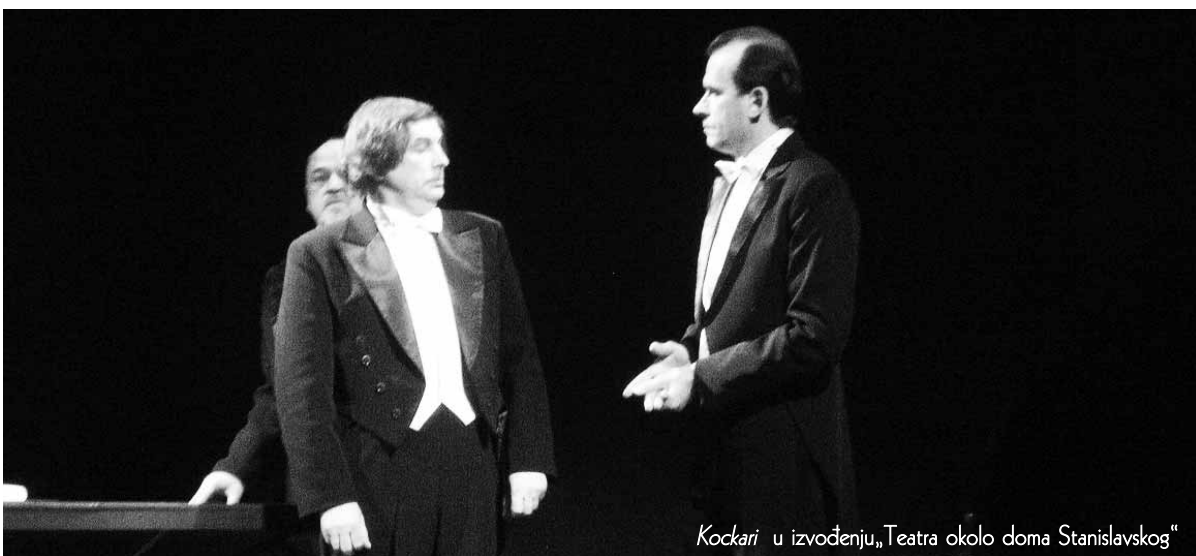
Ana Tasić

Ovogodišnji, osmi po redu, Međunarodni pozorišni festival „Slavija“, održan je od 9. do 17. marta, u beogradskom pozorištu Slavija. Prikazano je devet predstava, iz Rusije, Srbije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Bugarske, Rumunije. Festival je svečano otvorila glumica Ksenija Jovanović, govorom koji se uglavnom odnosio na opravdano kritikovanje nedovoljne zainteresovanosti domaće stručne javnosti za program tog festivala, ali i pozorišta Slavija, uopštenije posmatrano.

Na festivalu smo prvo videli predstavu *Kockari*, prema Gogoljevoj drami, u režiji Alekseja Levinskog, a u izvođenju „Teatra oko doma Stanislavskog“ iz Moskve. Na scenografski svedenoj sceni, određenoj crnom bojom, pretećom, simboličkom, glumci, elegantno obučeni, u teškoj tišini, rafinirano su prikazali dramu o strasti za kockanjem, surovom manipulaciji ljudima, podmićivanju, pohlepi, neuračunljivosti (scenograf i kostimograf Viktor Arhipov). Anatoli Egorov (Iharev), Nikita Loginov (Aleksej), Aleksandar Kulakov (Gavruška), Anatoli Neronov (Zamuriškin) i drugi su igrali neodoljivo, hipnotički, diskretno, precizno, lagano, kao da su nekakvi mesečari. Predstava je pokrenula pitanja odnosa vernosti i prijateljstva, kao i granica skrupuloznosti, kada je reč o individualnim interesima. Predstava *Kockari* slika muški svet bez osećanja, ženski principi tu ne opstaju.

Vlast, u produkciji pozorišta Slavija, prema Nušićevom nedovršenom komadu,

spretno je režirao Radoslav Zlatan Dorić. Predstava ozbiljno analizira problem opsesivnosti vlašću, pri čemu ne spada u reprezentativne Nušićeve komedije, jer težište nije na živopisno komičnom crtanju mentaliteta, već ozbiljnoj drami o ostrašćenim političkim ambicijama i ludačkim afinitetima ka sticanju moći.

Kockari u izvođenju „Teatra oko doma Stanislavskog“

Sarajevski teatar Sartr prikazao se beogradskoj publici predstavom *Zagrljenici* (Miodrag Žalica/Robert Raponja), u kojoj su igrali Ermin Bravo, Džana Pinjo, Selma Alispahić i Mirela Lambić. Kroz analizu jednog ljubavnog trougla, autori su se bavili pitanjima međuljudskih odnosa, njihove surovosti, grotesknosti, tragičnosti. Narodno pozorište iz Sarajeva

Aneta Tomašević. Ona je data u trenutku kada je, privremeno, napušta jedan od njenih ljubavnika, takođe glumac, Paja Bogatičević, verovatno zbog njenog impulsivnog, oštrog, pa i vulgarnog ponašanja. Ljubinka je, dakle, oblikovana kao krajnje prgava, bezobzirna, prosta žena. Njen karakter se iscrta u odnosu sa njenim nerazdvojnijim prijateljem Mikom (Ivan Tomašević), koji je takođe glumac, osećajan i strpljiv sa njom.

Relacija između njih dvoje stvara toplu, dirljivu priču o prijateljstvu bez granica. Paralelno sa prikazivanjem ljubomore i očaja Ljubinke Bobić, u predstavi se iniciraju diskusije o pozorišnoj umetnosti, ukusima publike, kritičkom odnosu prema glumi, sujeti glumaca, odnosima privatnog i javnog, života zvezda itd.

Epilog teatar iz Zagreba igrao je predstavu *Gost* (David Farao/Jasmin Novljaković), savremenu dramu, čiji je protagonist pedesetogodišnji, nezaposleni Žerar, kome se ukazuje prilika da dobije posao u Indoneziji. Želeći da impresionira svog novog šefa, Žerar ga poziva na večeru, okružujući se čitavim timom stručnjaka za PR, životni stil, ukus. Beogradska publika je zatim videla predstavu *Smrt i đavo*, prema tekstu Franka Vedekinda, u režiji Petera Dentčeva, a u izvođenju Pozorišta mladih iz

Sofije. Taj komad se bavi problemima hipokrizije, iskušenja, nevinosti. Dramski teatar iz Skoplja je igrao novi komad Edvarda Olbija, *Koza, ili Ko je Silvija?*, u režiji Dina Mustafića, dramu koja cinično razobličava temelje američkog sna, prikazujući naličje jedne tipične američke porodice, spolja posmatrano vrlo uspešne i uzorne, a unutra nakazne, sasvim trule.

Jednog od rede izvođenih Čehovljevih komada, *Platonova*, predstavio nam je

ansambl Teatra Nottara iz Bukurešta. Svedena i suptilna režija Vlada Masacija usmerila je pažnju na glumce. Oni su diskretno, bez suvšnih gestova, a vrlo impresivno, prikazali ovu tipičnu Čehovljevu dramu, koja tretira niz sasvim promašenih, ispuštenih života. Platonov (Adrian Vancica), Ana Petrovna (Victoria Cocias), Trilecki (Stefan Radof), Glagoljev (Ion Haiduc), Saša (Gabriela Crisu), Sofija (Crenguta Hariton), Grekova (Ada Navrot) i drugi, zaglavljani su u životima koje ne žele i postepeno postaju tragične žrtve svojih najbližih, koji nastupaju krajnje sebično i zlonamerno, zbog ličnih nezadovoljstava. Važna tema predstave je odnos između prošlosti i sadašnjosti, odnosno ispuštanju života zbog promašeno romantizovane zaglavljeneosti u prošlosti. A sve to je, negde, posledica njihove strašne duhovne lenjosti. Platonov je, na primer, u mladosti, vrlo obećavao, prognozirali su mu da će biti veliki umetnik, a završio je kao neugledan učitelj, smrvljen i razočaran. Manipuliše ženama iz čiste obesti, dosade, praznine. Posle bura, žestokih nemira i prevrata u svojim osećanjima, Platonov, uništen sopstvenom neuračunljivošću u zavodjenju tri žene, sasvim slomljen, kaže: „Neću ništa, ni mržnju, ni ljubav, samo mir.“ To je svakako bio emotivan vrhunac i katarzičan momenat u toj odličnoj predstavi. Videli smo, dakle, Čehovljevu jednostavnu genijalnost u prikazivanju esencije života, koja se, po njemu, nalazi u ljubavi i suptilnim emotivnim preobražajima. Čehov kroz svakodnevnne, sumorne živote grupe gubitnika uspeva da prikaže složenu dramu ljudskog postojanja. Bez prevelikih ambicija, skromno i nenametljivo, a vrlo duboko, tačno, potresno.

Žiri, u kojem su bili Blagoje Stefanovski, predsednik, Anastas Popdimitrov i Milosav – Buca Mirković (selektor i direktor festivala je Batrić Žarković, inače i direktor pozorišta Slavija), odlučio je da nagradu za najbolju predstavu u celini i statueta Don Kihot, rad vajara Nikole Kolje Milunovića, dodeli predstavi *Kockari*, u izvođenju „Teatra oko doma Stanislavskog“ iz Moskve.

STATUS PRAVA I OBAVEZE UMETNIKA

	Zaposleni umetnici	Samostalni umetnici	Nezaposleni umetnici	Penzionisani umetnici												
Neka prava koja proizilaze iz statusa:	<p>Pravo na mesečnu zaradu (platu).</p> <p>Pravo na nadoknadu po osnovu autorskog ili interpretatorskog ugovora kada rade van svoje matične kuće u kojoj su zaposleni, što povećava ne samo prihod umetnika, već i osnovicu njegovog penzijskog osiguranja (poslodavac plaća doprinose za penzijsko osiguranje, a za zdravstveno ne).</p> <p>Pravo na plaćeni godišnji odmor (propisan je minimum dužine, pa trajanje i termin zavise od odluke poslodavca).</p> <p>Pravo na neplaćeno odsustvo zavisi od odluke poslodavca.</p> <p>Pravo na regres za godišnji odmor i topli obrok (ovi iznosi su uglavnom već sadržani u koeficijentu zarade, pa se posebno ne isplaćuju).</p> <p>Pravo na prevoz na posao i sa posla u visini markice za prevoz.</p> <p>Pravo na putne troškove i dnevnice za službena putovanja.</p> <p>Pravo na nadoknadu za bolovanje koje je duže od 30 dana.</p> <p>Pravo na uvećanje zarade za minuli rad.</p> <p>Pravo na uvećanje zarade za rad na dan praznika, rad noću, prekovremeni rad (poslodavac može odlučiti da li će isplaćivati ove naknade u celosti ili delimično, ili će to vreme nadoknaditi slobodnim danima).</p> <p>Pravo za podizanje kredita (u zavisnosti od visine zarade i drugih uslova banke)</p> <p>Pravo na usluge dečjih vrtića.</p> <p>Pravo na otpremnine (prilikom odlaska u penziju, u slučaju tehnoloških promena, i dr), čija visina zavisi od akta poslodavca.</p> <p>Pravo na jubilarne nagrade.</p> <p>Pravo na solidarnu pomoć.</p> <p>Pravo za konkurisanje za stanove solidarnosti.</p>	<p>Pravo na nadoknadu po osnovu autorskog, interpretatorskog ugovora, ugovora o delu.</p> <p>Pravo na normirane (priznate) troškove (oni su obavezno ukalkulisani prilikom obračuna autorskog honorara).</p> <p>Pravo na stvarne troškove.</p> <p>Pravo na putne troškove i dnevnice za službena putovanja.</p> <p>Pravo na nadoknadu za bolovanje koje je duže od 30 dana.</p> <p>Pravo da koriste svoj godišnji odmor u terminu i u dužini trajanja koje sami umetnici odrede, ali ne i na naknadu za to vreme.</p> <p>Pravo na markicu za prevoz (iskustvo nam pokazuje da je to moguće ostvariti).</p> <p>Pravo na podizanje kredita (ukoliko umetnik ima redovan prihod i ispunjava druge uslove banke).</p> <p>Pravo na korišćenje usluga dečjih vrtića.</p> <p>Pravo na novogodišnje poklone deci umetnika (zavisno od udruženja).</p> <p>Pravo na solidarnu pomoć (zavisno od udruženja).</p> <p>Pravo konkurisanja za stanove solidarnosti.</p>	<p>Pravo na nadoknadu po osnovu autorskog, interpretatorskog ugovora, ugovora o delu.</p> <p>S obzirom na to da je poslodavac dužan da na honorar obračuna i uplati doprinose za penzijsko-invalidsko osiguranje i zdravstvenu zaštitu, umetnicima teče staž (dužina tog priznatog staža zavisi od visine honorara, tj. koliko honorari pokrivaju propisane osnovice osiguranja).</p> <p>Pravo na putne troškove i dnevnice.</p> <p>Pravo na zdravstvenu zaštitu (mesečno oko 1.800 din).</p> <p>Pravo na markicu za prevoz koje se ostvaruje preko biroa za zapošljavanje.</p> <p>Pravo na usluge dečjih vrtića.</p>	<p>Pravo na mesečnu penziju.</p> <p>Pravo na nadoknadu po osnovu autorskog ili interpretatorskog ugovora (poslodavac plaća doprinose za penzijsko osiguranje, a za zdravstveno ne).</p> <p>Usklađivanje visine penzije (povećanje) u zavisnosti od ostvarenih autorskih honorara.</p> <p>Pravo na markicu za prevoz koju sami plaćaju.</p> <p>Pravo na podizanje kredita u zavisnosti od visine penzije i drugih uslova banke.</p> <p>Pravo na putne troškove i dnevnice za službena putovanja.</p>												
<p>Napomena: Ovim pregledom nisu detaljno obuhvaćena sva prava ili obaveze iz različitih statusa umetnika, zatim neka prava samostalnih umetnika nisu zakonski rešena, ali kako-tako funkcionišu u praksi.</p> <p>Najveći problem kod ostvarivanja statusa samostalnog umetnika je zakonska odrednica da samo samostalni umetnicima poslodavac ne uplaćuje doprinose za penzijsko, invalidsko i zdravstveno osiguranje prilikom obračuna njihovih autorskih honorara, a to čini za ostale tri kategorije umetnika. Pri tom, za beogradske „samostalce“ Grad Beograd prihvata preuzimanje uplate doprinosa samo po najnižoj osnovici osiguranja, što dovodi do toga da mnogi samostalni umetnici koji ostvare prosečan ili veći prihod, moraju da doplaćuju razliku između plaćenih doprinosa po najnižoj osnovici i onih po osnovici koju su dosegli svojim prihodom.</p> <p>Razlike u bruto honorarima između pomenute četiri grupe umetnika (na pretpostavljeni isti neto honorar od 10.000 dinara):</p> <table border="1"> <tr> <td>Samostalni umetnici:</td> <td>10.000 x 1,11111111</td> <td>= 12.345,68 din.</td> </tr> <tr> <td>Zaposleni umetnici:</td> <td>10.000 x 1,26582278</td> <td>= 12.658,23 din.</td> </tr> <tr> <td>Penzionisani umetnici:</td> <td>10.000 x 1,26582278</td> <td>= 12.658,23 din.</td> </tr> <tr> <td>Nezaposleni umetnici:</td> <td>10.000 x 1,3726836</td> <td>= 13.726,84 din.</td> </tr> </table> <p>Iz ovih primera može se uočiti da, i kada su u pitanju znatno veći neto iznosi, razlika u bruto honorarima nije tako velika između samostalnih i zaposlenih umetnika za onog koji angažuje umetnike. Ako je namera zakonodavca bila da podrži umetničku produkciju (smanji troškove) ukidanjem obaveze poslodavca da uplaćuje doprinose za osiguranje samo samostalnih umetnika, a istovremeno da da priliku samostalnim umetnicima da više rade, ta namera nije uzrokovala naročiti pozitivni saldo ni kod poslodavca, a još manje kod samostalnog umetnika.</p> <p>Duška Marković, poslovni sekretar SDUS-a</p>					Samostalni umetnici:	10.000 x 1,11111111	= 12.345,68 din.	Zaposleni umetnici:	10.000 x 1,26582278	= 12.658,23 din.	Penzionisani umetnici:	10.000 x 1,26582278	= 12.658,23 din.	Nezaposleni umetnici:	10.000 x 1,3726836	= 13.726,84 din.
Samostalni umetnici:	10.000 x 1,11111111	= 12.345,68 din.														
Zaposleni umetnici:	10.000 x 1,26582278	= 12.658,23 din.														
Penzionisani umetnici:	10.000 x 1,26582278	= 12.658,23 din.														
Nezaposleni umetnici:	10.000 x 1,3726836	= 13.726,84 din.														

ZARAŽEN LUTKARSTVOM

„Jedino pitanje koje mora da se postavi, i koje postavljam sebi svaki put je - zašto lutka? Jer može i ono što živ čovek ne može“, kaže Dragoslav Todorović, reditelj lutkarske predstave „Guliverovo putovanje“ u „Pinokiju“

Tijana Spasić

Dragoslav Todorović

Naš najpoznatiji lutkarski reditelj, Dragoslav Todorović, upravo priprema jednog drugačijeg „Gulivera“ u Pozorištu lutaka „Pinokio“, koji će premijerno biti prikazan 15. aprila. Za „Ludus“ on govori o svojoj novoj predstavi, lutkarstvu u Srbiji i u svetu, angažovanosti u dečjem pozorištu, kao i o svojoj pasiji – lutkarskim predstavama za odrasle.

mak, ali ima veliki problem jer ne zna da pliva. Zato on „otputuje“ u svet mašte, negde između sna i jave, a događaji koje tamo doživi mu pomognu da propliva, i onda se, u stvari, plivajući vrati kući. Što se tiče ciljne grupe, za razliku od nekih predstava koje sam radio, ova je baš za malu decu.

Gledajući probu, učinilo mi se da su prisutni i neki elementi društvene kri-

književnosti, koji decu pravi glupanderima, zatupljenim bićima... Treba im dati nešto što ima sadržaj. A deca danas svašta savladavaju, nešto što je za mene bilo čudo u tim godinama, danas je to njima sasvim obično. Ne mislim samo na nove tehnologije, nego na bilo kom nivou – pre se saznaje, mada, da li se sazreva – nisam siguran.

Kako biste uporedili rad u „Pino-

Andersenovi kuvari, Malo pozorište „Duško Radović“ (Foto: Đ. Tomić)

Vaša predstava se zove „Guliverovo putovanje“ – znači li to da ste odabrali samo neku od avantura tog junaka?

Došli smo na ideju da napravimo nešto što je, da tako kažem, savremeniji vid te bajke. Pošto mi se ranije dramtizacije nisu svidele, Mila Mašović je uradila novu. Odabrane su dve epizode iz Gulivera – sa Liliputancima i Bleferijancima, a sve se dešava na plaži, zbog čega su i lutke napravljene od stvari koje mogu da se nađu na plažama – lopti, kantica, ribarskih mreža, odbačenih konzervi, izgubljenih naočara i lepeza...

Naš Guliver je veseo i zgodan mo-

tike, možda i satire...

Provučena je jedna nota, jedan sloj između više slojeva koji postoje u predstavi. Nije prst u oko, nego se jednostavno provlači. Savremenost se ne ogleda samo u tome, već i u jeziku, ima dosta današnjeg govora mladih.

Mislite da će deca to prepoznati?

Znate šta, kad gledate recimo „Astetriksa“, inače sam veliki stripoman, on ima bezbroj nivoa – ne može svako sve nivoa da prepozna; a drugo, sa decom dolaze i odrasli u pozorište. Uvek kad nešto radim, razmišljam o tome da li bih i ja to gledao, protiv sam pozorišta, ili

Ivice, Pozorište lutaka „Pinokio“

kiju“ sa „Radovićem“, gde ste takođe ostvarili mnoge uspešne predstave, i drugim lutkarskim scenama u Srbiji? Postoji li prostor i interesovanje za lutkarstvo?

Radio sam na gotovo svim lutkarskim scenama u Srbiji, i naravno, na mnogima u eks-Jugoslaviji. Kod nas ima jednom nisam radio, u Kragujevcu, verovatno ću ove ili sledeće godine. „Radović“, je nekad bio isključivo lutkarsko pozorište, da bi danas dobio jednu novu dimenziju, pa u njemu postoji i lutkarstvo, ali ne primarno. Tamo sam možda

najviše predstava uradio, a trenutno su na repertoaru dve – „Konac delo krasni“ i „Andersenovi kuvari“. Strašno volim da radim i u Zrenjaninu, to je divan ansambl, pravi lutkarski posvećenici.

Jedan ste od retkih reditelja koji je kod nas radio i lutkarske predstave za odrasle.

To sam odavno želeo da radim, a uspeo sam da ostvarim pre oko pet godina sa predstavom „Ivice“ u „Pinokiju“. To je predstava bez teksta, koja se sastoji od šest različitih priča, u šest žanrova, i sa šest vrsta lutaka. Pisao sam scenario, u kom sam istraživao odnos između animiranog i animatora, gde često animirani preuzima ulogu animatora. Kod nas je retko bilo lutkarskih predstava za odrasle, pre oko dvadesetak godina jedna sjajna predstava u „Radoviću“, „Bura“, koju je radio Edi Majaron (slovenački reditelj i profesor lutkarstva na Pedagoškoj akademiji u Ljubljani, prim. nov.), i eto, petnaestak godina kasnije jednu sam uradio ja. Retko se pojavljuju i to je velika šteta. Nažalost, kod nas je napravljen znak jednakosti – lutkarsko pozorište jednako pozorište za decu. Pa i ako se daje u ponoć, opet će neko dovesti decu... „Ivice“ su se igrale jednu sezonu na Petom spratu u Narodnom pozorištu i jednu na novoj sceni Jugoslovenskog dramskog pozorišta. Sada uglavnom putujemo po festivalima. Trebalo bi da bude još takvih predstava na repertoaru ne bi li se ljudi navikli.

S obzirom na to da ste jedan od retkih ovdašnjih reditelja posvećenih isključivo lutkarskom i dečjem pozorištu, bilo bi zanimljivo čuti kako je tekla vaša karijera, da li je vodila direktno ka lutkama?

Pre nego što sam u Beogradu upisao režiju živio sam pet godina u Nemačkoj, tamo sam učio glumu i pantomimu. Kada sam se vratio, neko vreme sam igrao po pozorištima, a onda sam završio FDU. Nekoliko godina nakon toga me je pozvao tadašnji direktor „Radovića“, Primož Bebler, inače moj prijatelj još iz gimnazije, i nagovorio da dođem da radim predstavu sa lutkama. Prvi komad koji smo radili bio je „Kraljević Marko“, po narodnim pesmama, i tu sam se zarazio lutkarstvom. Posle toga sam s vremena na vreme radio nešto dramski, ali ovo me je potpuno okupiralo.

Dobar deo života ste proveli i u inostranstvu, i pre i posle studija – kako su iskustva rada po svetskim scenama uticala na vas?

Kao stipendista ITI-a bio sam u Kelnu nekoliko meseci, a onda sam, kad je ono nesretno vreme bilo, živio u Kanadi

pet godina, u Torontu. Tamo sam uradio samo jednu lutkarsku predstavu, jednostavno su drugačija interesovanja. Predavao sam glumu, a uspeo sam da postavim „Putujuće pozorište Šopalović“ i „Profesionalca“ u njihovim pozorištima, na engleskom jeziku. To je bio prvi put da se neki naš tekst radi u profesionalnom pozorištu u Kanadi.

Kako je to izgledalo, da li je tema bila bliska kanadskim glumcima i publici?

Mogu vam reći da sam izuzetno zadovoljan, potpuno drugo jedno iskustvo. „Putujuće pozorište Šopalović“ je svetski tekst, kad ga očistite od lokaliteta problem je vrlo jasan – šta se dešava sa umetnošću u totalitarnim režimima? Profesionalnošću glumaca sam bio zapanjen, i zadivljen, i dirnut. Reakcije publike su takođe bile veoma dobre. Oni imaju mnogo jače komercijalno pozorište nego mi, čak i kad daju neke sjajne mjuzikle, koji imaju jaku dramsku podlogu, ipak je preporučljivo da bude hepiend.

Imate li već plan za sledeću predstavu koju ćete režirati?

Posle „Gulivera“ odmah idem u Suboticu, gde radim komad „Džems i džinovska breskva“ Roalda Dala. On je jedan od mojih omiljenih pisaca, piše ili za decu, ili crnohumorne kratke priče, a najpoznatija knjiga mu je „Čarli i fabrika čokolade“. Pošto se pozorište u Subotici rekonstruiše, i ne zna se kad će biti gotovo, predstave se igraju u jednom beskraino malom prostoru. Tako da ćemo to raditi s prstima i rukama, biće negde između igranja i pripovedanja, sa samo dva glumca.

Dakle, obično vi birate tekst?

Uglavnom. Neki put me pozovu, preporučite mi, a počeo sam i sâm da pišem. Za „Konac delo krasni“ sam ja napisao scenario, pa je onda Filip Vujošević razradio, „Ivice“ su takođe moje, „Korak po korak“ u Zrenjaninu...

Postoji li nešto što biste želeli da postavite a još niste imali prilike?

Ima, kako da ne. Recimo, hteo bih jedno svoje viđenje istorije muzike. Od primarnog zvuka, pa do tehna. To je jedna od stvari koju odavno pišem ali nisam još završio. Voleo bih da uradim i Čehovljevu jednočinku „Prosidba“. Vrlo su mi šarolika interesovanja, ali jedino pitanje koje mora da se postavi, i koje postavljam sebi svaki put je – zašto lutka? Samo ako može ono što ne može živ čovek. Inače nema razloga, ako ne otkrijete neki novi spoj.

„CRVENKAPA“ NABOLJA NA KUBI

Lutkarska predstava „Crvenkapa“ Pozorišta lutaka „Pinokio“ iz Zemuna, koju je po tekstu Igora Bojovića režirao Jug Radivojević, proglašena je za najbolje strano pozorišno delo izvedeno na Kubi 2008. godine

Tijana Spasić

Predstavi je pripala nagrada „Villanueva“ koju stranim pozorišnim i plesnim delima dodeljuje Odsek za kritiku i pozorišna istraživanja Udruženja scenskih umetnika Kube. Priznanje je usledilo nakon nastupa Pozorišta lutaka „Pinokio“ na festivalu „Taller Internacional de Teatro de Titeres“ u Ma-

tanzasu i dva gostovanja u Havani u aprilu prošle godine.

Iako se priča „Crvenkape“ zasniva na poznatoj bajci, vidan je izvesni pomak od klasične postavke, kako u samim motivima, tako i u dizajnu predstave. Lutke Nataše Nikolajević i scenografija Dejana Pantelića napravljeni su od lima,

metala, žice i predmeta iz svakodnevnog života, a i u izboru muzike takođe se išlo na savremeni izraz koji će biti blizak deci – korišćen je širok muzički repertoar, od opere, preko roka i repa, do „narodnjaka“.

Sam tekst Igora Bojovića (inače i upravnika „Pinokija“) uvršten je u čitanke za IV razred osnovne škole, a u njemu je Crvenkapa dete razvedenih roditelja, čime se deca kroz igru i smeh uče kako da prihvate neke događaje u životu.

Pozorište lutaka „Pinokio“ je sa ovom predstavom gostovalo u Parizu, Torontu, Londonu, na festivalu u Rjaznu (Rusija), na sarajevskom „LUT FEST“-u, gde su glumci-animatori, Zorana Milošaković i Goran Popović, osvojili nagradu za najbolji glumački par, kao i na Susretima profesionalnih pozorišta

Crvenkapa, Pozorište lutaka „Pinokio“

lutaka Srbije u Nišu, na kojima je predstava osvojila nagradu za animaciju i najbolji tekst. U 2009. godini planirana su još dva gostovanja: na Međunarod-

nom lutkarskom festivalu „XINXIFILO 2009“ u mestu Pogradec u Albaniji, i na Internacionalnom festivalu izvođačkih umetnosti za decu u Nju Delhiju (Indija).

UBOJITA PRIČA O TIRANIJI ONEMOĆALIH

„Lik surove i sebične majke u predstavi može se posmatrati i kao zemlja i otadžbina, a onda je to žestoko upozoravajući komad, o tome dokle je ovaj svet dogurao, da li baš do tačke iz koje jedini ishod vodi ka zločinu“ – kaže glumac i reditelj „Lepotice Linejne“ Martina Mekdone na sceni Srpskog narodnog pozorišta, Boris Isaković

Snežana Miletić

Da bi nastalo neko novo vilinsko biće – a predstava to katkad jeste – nisu potrebne nikakve čudne gorske trave, dovoljni su čista volja, čestita ideja i časni ljudi. To nije ni mnogo, ni malo, već taman... Tako se za svoj prvi rediteljski poduhvat – rad na komadu „Lepotica Linejna“ ubojitog irskog pisca Martina Mekdone spremio glumac Boris Isaković.

Ono što smo premijerno videli 20. marta na Sceni „Pera Dobrinović“ SNP-a delo je njegovog glumačkog i profesorskog iskustva ali podjednako truda glumaca: Jasne Đuričić, Ksenije Martinov-Pavlović, Marka Savića i Borisa Isakovića, scenografa Geroslava Zarića, kostimografa Marine Sremac i pomoćnika reditelja Marka Pušića, i – ističe Isaković – Pere vodoinstalatera, Zdravka, Slavise, Zolike, rekvizitera, dekoratera, Radice, Čemana, Đure, Dragana, Vlade, Nataše, Eli... svih tih, publici često nevidljivih, ljudi.

Taj tekst krčkao se u Isakoviću, kako sam napominje, godinama, još od vremena kada ga je pre šest-sedam leta pročitao i kada umalo Mekdonini junaci nisu prohodali scenom SNP-a. „Glumci su birani, ali birani su i reditelji u od-

Lepotica Linejna, Srpsko narodno pozorište (Foto: Miodir Polzović)

nosu na komad, na svoju otvorenost, na to šta im neki tekst znači, šta otvara, šta žele da kažu njime. I autor i komad moraju da se izbere za svoje mesto i vreme gde će biti ispričani“, kaže reditelj uoči jedne od proba.

Atmosfera, beznađem, uzaludnim vapajem za nekim izlazom, predstava neodoljivo podseća na jednu drugu istog pozorišta, na izvanredan komad u isto takvoj izvanrednoj režiji, glumačkoj podeli i izvedbi – „Murlin Murlo“ u kojoj gotovo isto teskoban i bezizlazan samoubilački odnos igraju Boris Isaković i Jasna Đuričić. No, „Lepotica Linejna“ dolazi sa drugog kraja Evrope. To je priča o tiraniji onemoćalih nad onima koji bi još mogli da žive – samo da mogu, ujedno i priča o ljudima koji nemaju hrabrosti da preduzmu nešto, koje je strah da postanu neko i da najzad krenu nekud, kojima su ruke tegovima prikovane za sudbine njihovih stvoritelja, za koje ih veže još samo duboka i neizlečiva mržnja, svakim danom sve

snažnija. „Stalno potenciram da se skoro nisam sreo sa tako veštima i čudesnim piscem. Ta surova i sebična majka može se posmatrati i kao zemlja i otadžbina a onda je to žestoko upozoravajući komad, o tome dokle je ovaj svet dogurao, da li baš do tačke iz koje jedini ishod vodi ka zločinu. To jeste mala lokalna priča, osenčena irskom muzikom i osebnim irskim karakterima, ali tema o kojoj govori vanvremenska je i vangeografska. Ti karakteri koji ubijaju sami sebe u svojoj tvrdoglavosti, nemoći, mržnji, lenjosti, bezvoljnosti, ta naverovatna samodestruktivnost i surovost prema samom sebi karakteristična je koliko za Irce, toliko i za Ruse, za nas... I tada prestaje da bude bitno, je li nešto irsko ili srpsko, bilo čije, jer jeste svačije“, kaže Isaković.

Najpotresniji lik u komadu – kćerku Morin Folan igra Jasna Đuričić koja prosto razdire stomak gledalištu – od tuge, bola, besa, nemoći... „Očarana sam ovim komadom, kako Mekdone znalacki plete priču, kako je prepliće, mota, kako vešto prelazi iz smeha u grčeviti krik, iz suza u histeričan smeh. Posebno mi se dopadaju ti neočekivani zaokreti i taj pišćev bizarni crni humor, humor koji ti lice razvuče u osmeh a onda budi krivicu što si se tome smejaao... Bilo mi je pomalo šizoidno to što je Boris i glumac i reditelj, što je bio čas u predstavi, čas izvan nje. Prvobitno nismo hteli da on igra, ali je sticajem okolnosti i nemogućnosti da uskladimo vreme sa ljudima koje smo molili da nam se pridruže na komadu, zaigrao Pata Dulija.“

Ksenija Martinov-Pavlović igra posesivnu, sebičnu majku Meg Folan koja kćerki ne dozvoljava da živi svoj život. Obe izgaraju u mržnji jedne prema drugoj... Glumica kaže da joj je, iako glu-

Boris Isaković (Foto: Milan Čubranović)

mci često više vole da igraju negativne karaktere, zbog većeg izazova, bilo jako teško da igra ovu – u zrudosti, gnevu i zlobi – ogrezlu ženu. Mladi Marko Savić, koji igra Reja Dulija, kaže da mu je rad na komadu bio kao produženo školovanje kod njegovog profesora Isakovića.

O svojoj dvostrukoj ulozi u predstavi Boris Isaković kaže: „Moj profesor Boro Drašković govorio je da je početak pozorišne igre bio glumac. Onda je kao nosilac celine došao pisac, da bi se u jednom trenutku pojavio reditelj, koji je zapravo i prvi gledalac. Baveći se glumom sve ove godine, shvatio sam da, ma koliko reditelj teo da utisne smisao i da kroz glumca kaže suštinu, nemoćan je ako glumac ne osvoji tu suštinu. Reditelj može da pegla, namešta i nateže, ali je glumac suštinski nosilac igre. Sad je, čini mi se, došlo vreme da gledalac ponese ulogu nosioca smisla i zato je važno ono zajedništvo o kojem sam govorio na početku, zajednički trud da svaki šraf bude na svom mestu. Tek onda gledalac može izaći iz sale sa utiskom nečega što će ga ovako ili onako promeniti, zabaviti ili zapitati...“

Šezdeset godina Malog pozorišta „Duško Radović“

JUBILEJ U ZNAKU KLASIKE ZA DECU

„Jubilej će biti svečano proslavljen 23. oktobra, na Dan pozorišta, ali će repertoar i prateći programi tokom cele godine biti posvećeni obeležavanju šest decenija od osnivanja našeg pozorišta“, kaže upravnik „Radovića“ Anja Suša

Tijana Spasić

Pozorište lutaka NR Srbije, kasnije „Malo pozorište“, pre šezdeset godina osnovano je kao marionetsko, ali je to bilo samo kratko vreme, nakon čega počinju da se izvode i dramske predstave za decu. Krajem osamdesetih, tadašnji upravnik Primož Behler osnovao je i Večernju scenu, koja je od 2000. godine, u skladu sa sličnim trendovima u zapadnoj Evropi, preimenovala i programski preosmišljena kao Scena za mladu publiku.

Uprava „Radovića“ odlučila je da tokom jubilarne sezone repertoar sačinjavaju „veliki naslovi“, odnosno predstave nastale po klasicima svih vremena. Godina je otpočela premijerom Dikensovog „Olivera Tvista“ u režiji Stevana Bodrože, a u planu su i Šekspirov „Richard III“, „Šest lica traži pisca“ Luidija Pirandela, Vedekindovo „Buđenje proleća“, opera za decu Filipa Glasa, koja će se raditi u koprodukciji sa agencijom „Jugokonzert“, kao i predstava po kultnoj

dečjoj knjizi „Dečaci Pavlove ulice“ Ferenc Molnara, u čijem će stvaranju učestvovati i maloletni delikventi, štice-nici Centra za socijalni rad.

Na jesen, uoči glavne proslave, biće objavljena i veoma ambiciozno najavljena monografija o tom pozorištu, koja će uključiti tekstove najpoznatijih domaćih teatrologa (Ivan Medenica, Ana Tasić, Bojan Đorđev, Ljubica Beljanski-Ristić...) i pozorišnih umetnika svih struka vezanih za ovu kuću, a interdisciplinarno tumačenje odnosa između teatra i ostalih društvenih pojava biće zastupljeno kroz priloge naučnika koji se bave drugim humanističkim disciplinama.

Po svemu sudeći, šezdesetu godišnjicu „Radović“, će dočekati u istoj sali, jer se sa rekonstrukcijom dosta kasni zbog komplikovanih pravnih procedura koje su u proteklom periodu bile više puta menjane, što je projekat vraćalo na početak. Ipak, od januara, kada je tu

problematiku na sebe preuzela Agencija za investicije, stvari su izgleda krenule s mrtve tačke. Kao što je već poznato, za vreme rekonstrukcije zgrade u Abardarevoj, pozorište će biti izmešteno u bivši bioskop „Jugoslavija“ na Novom Beogradu, kome je takođe potrebna sanacija. Gradska sekretarka za kulturu, Ivana Avžner, očekuje da će adaptacija „Jugoslavije“ biti završena u narednih nekoliko meseci, a da će još toliko biti potrebno da se kompletno rekonstruiše sadašnja zgrada pozorišta. Uprkos pauzalnoj proceni da će „Radović“, još najmanje godinu dana biti u Abardarevoj, Anja Suša je izrazito optimistična u stavu da se konačno krenulo u dobrom pravcu. Taj duh istrajnosti koji je potreban da bi se sprovele velike i značajne promene ona je simbolički unela i u logo koji krasi reklamni materijal povodom jubileja. Prigodan stih Duška Radovića za ovu priliku glasi: „Stvar je prosta/preći preko mosta/Ali nije prosta/napraviti mosta“.

RAZLIČITOSTI SU BOGATSTVO

Lutkarska predstava „Ko je Loret“, koja je premijerno izvedena 27. marta u „Dušku Radoviću“, bazira se na priči francuske spisateljice Florens Kadije, koja govori o devojčici sa Daunovim sindromom.

„Iako je ideja o inkluzivnoj školi i kod nas sve prisutnija u poslednje vreme, oni na kojima je najveća odgovornost, a to su institucije, još uvek ne rade dovoljno na umanjivanju predrasuda prema deci sa Daunovim sindromom i drugim marginalizovanim grupama dece“, kaže upravnik Anja Suša. Iako još nema sistemskog zalaganja za inkluzivne škole, a potom i celo društvo, Malo pozorište „Duško Radović“ već godinama radi na ostvarenju inkluzivnog pozorišta, koje svojim predstavama otvara prostor za razgovor o tim temama i time približava deci ideju da su različitosti nešto pozitivno, a ne nešto čega se treba plašiti. Pomenimo samo manifestaciju „Pozorište je solidarnost“, predstave „Kiki i Bozo“, „Okamenjeni princ“ i druge.

Dramatizaciju predstave „Ko je Loret“ uradila je Milena Depolo, a rediteljka je Katarina A. Petrović. Kako bi bolje razumeli temu predstave, Katarina i Milena provele su neko vreme sa ljudima sa Daunovim sindromom, što im je, prema njihovim rečima, razbilo mnoge predrasude koje su i same imale. Kao glavnu osobinu dece i mladih sa kojima su se susrele, one navode pojačanu čulnost i emotivnost, kao i izrazitu muzikalnost, što su upotrebile i u osmišljavanju lika Loret. Pored ličnog kontakta sa decom sa Daunovim sindromom, autorke predstave imale su i stručnu pomoć Milene Jerotijević, psihologa specijalizovanog za rad sa decom sa posebnim potrebama.

Za kompletan dizajn predstave (scenografiju, kostime i lutke) bio je zadužen Filip Jevtić, koji je scenografiju – jednostavnu i vedru, ali i punu neočekivanih promena i iznenađenja – zamislio kao odraz onog što se dešava u glavi male Loret.

Autor muzike je Vlada Petričević, koji za predstavu kaže da govori pre svega o primitivizmu, neobrazovanosti i nekulturi društva, ne samo našeg, ali u velikoj meri i našeg. „Hteo sam da muzika bude veoma emotivna, jer su takva ta deca; veoma me zanima kako će ona reagovati kao gledaoci“, kaže Petričević.

Glumci-animatori su Jelena Ilić (Loret), Tatjana Stanković, Aleksandra Anđelković, Miloš Anđelković i Goran Balančević, koji je takođe i tehnolog lutaka.

Kako je najavila Anja Suša, „Radović“, će pokušati da se poveže i sa Sekretarijatom za zdravstvo, kako bi predstavu „Ko je Loret“ videlo što više dece.

T. S.

STASALI DOKAZANI MLADI REDITELJI

„Zrenjaninski i šabački festival pokazaće, nadam se, da pozorišna umetnost u svom punom kapacitetu i dalje postoji i van Beograda“, kaže selektor Radonjić

Snežana Miletić

Miroslav – Miki Radonjić

karakteristika koje se mogu uočiti u rediteljskim postupcima pomenutih umetnika.

Selektor si i „Joakima“. Na koji ti je način ta dvostruka selektorska pozicija olakšala smišljanje jednog i drugog odabira? Može li se govoriti o geografskom preimućstvu pozorišnog učinka ove godine?

Imao sam priliku da kao selektor dva značajna domaća festivala, odgledam praktično celokupnu produkciju u svim našim pozorištima, izuzimajući beogradska, i na osnovu toga izvučem određene zaključke. Vojvodanski teatri su u ovoj sezoni izveli dvostruko više premijera, što ukazuje na to da, iako finansijska situacija, infrastruktura i organizacioni model na severu zemlje daleko od toga da su idealni, ali u odnosu na centralnu Srbiju predstavljaju mnogo bolje uslove neophodne za stvaranje značajnih umetničkih ostvarenja. I pored toga, pozorišta južno od Save i Dunava, iz godine u godinu pokazuju izrazitu kreativnu vitalnost, što rezultira sa bar tri-četiri vrlo značajne predstave, koje u produkcijskom i estetskom smislu nisu inferiorne, niti manje vredne, naprotiv. Iskreno se nadam da će 59. Festival profesionalnih pozorišta Vojvodine u Zrenjaninu i 45. „Joakim Vujić“ u Šapcu dokazati da pozorišna umetnost u svom punom kapacitetu i dalje postoji i van Beograda.

Brod za lutke (Foto: Miomir Polzović)

Miroslav – Miki Radonjić, selektor 59. Festivala profesionalnih pozorišta Vojvodine i 45. Festivala „Joakim Vujić“ u Šapcu kaže da, uprkos problemima, pozorišta i u Vojvodini i u centralnoj Srbiji pokazuju naročito vitalitet i kreativne iskorake koji, nažalost, obično nisu praćeni adekvatnom podrškom osnivača.

Šta je u centru pažnje reditelja koji su stvarali u Vojvodini? Koja je osnovna tema odabranih predstava? Postoji li neki fenomen koji bi apostrofirao ove godine, kao što je to prošle bio, recimo, Urban...?

Kako sam to i naveo u izveštaju o selekciji predstava, pokušao sam da, zanemarujući lični gledalački senzibilitet, bez unapred definisane koncepcije, koja bi zahtevala nategnuto učitavanje određenih fenomena, scenskog izraza ili tematskih odrednica u izabrana ostvarenja, kao i bez namere da predstojeći festival bude odraz „autorskog“ pogleda na ovosezonsku produkciju, izaberem

one predstave koje jesu relevantne u umetničkom smislu, s obzirom na prostorno-vremenski i savremeni teatarski kontekst u kome svi zajedno egzistiramo.

Primećuješ li neke razlike u scenskom razmišljanju mladih reditelja, glumaca, pisaca i takozvanih etabliranih u ovogodišnjoj selekciji?

Ono što se, međutim, iskristalisalo nakon objavljivanja selekcije je činjenica da se u vojvodanskim pozorištima, u punoj meri afirmisala i dokazala najmlađa generacija naših reditelja, čije su predstave najrazličitijih tematskih, stilskih, žanrovskih i izražajnih osobnosti nedvosmisleno doprinele kvalitetu repertoara. Anđelka Nikolić, Ana Tomović, Nikola Zavišić, i nešto malo iskusnija Olivera Đorđević, svakako su imena koja će bez sumnje obeležiti mnoge naredne pozorišne sezone. Novi način scenskog promišljanja, drugačiji odnos prema klasičnoj dramskoj književnosti, žanrovska poigravanja, istraživanja mogućnosti multimedijalnog izraza, samo su neke od

SELEKCIJA ZA 59. FESTIVAL PROFESIONALNIH POZORIŠTA VOJVODINE

Festival se održava od 20. do 27. aprila u Zrenjaninu, a publika će moći da gleda sledeće predstave:

1. „Brod za lutke“ Milena Marković u režiji Ane Tomović/SNP/Novi Sad
2. „RazBOYnici“ Fridriha Šilera u režiji Nikole Zavišića, NP/NK/Népsínház/Šubotica
3. „O nasilju“, Šekspirov „Tit Andronik“ u adaptaciji i režiji Anđelke Nikolić/NP Kikinda i Hop.la!/Beograd
4. „Mizantrop“ Ž. B. P. Molijera u režiji Anke Bradu/Novosadsko pozorište/Újvidéki Színház
5. „Je li bilo kneževе večere“ po tekstu i u režiji Vide Ognjenović/ SNP/Novi Sad
6. „Mrtve duše“ N. V. Gogolja (korišćene dramatisacije Mihaila Bulgakova, Milana Lasice i Vladimira Staniska) u režiji Ljuboslava Majere/NP „Toša Jovanović“/Zrenjanin
7. „Terapija“, tekst „Više od terapije“ Kristofera Djuranga adaptirala i režirala Olivera Đorđević/„Deže Kostolanji“/Kostolányi Desz Színház/Subotica

Selekcija predstava za decu:

1. „Puk“ Valerija Petrova u režiji Emilije Mrdaković/Scena za decu Pozorišta mladih/Novi Sad
2. „Vetruškina ledina“ Uglješe Šajtinca u adaptaciji i režiji Irene Tot/Lutkarska scena NP „Toša Jovanović“/Zrenjanin
3. „Uspavana lepotica“ po motivima Šarla Peroa u adaptaciji i režiji Veselina Bojdeva, Scena za decu Pozorišta mladih/Novi Sad
4. „You“ Marine Đurić-Bjelić u adaptaciji i režiji Biljane Vujović, Dečje pozorište/Dječje kazalište/Gyermekszínház/Subotica

FESTIVAL „JOAKIM VUJIĆ“, ŠABAC

Za festival koji se u održava od 20. do 27. aprila odabrane su sledeće predstave:

1. „Krvave svadbe“, Federiko Garsija Lorca, režija Jug Radivojević, Pozorište „Bora Stanković“, Vranje
2. „Svet“, Branislav Nušić, adaptacija i režija Vladimir Popadić, Kruševačko pozorište
3. „Rodoljupci“, Jovan Sterija Popović, reditelj Lary Zappia, Narodno pozorište, Užice
4. „Protuve piju čaj“, Dragoslav Mihailović, režija Jug Radivojević, Šabačko pozorište
5. „Paviljoni“, Milena Marković, reditelj Vladimir Lazić, Narodno pozorište, Leskovac
6. „Bura“, Viljem Šekspir, režija Andraš Urban, Narodno pozorište, Niš

PITANJA BEZ ODGOVORA

Zvuči zanimljivo ili bolje rečeno apsurdno, činjenica da se oba festivala, i „Joakim Vujić“ u Šapcu i Festival profesionalnih pozorišta Vojvodine održavaju i isto vreme, od 20. do 27. Aprila, što u startu umanjuje mogućnost ionako skromne medijske pažnje s jedne strane, kao i prisustvo većeg pozorišnih poslanika, s druge. Otvara se i niz drugih pitanja od toga da li to nekome, i kome ide u prilog, pa nadalje...

Bulevarski teatar nekad i sad

KUD NESTADE TEATAR KOMEDIJE

Neki zapadni kritičari kažu da bulevarska komedija nosi stigmatu trivijalnosti, banalnosti, plitkosti i jednodimenzionalnosti. Izuzetke nalaze u činjenici da je Peter Zadek, mada zvanični reditelj Dojčes Šaušpilhausa iz Hamburga, ipak režirao u berlinskom bulevarskom pozorištu. Po statistici, ta pozorišta, tamo gde ih ima, privlače znatno više publike nego drugi teatri

Branko Dimitrijević

Kembridž Skolars Pres je nedavno objavio knjigu Denijela Mejer-Dinkgrafa „Pozorište bulevarske komedije u Nemačkoj“, gde se nalazi

podatak da u dvadeset nemačkih gradova postoji dvadeset i četiri teatra koja prikazuju lake komedije. Poznati su medijima, novinarima i teatarskim poslenicima

Bulevarsko pozorište: scena iz francuske predstave Buba u uhu

kao pozorišta bulevarske komedije. Po statistici, ti teatri su privukli više gledalaca nego regionalna i gradska pozorišta u istim gradovima.

Većina bulevarskih teataru su privatna, dok samo dva dobijaju i državne pare. Najviše je dotirano pozorište komedije iz Štutgarta, ali i oni se finansiraju 40% od prodaje karata. Na čelu svakog od tih pozorišta je intendant, koji kombinuje funkcije umetničkog direktora i upravnika, odnosno menadžera. Ove funkcije su u gradskim i pokrajinskim

pozorištima podeljene.

Naravno da snobovi ne gledaju blagonaklono na te teatre i na ono što ona nude. Jedan kritičar objašnjava da bulevarska komedija nosi stigmatu trivijalnosti, banalnosti, plitkosti, neznačajja i jednodimenzionalnosti. Izuzetke nalaze u činjenici da je Peter Zadek, mada zvanični reditelj Dojčes Šaušpilhausa iz Hamburga, ipak režirao u berlinskom bulevarskom pozorištu.

Ništa slično nemačkom bulevarskom pozorištu, komedije nemamo u Americi, Engleskoj ili Francuskoj u kojoj je i prvi put upotrebljen izraz bulevarsko pozorište. Komedije se u londonskom Vest Endu ne postavljaju direktno, već se samo prenose one uspešne iz manjih pozorišta. Prošla su vremena kad je u Vajthol teatru u Londonu Rej Kuni postigao uspehe svojim vodviljskim komedijama. Kuni je kasnije osnovao Teatar komedije u zgradi Šeftsburi teatra koji je renovirao, koji i dalje postoji, ali više ne igra isključivo taj žanr.

I na Brodveju je odavno prošlo vreme kad su se komedije postavljale u velikim pozorištima. Od tada stare komedije Nila Sajmona opstaju skoro isključivo u diner-teatrima, gde se gosti poslužuje za švedskim stolom, a onda odgledaju i predstavu.

Sam izraz bulevar znači fortifikacija, to jest ojačanje, i označavao je fortifikaciju Pariza koju su izveli vitezovi Templari, a kad je na mestu jedne fortifikacije napravljeno šetalište, otvoreni su i kafei, postavljena je i kaldrma. Tako je nastao prvi bulevar, Bulevar d Templ. Karlo Goldoni je posetio Pariz i ostavio upečatljiv opis tog bulevara sa trgovcima, kafeima i uličnim zabavljačima.

Kralj Luj XIV je podržavao Operu, Komedij Fransez i Komedij Italian, a dozvoljene su bile predstave na vašarištima i na Bulevaru d Templ. Ta narodna pozorišta nisu smela da igraju predstave sa repertoara Komedij Fransez ili adaptacije, pa čak ni parodije tih komada. Ostalo im je da igraju ljubavne priče po klasičnoj formuli, gde roditelji stavljaju prepreke, a sluge pomažu mladim zaljubljenicima.

Ali čim je cenzura olabavljena, broj pozorišta u Parizu je skočio sa devet na

sedamdeset. Umesto ljubavnih intriga, publici su nudene melodrame, pa je Bulevar d Templ prozvan Bulevar d Krime, jer su na njemu igrane sve vrste nehumanih postupaka, na veliko zadovoljstvo publike.

Sa razvojem železnice, Francuzi iz provincije su mogli da dođu u Pariz i da uživaju, između ostalog, i u pozorišnim predstavama. Godine 1862. Bulevar d Templ je postao Plas de la Republik. Ali izraz bulevarsko pozorište je ostao da bi označavao komercijalna, nedotirana pozorišta. Tada je to već vreme velike svet-ske izložbe u Parizu, ali i vreme Skriba, Sardua i Labiša, da bi krajem 19. veka vodvilj kulminirao delima Fejdoa.

Bilo je i tokom 20. veka autora koji su nastavljali tradiciju vodvilja, ali je pred kraj stoleća broj privatnih pozorišta u Parizu drastično opao u odnosu na broj dotiranih.

Shodno tome, Beograd se odlično uklopio u svetske trendove, ako se izuzme Nemačka. Jednostavno, nemamo nijedno pozorište u glavnom gradu koje je posvećeno isključivo komediji. Zvezdara teatar je u početku pretendovao na tu titulu, ali je vremenom repertoar postao mešovit. Pozorište na Terazijama je osnovano kao pozorište komedije, ali je evoluiralo u teatar koji izvodi mjuzikle, što je u redu, jer nam jedno takvo pozorište sigurno treba – to pokazuje i gledanost njihovih predstava.

Ali sigurno je i da bi nam dobro došlo jedno pozorište specijalizovano za komedije. Imamo festival komedije u Jagodini i još jedan u okruženju, u Bijeljini. Dobro, sada je došlo do ove ekonomske svetske krize, ali za nas se priča da smo narod koji je i u najtežim trenucima zadržavao svoj smisao za humor. Ili smo se možda i mi promenili?

Bulevar u Parizu u XIX veku

Pozorišna umetnost za decu i kulturna politika

DETE IŠTE POZORIŠTE

Nedavno održan skup sa temom „Pozorišna umetnost u kulturnoj politici za mlade“ na kome su učestvovali ugledni domaći i strani stručnjaci ukazao je na nedopustiv tretman teatra za najmlađe, na posledice takvog stanja, ali i na korake koji bi mogli, i morali, biti preduzeti

Aleksandra Jakšić

Povodom 20. marta, Međunarodnog dana pozorišta za decu i mlade, ASSITEJ Srbija je organizovao program sa ciljem doprinosenja promociji i razvoju pozorišne umetnosti za mlade u Srbiji, kao i da bi skrenuo pažnju na značaj koji ova oblast ima u širem društvenom kontekstu. Kao centralni događaj tog programa održan je naučni skup pod nazivom „Pozorišna umetnost u kulturnoj politici za mlade“ koji je okupio predstavnike najvažnijih državnih institucija koje se bave mladima u najširem smislu, kao i pozorišnike iz Beograda i Srbije. Skup je moderirala Milena Dragičević-Šešić, koja nas je u uvodnom izlaganju podsetila na razne faze kulturnih ponuda kroz prošlo vreme, onih kvalitetnih poput programa koje su radili Bajford, Branko Kockica, Ršum, Donka Špiček, te o zamiranju programa za decu devedesetih. Danas, pošto živimo u vremenu spektakla takva mora biti i kulturna ponuda, takmičarska i konzumentska. U protivnom, ona se proglašava dosadnom, elitističkom, zatvorenom, itd. Mesto kulture za mlade simbolično je bilo vidno u nepristupnosti ikoga iz gradskog Sekretarijata za tu oblast... Uzrok loše kulturne ponude za decu i mlade, profesorka

Dragičević-Šešić vidi u neiskorišćenosti mreža institucija (biblioteke, kulturni centri...), te nepokrivenosti teritorije Srbije programima za decu, gubitku značaja manifestacija poput Zmajevih igara, nepristupačnosti pozorišne umetnosti u obrazovnom sistemu, kao i to da je pozorište ipak privilegija manjine...

Svetlana Jovičić je izložila primere iz zemalja Evrope, pogotovo Skandinavije u kojoj država pomaže institucijama kulture da razvijaju nove metode rada sa decom i mladima, gde je teatar deo nastave, a deca masovno koriste tzv. umetničke menije (posete pozorištu, bioskopu, muzejima i sl.). Diana Kržanić-Tepavac je predstavila aktivnosti ASSITEJ-a Srbije koji, između ostalog, želi da ukaže na mogućnosti koje pozorišno stvaralaštvo za mlade može da ima na dugoročna društvena pomeranja. Anja Suša, direktorka Malog pozorišta „Duško Radović“, na primeru te Kuće je govorila o transformaciji javnog pozorišta, odnosno o uvođenju scene za mladu publiku kao društvenog projekta, definisane po uzoru na scene evropskih teataru, i zahvaljujući dvosmernom saradnjom sa institucijama i umetnicima najpre iz Danske i Švedske. Ta scena je vremenom profilisala jedan

jezik i „izbacila“ čitavu generaciju mladih reditelja. Govorila je i o problemima sa kojima se susreću: loša umetnička recepcija (odsustvo kritike, evaluacije rada), tromost institucija za decu i mlade, odnosno birokratska zbrka oko toga gde pripadaju, i predrasude, pre svega u profesionalnoj zajednici, o tome šta su zadaci pozorišta za decu (da li teme iz realnosti ili beg od iste).

Izlaganje Sunčice Milosavljević, za razliku od prethodnih koja su se bavila pozorišnom umetnosti za mlade, bilo je fokusirano na dramski-umetnički rad sa decom i mladima u savremenom srpskom društvu. Tu ulogu imaju kulturni centri, amaterska pozorišta, nevladin sektor, i pored toga što uglavnom obučava najmlađe za scenu, prisutni su i umetničko-educativni programi, u kojima se deca kreativno izražavaju kroz teatar. Takve programe kod nas imaju npr. Dah teatar, Plavo pozorište, Pod, Hop, la!, itd. Rediteljka Ana Tomović, ujedno i jedna od osnivačica Centra za interaktivnu umetnost „In Stage Organization“, na osnovu svog iskustva svedočila je o ulozi pozorišne pedagogije kao moćnog medija za stvaranje društvenih promena, o tome kako teatar kao sredstvo može da utiče na realnost. Pored rada sa pripadnicima marginalizovanih grupa, oni drže i trening „Pozorište za socijalne promene“, u saradnji sa CZK „Stari grad“, kojim se kroz vršnjачku edukaciju studentima humanističkih nauka omogućava usvajanje alternativnih pozorišnih tehnika koje mogu koristiti u svom praktičnom radu sa različitim grupama dece i mladih, kao i u svakodnevnom životu. Vrlo konkretne rezultate upotrebe dramskih tehnika u svrhu ličnog razvoja i društvenog angažmana ima rediteljka Aleksandra Jelić, osnivač NVO „ApsArt“ (primenjeno pozorište u zatvoru). Ona već tri godine vodi dramske radionice u Centralnom zatvoru – Specijalnoj bolnici sa grupama osuđenika na meri lečenja od bolesti zavisnosti, i do sada je kroz radionice prošlo oko 200 učesnika. Svaki susret učesnika počinje nepoverenjem, onda se postepeno otvaraju, čak i stvaraju, međusobno se podržavaju, i počinju da veruju u sebe. Proces rada je najbitniji, a predstava može da se desi ili ne. Prvi komad koju su uradili je „Čarobnjaci iz O.Z.-a“ sa kojom su nastupili na Bitef polifoniji, na kojoj je organizovan i razgovor sa publikom. Na prošlogodišnjem Bitefu izveli su forum predstavu „Čiji si ti, Petre?“ u kojoj su se bavili svime što ih muči u zatvorskom sistemu, i koju su sami napisali, režirali, igrali. Aleksandra Jelić svojim radom unosi radost dramske igre tamo gde se sloboda najmanje očekuje.

Specijalni gost, prof. dr Wolfgang Šnajder, predsednik međunarodne mreže

Milena Dragičević-Šešić i Wolfgang Šnajder (Foto: Đorđe Tomić)

Oliver Twist, Malo pozorište „Duško Radović“ (Foto: Đorđe Tomić)

ASSITEJ, izlagao je na temu „Savremeni trendovi u pozorištu za mlade i kulturna politika“ (sutra dan je održao i predavanje „Internacionalna pozorišna praksa za mladu publiku“ na Univerzitetu umetnosti u Beogradu). Pri stvaranju kulturne politike za decu i mlade, kako je istakao, važna je njihova uloga u društvu, odnosno koliko društvo ceni svoje naraštaje. („Teatar za decu mora da se fokusira na to da publika vidi realnost. U pozorištu, mladi gledaoci stvaraju veštine za dekodiranje znakova vremena, kreativnu moć apstraktnog mišljenja i kreativni kapacitet da prilagode svet sebi“, citat iz nemačkog parlamenta 2007) Takođe, moraju se imati u vidu elementi pozorišnog sistema, odnosno repertoar (u evropskoj tradiciji je uglavnom zasnovan na literarnom predlošku), ansambli, jer pozorišna literatura živi samo na sceni, institucije i mreže (npr. ASSITEJ mreža promovise pozorište za decu i mlade, i čini je oko 80 centara širom sveta, ima mnoštvo festivala, foruma, izdavačkih delatnosti itd.)... Izdvojio je pet interesantnih primera razvoja u oblasti izvođačkih umetnosti za mladu publiku, onih koji su deo kulturne politike zemalja, i utiču na stvarnost. Pozorište u učionici, primer je intimnog komuniciranja između izvođača i dece u jednom odeljenju, publika

postaje deo izvođenja, važna je individualna percepcija, i te predstave mogu biti i nenajavljene. Zatim, plesno pozorište za decu, te pozorište sa mladim ljudima – u Nemačkoj, u svakom teataru, bilo institucionalizovanom ili ne, postoje radionice za decu, i iskustva koje umetnici dobijaju u radu sa mladima koriste u predstavama, važno im je da upoznaju publiku, da vide šta ih zanima, muči i sl. Četvrti primer je opera za mlade. Opera kao institucija je veoma skupa i suočava se sa problemom nedostatka publike, pogotovo one mlade od 40 godina. Zato, opere otvaraju vrata da bi se mladi, u budućnosti potencijana publika, upoznali sa radom, ali i sa klasičnom i savremenom muzikom npr. I primer pozorišta za najmlađe (postojanje tzv. „pelena teatra“ gde se bebama prkazuju jednostavni prizori, poput izlaska sunca, meseca i sl., „Bejbi drama“ na prošlogodišnjem Bitefu)...

Dakle, o pozorištu za decu i mlade može se raspravljati na dva nivoa, umetničkom i akademskom, primera o važnosti te vrste umetnosti na razvoj mladih, i ne samo mladih, vrlo je očigledan, nebriga u našoj zemlji je velika, a da bi se bilo šta menjalo, prvo moramo definisati šta hoćemo od naše dece a tek onda praviti kulturnu politiku za njih, kako je moderatorka rekla.

TEATAR JE JEDINO MESTO KOJE ĆE SAČUVATI ONO ŠTO NAS ČINI LJUDSKIM RODOM

U tom sveopštem paktu između ubica i žrtava, u monstruoznoj kombinatorici vlasti koja je rezultat protivprirodnog bluda nespojivih opcija, pozorište je dužno da govori o tome da su se naše devijacije možda prikrije, možda se drugačije zovu, ali da mi i dalje imamo mnogo problema i da to sveopšte političko zadovoljstvo gde su svi namireni tranzicionim kešom a gde su razni našli svoj interes u tom paktu ne znači da ljudi od kulture treba da pristanu na jeftinu floskulu kako je to u ovom trenutku za nas najbolje. Jer šta je onda za nas najgore?

Tatjana Nježić

Razgovor sa rediteljem Kokanom Mladenovićem upriličen je jednog ranog popodneva... Uprkos nedostatku vremena, i ne bez organizacijske napetosti, u dogovorenom susretu Kokan je ležeran i, shodno glasu koji ga prati, duhovit, bespoštedno šaljiv prema sebi, bez dlake na jeziku pri komentaranju raznih aktuelnosti, kad-kad ciničan... Veli, šta god i kako god bilo, pozorište je njegov način komunikacije sa svetom.

Predstava „Maratonci“ Pozorišta na Terazijama radena po tekstu Duška Kovačevića u režiji Kokana Mladenovića na 38. festivalu „Dani komedije“ u Jagodini osvojila je ni manje ni više nego deset nagrada. Dakle?

U nastajanje tog prvog pravog domaćeg mjuzikla uloženo je izuzetno mnogo truda, kako kreativnog, tako i produkcijskog i organizacijskog tima Pozorišta na Terazijama. Nastojali smo da po najvišim svetskim standardima proizvedemo domaći mjuzikl koji će uz svu opšte poznatu zabavnost, slojevitost i duhovitost teksta Dušana Kovačevića i filma Slobodana Šijana, na jedan umetnički relevantan način progovoriti o industriji smrti kao jedinoj neuništivoj privrednoj grani na ovim prostorima. U tome sam se kao autor koncepta predstave oslanjao i na film i na originalan tekst, koji iako je napisan pre više od trideset godina nosi upozoravajući podnaslov „desni profil Beograda“.

Još tokom rada na toj predstavi, tokom proba govorili ste, između ostalog, kako se lako intimiziramo sa zlom?

Predstava se završava pohodom Topalovića preko leševa i songom koji se zove „Mrzi sve i zgazi sve“, koji je oda netoleranciji i mržnji. Topalovići idu pravo na publiku, a situacija u državi u kojoj živimo je – Topalovići su pred vratima. Kao junaci u predstavi, oni predstavljaju sve ono nakaradno, konzervativno što postoji u našem društvu. Što je najgore, te i takve Topaloviće mi vidimo kao naše i kao zabavne. Lako se intimiziramo sa zlom; svi imamo naše Slobe, Mire, zločince zovemo po nadimcima, tepamo im. Bliskost sa zlom i povodljivost za njim je jedna od konstanti našeg naroda. A platili smo, kao narod, preveliku cenu našeg nerazumnog ponašanja. A pošto smo očigledno spremni na dalje

nerazumne postupke, pretpostavljam da sad uzimamo neki kredit nerazumnosti. Jer, sve što smo zdravorazumsko imali da potrošimo, potrošili smo. Idemo u istorijski minus. A kamata za to će biti jako skupa.

Iako je reč o mjuziklu, „Maratonci“ nemaju nimalo ružičast kraj?

Srbija je zemlja u kojoj se pesimizam uvek isplati. Ono što se dešava ukazuje nam na to da su uvek moguća nova masovna stradanja, groblja, sahrane, krematorijumi. Mi smo stalno na klackalici između normalnog života i moguće katastrofe. Hodamo po ivici već, evo, decenijama. Ne vidim način da će se to dugoročno promeniti, tako da sam se lično pozdravio sa prosperitetom.

Reditelj ste čije su predstave uvek, na ovaj ili onaj način društveno angažovane?

Pozorište je moj način komunikacije sa svetom. Svoj dijalog sa vremenom vodim preko scene što podrazumeva odabir komada koji radim, pretvaranje romanskog u dramsko štivo... Pozorište

nikada ne sme da izgubi svest o vremenu u kome nastaje. Ono je upravo taj kamenčić u cipeli koji žulja i koji ne dozvoljava da sve postane tako idilično; pogotovo danas među nama razočaranima, među nama koji smo poverovali da će završetkom monstruoznog režima Slobodana Miloševića ovo postati jedan demokratski, uređen deo planete, i koji nosimo u sebi bes i ogromnu gorčinu razočaranja ovim što se dogodilo. U tom sveopštem paktu između ubica i žrtava, u monstruoznoj kombinatorici vlasti koja je rezultat protivprirodnog bluda dve nespojive opcije, pozorište je dužno da govori o tome da su se naše devijacije možda prikrije, možda se drugačije zovu, ali da mi i dalje imamo mnogo problema i da to sveopšte političko zadovoljstvo gde su svi namireni tranzicionim kešom a gde su razni našli svoj interes u tom paktu ne znači da ljudi od kulture treba da pristanu na jeftinu floskulu kako je to u ovom trenutku za nas najbolje. Jer šta je onda za nas najgore?

Trenutno radite komad Maje Pelević „Pomorandžina kora“ u novosadskom pozorištu „Ujvideki Szinhaz“. S kojim motivom, idejom ste odabrali baš taj komad?

Nekoliko sezona unazad „Ujvideki Szinhaz“, mađarsko pozorište iz Novog Sada i ja pregovaramo o saradnji sa velikim obostranim željama. Iz raznih razloga nismo do sada to ostvarili. Mađarsko novosadsko pozorište se ubraja u najbolja, najkvalitetnija i što se glumačkog izraza tiče najmodernija pozorišta na našem prostoru. Više puta sam, sa uspehom, radio komade Maje Pelević; komad koji sam naručio od nje „Ja ili neko drugi“ u Srpskom narodnom pozorištu, „Skočidevojka“ u kooperaciji Budva grad teatra i SNP-a, te veoma ozbiljna i potresna jednočinka „Putokaz“. A nekako od samog nastanka „Pomorandžine kore“ hteo sam da radim taj tekst jer on govori mnogo toga o savremenom svetu, pre svega iz ugla savremene žene.

A vi razumete i sagledavate stvari iz ugla savremene žene?

Dozvoljavam sebi da smatram kako su možda upravo muškarci ti koji bolje mogu da predstavljaju problem savremenih žena od savremenih žena. „Pomorandžina kora“ nas suočava sa tom presijom i nasiljem nad našim životima koje su na početku ovog veka napravili mediji, tabloidi... Dakle, klima u kojoj se čovek pita da ako ne odgovara svim standardima jeftinih rialiti gluposti, ako ne izgleda po tim datostima oličenim u besmislenim ličnostima, da li je uopšte živo biće, da li treba da ima samopoštovanja, da bude zadovoljan sobom, svojim izgledom itd. Ta površnost emocija, uniformnost tela, varvarsko izivljanje u tzv. usavršavanju nečega što je ovako ili onako delo prirode i naša neprilagodivost svemu tome jeste tema „Pomorandžine kore“.

A šta ako se ne pristane na tu silikonsku lepotu i silikonsku sreću?

U tom komadu i u toj silikonskoj stvarnosti se krije naš veliki strah od toga što je čitav naš život postao silikonska, veštačka stvar. Umrle su, da tako kažemo, prirodne grudi čovečanstva koje podrazumevaju emociju, materinstvo, lepotu, erotičnost... Nastalo je jedno površno, veštačko čovečanstvo sačinjeno od gomile kojekakvih informacija, tabloida, jeftinih TV kvizova gde ne postoji apsolutno nikakav smisao, nego samo gomilanje svega i svačega zarad lake zarade, zarad eksploatacije, zarad držanja u informativnom ropstvu čitavog stanovništva.

Nameće se pitanje da li kvantitet obezbeđuje legitimitet? Ukoliko nešto, pa makar i silikonska i tabloidna zadatost postane većinski prihvaćena da li postaje legitimna, društveno verifikovana kao, nazovimo je tako, vrednost?

U startu sam skeptičan u odnosu na sve što prihvata većinski deo stanovništva, bilo kog pa i našeg. Mislim da niko trenutno ne može da spori legitimitet televizije Pink ni imperije Pink industrije, ali to ne znači da za mene i moje istomišljenike ta imperija i sve što ona podrazumeva ne predstavlja najveću nakaradnost vremena u kome smo živeli i rezultat besramnosti promene političkih sistema koja se bazira na svemu samo ne na moralu, pravdi i ideologiji.

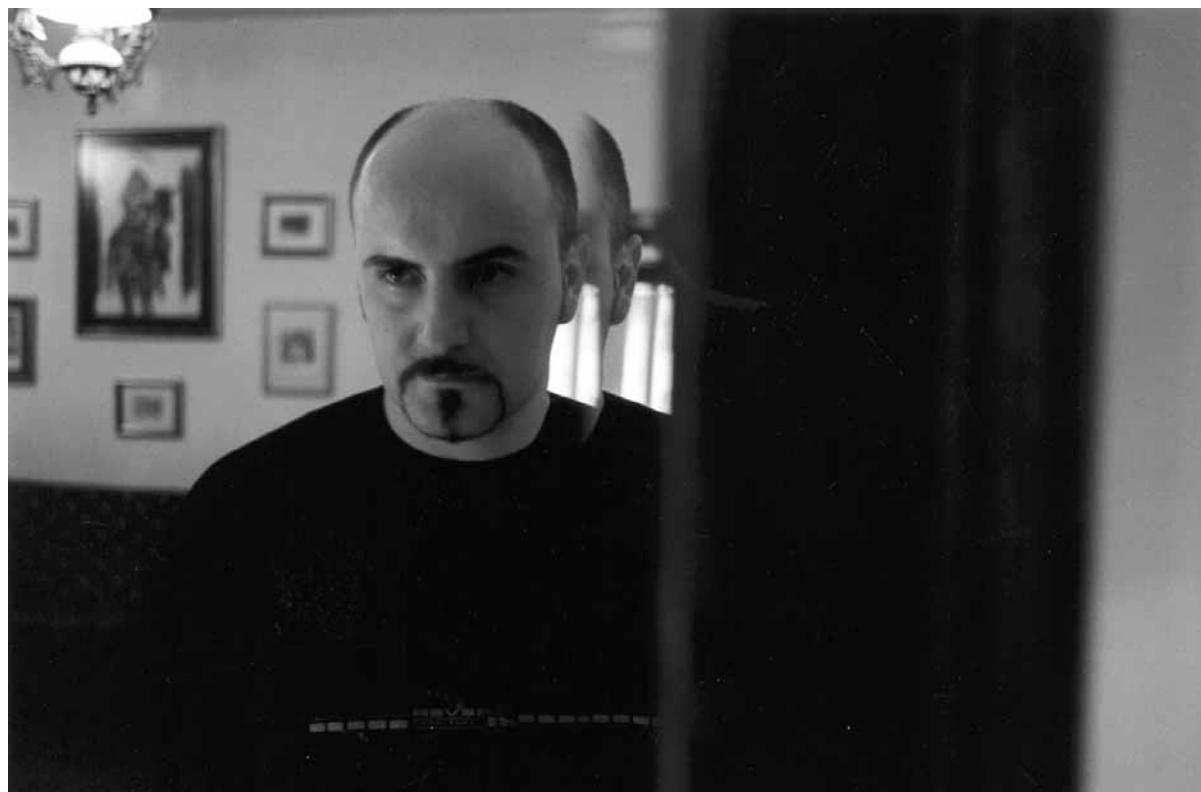
Niste li se upravo time bavili u predstavi „Nova Stradija“ u Narodnom pozorištu?

„Nova Stradija“ Svetislava Basare ispisana na Domanovićevom tragu

govori o još strašnijim stvarima nego što su politički sistemi u Srbiji. Govori o našim mentalitetskim, nakaradnim devijacijama; o tome da se za jedan vek, od kada je Domanović napisao svoje satire pa do danas, u našem načinu razmišljanja, u našoj jeftinoj političkoj euforičnosti, mržnji, svrstavanju u tabore, idolatriji prema vođama sumnjivih karaktera... ništa nije promenilo. Ono što je važno i u Domanovićevoj satiri i u Basarinom tekstu je da se tu ne radi o politikantskom nego o političkom teatru. To je teatar koji poput Domanovićevih priča nikome ne drži stranu i podjednako osuđuje sve. Bilo bi lako napraviti predstavu koja je za jedne a protiv drugih. Sigurno bi odjeknula pozitivnije i dobila više pristalica. Ali u tom teatru koji podjednako secira devijacije svih segmenata društva, parlamenta, vladara, crkve, akademije nauka, pa i tog naroda koji zdušno izigrava stado već vekovima, u tim predstavama koje se trude da sačuvaju elementarno poštenje nas koji se bavimo pozorištem nema nikakvog ličnog ni političkog interesa. To je naš pokušaj da kažemo jedno veliko „dosta“ toj parodiji od države u koju se Srbija pretvorila. Vrlo je teško praviti političku satiru ili satiru u Srbiji. Leteći cirkus Monti Pajtona je lako mogao da iza uredne fasade jednog kraljevstva koje počiva na viševekovnom parlamentarizmu, kao što je Engleska, pokaže jednu urnutu, smešnu, korumpiranu zemlju. Kako praviti parodiju o Srbiji koja je sama po sebi parodija na modernu državu? Kako biti luđi, bezobrazniji, apsurdniji od tog palanačkog bifea kakav jeste naš državni parlament? Kako biti nemoralniji od naših ministara kojima je lični interes jedina ideologija? Kako naružiti crkvu više nego što ona ruži sama sebe? Ukoliko crkvene velikodostojnike ne vredi, a u društvu izostaje javna osuda njihovog orgijašenja sa malom decom, i ako je jedino pozorište to koje treba da se pozabavi datim problemom – onda ćemo se i pozabaviti. Nemam ni vremena ni želje ni vere da pustim da neko drugi to rešava. Sramotno pravosuđe u vladi Vojislava Koštunice je pustilo da se pedofil Tomislav Gačić, službeno vladika Pahomije izvuče bez ikakve kazne za nakaradne stvari koje je radio maloj deci. Mi možemo da sagnemo glavu i da kažemo da su to politički interesi, interesi partija, da možda u ovom tranzicionom vremenu ne treba dirati crkvu... A naša crkva, uz sve to u šta se pretvorila, institucija je kojoj možda dugujemo svoj nacionalni identitet od raspada srpskog carstva do uspostavljanja srpske države. Vekovima je bila stub naroda, homogenizovala našu istoriju, tradiciju. Gajim poštovanje prema Srpskoj pravoslavnoj crkvi kao instituciji i mnogo prezira i razočaranja prema onome u šta se pretvorila.

Radeći Volterovog „Kandida“ Aleksandar Popovski je rekao da možda zadatak pozorišta više nije da demistifikuje i ukazuje na devijacije i probleme već da stvara novu iluziju u koju vredi verovati?

Mislim da se mi na globalnom nivou, što se pozorišta tiče, nalazimo u jednom prelomnom periodu. Jer, pozorište dugoročno mora da odredi svoju budućnost, da vidi koji će biti njegov način sagledavanja sveta u ovom vremenu gde ono očigledno nije način javne komunikacije. Od stare Grčke pa sve do pronalaska radija i televizije pozorište je bilo jedini medij koji je imao sposobnost i moć da

Kokan Mladenović (Foto: Đorđe Tomić)

Kokan Mladenović

upravlja svešću i savešću čitavih naroda. U „Novoj Stradiji“ posle mnogo vremena osetio sam da pozorište i dalje ima tu tribunsku moć i da javna reč izgovorena sa scene može mnogo, a i da istovremeno ne vredi gotovo ništa. Kroz medije, kroz to da putem televizije, radija, interneta, fejsbukove... gomilate na stotine hiljada informacija koje i ne možete da selekcionišete, čovečanstvo je postalo nezainteresovano za suštinska pitanja morala, pravde, života, (da ne delujem mistifikatorski) ali i razloga našeg postojanja na planeti. Što je svet površniji to će uloga pozorišta u sagledavanju dubljeg smisla onoga što se dešava (u) svima nama biti sve veća i veća. Pozorište će možda postati muzej emocija u ovom našem svetu gde pravih emocija gotovo i nema jer su uvek tako površne, ilustrativne, i na prodaju. Možda je teatar jedino mesto koje će uspeti da sačuva i prezentira one najdublje, najvažnije, najuzvišenije emocije koje nas čine ljudskim rodom. S druge strane, tu postoji ozbiljna bojazan da ta količina planetarne površnosti ne proizvede generacije koje neće ni imati potrebu za emocijama. Mi još uvek govorimo o nekim generacijama koje poznajemo, koje veruju da je trenutni neverovatni udar medija na živote možda prolazna stvar a čemu će uspeti mladi da se odupru uz generacije roditelja, poboljšano školstvo uz neke novostvorene ideale itd. Ali šta ćemo da radimo ako dođu generacije koje su zadovoljne tom sveopštom površnošću, generacije koje i nemaju potrebu za velikom i pravom emo-

cijom.

Što se mene lično tiče, nadam se da nikada nećemo doći u vreme ili u poziciju gde nam emocije neće biti potrebne. Čovečanstvo veoma nespretno eksperimentiše sa veštačkom inteligencijom, klonovima, usavršavanjem tehnologije koja može da nam naštetiti. Izgubili smo ideale, velike ideje, izgubili ljudskost, izgubili veru da se nešto u svetu suštinski može popraviti nabolje ili, kako reče Kandid, da se može napraviti rajski vrt na zemlji.

Pitanjem poremećenog odnosa zla i dobra ste se bavili u predstavi „Majstor i Margarita“ koju ste radili u Narodnom pozorištu Sombor?

„Majstor i Margarita“ M. Bulgakova se ubraja u romane koje sam se zarekao da ću raditi. To je bio slučaj i sa sjajnom knjigom Gorana Petrovića „Opsada crkve Svetog Spasa“, kao što ću jednom svakako raditi „Sto godina samoće“ Markesa, „Na Drini ćuprija“ Ive Andrića i još neke. Teze koje sam izvukao iz fantastične Bulgakovljeve knjige na neki način su parafrazirana ideja nadrealista da je rat najveća higijena sveta. Tu predstavu sam radio s idejom da je zlo najveća higijena sveta. Odnosno, da l' je moguće da smo svi postali tako zli, pokvareni, korumpirani i tako neljudi da je davo, tj. Voland taj koji dolazi da nas zastrašivanjem, kinjenjem osvesti i vrati bar malo igrača na stranu dobra, da bi se ta utakmica koja se igra između dobra i zla hiljadama godina, mogla nastaviti. Ta predstava je pokazivala šta će nam se desiti ukoliko zlo postane toliko domi-

nantno. Jureći za ličnim interesima, opstankom, uspehom, ljudi su postali pokvareniji i strašniji nego što su ikada imali nameru da budu. Uopšte se ceo sistem dobra premetnuo u svoju suprotnost. Kako je to u predstavi rečeno „svrha igre koja se igra između dobra i zla svih ovih godina nije pobeda nego igra“. Prostor u kome mi živimo bio je u jednom trenutku epicentar svetskog zla. Mnogo nesreće i mnogo zla. I ja, nažalost, nisam siguran da je to neko zlo koje je protunijalo ovim prostorima donelo katarzu, boljatak, da nas je osvestilo da postanemo bolji ljudi. Često putujem i boravim na prostorima bivše Jugoslavije, na ruševinama jedne zemlje u čijim je temeljima, koji nisu srušeni, i dalje ostala mržnja. To zlo napojeno mržnjom jeste nešto što mi i te kako moramo da imamo u vidu kada razgovaramo o našoj budućnosti. Na ovim prostorima smo se tako ostrašćeno mrzeli, tako ostrašćeno tamanili kao da ćemo, kad se svi ti ratovi završe, živeti u susjedstvu sa Francuzima, Englezima, Marsovcima a ne da ćemo, šta god da se dogodi, morati da živimo sa Hrvatima, muslimanima... istim narodima koji nas okružuju vekovima.

U tom kontekstu, kakav se na ovim prostorima periodično ponavlja, rastu generacije ljudi bez budućnosti čime ste se, između ostalog, bavili u predstavi „Odabrani i uništeni“ nastaloj po jednočinkama tri mlada autora (Ivan Jovanović, Dejan Petković i Marjan Todorović), koji su pobedili na konkursu za dramski tekst Niš Art Fondacije?

Sve tri generacije u komadima su bile odabrane da budu uspešne, a završile su neslavno. Ukleta generacija iz „Odabranih“ skončala je u klanici, Đorđe Karađorđević, koji je trebalo da bude princ, dobar deo života proveo je u psihijatrijskoj bolnici pre svega političkom odlukom. Junaci treće priče, umetnici hip-hopa, odabrani su da govore smelo i moderno o svetu u kome žive, a onda se dešava velika rasprodaja ideala. Dakle, zajednički imenitelj je upravo ono što nas se zaista tiče.

A to je?

Nijedna generacija na našim prostorima nije mogla da se razvije i da normalno u miru i slobodi pokaže svoje mogućnosti. Česti ratovi i razni drugi društveni pritisci prekidali su razvoj kompletnih generacija. Nema nijedne koja nije osujećena.

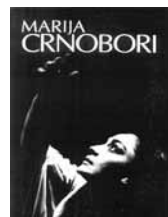
Pratite dramske tekstove mladih ljudi, radite s mladim umetnicima, bili ste svojevremeno u žiriju za Nagradu „Borislav Mihajlović – Mihiz“, može li se govoriti o nekom specifičnom senzibilitetu mlade generacije?

Zajednički, i nesrećni, imenitelj mlade generacije jeste što ona nema ni ideale ni ideale. Stasale su generacije koje su vaspitavali roditelji na prinudnim odmorima, u raspadnutom sistemu vrednosti, sa nezainteresovanim nastavniciima i profesorima, u okolnostima u kojima nikad nije bilo dovoljno ni vremena ni para da im se ponudi bar deo života kakav su zamišljali. To je generacija koja ima gorke osećaj da ne znači ništa i da zato ne duguje nikom ništa. To ih čini jako smelim u odabiru tema i često beskrupuloznim u načinu pisanja. Mislim da je ta urbana gorčina nešto što provejava kroz njihove komade.

Osumnjičeni ste da ćete biti novi upravnik Ateljea 212?

Svako je nevin dok se ne dokaže suprotno. Tako i ja; dok se ne dokaže da jesam, smatram sebe bezgrešnim i nevinim. Ukoliko se krivica dokaže razgovaraćemo na tu temu.

MONOGRAFIJE

MARIJA CRNOBORI

Priredio Aleksandar Milosavljević
cena: 800 dinara

MATA MILOŠEVIĆ

Priredile:
mr Ksenija Šukuljević - Marković i Olga Savić
cena: 800 dinara

LJILJANA KRSTIĆ

Priredila Ognjenka Milićević
cena: 800 dinara

RADE MARKOVIĆ

Priredio Zoran T. Jovanović
cena: 800 dinara

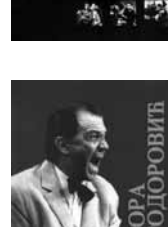
OLIVERA MARKOVIĆ

Priredio Feliks Pašić
cena: 800 dinara

MIRA BANJAC

Priredio Zoran Maksimović
cena: 800 dinara

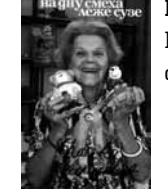
STEVAN ŠALAJIĆ

Priredio Petar Marjanović
cena: 800 dinara

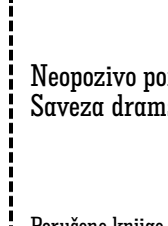
STEVO ŽIGON

Priredio Zoran T. Jovanović
cena: 800 dinara

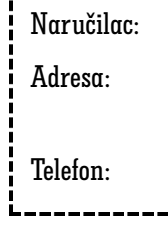
VLASTIMIR ĐUZA STOJILJKOVIĆ

Priredio Zoran T. Jovanović
cena: 800 dinara

PETAR BANIĆEVIĆ

Priredio Raško V. Jovanović
cena: 800 dinara

MIHAILO JANKETIĆ

Priredio Veljko Radović
cena: 800 dinara

SVETLANA BOJKOVIĆ

Autor: Ksenija Šukuljević
Marković
cena: 800 dinara

BORA TODOROVIĆ

Autori:
Dragana Bošković i Marko Misirača
cena: 800 dinara

KSENIJA JOVANOVIĆ

Priredio Zoran T. Jovanović
cena: 800 dinara

BRANKA VESELINOVIĆ

Priredio Zoran T. Jovanović
cena: 800 dinara

IVAN BEKJAREV

Priredio Zoran T. Jovanović
cena: 800 dinara

Pošta Srbije kao donator daruje jedine pozorišne novine. „Ludus“ uzvraća s blagodarnošću.

PORUŽBENICA

Neopozivo poručujem pouzecom sledeća izdanja Saveza dramskih umetnika Srbije:

Poručene knjige i PTT troškove platiću poštaru prilikom preuzimanja

Naručilac:

Adresa:

Telefon:

Savez dramskih umetnika Srbije, Beograd, Studentski trg 13/VI, 2631 464, 2631 522, 2631 592;

„SVETI GEORGIJE UBIVA AŽDAHU” KAO FILM I PREDSTAVA

„Izgoreo sam sa ovom pričom”, kaže Dušan Kovačević pisac drame „Sveti Georgije ubiva aždahu”, koja je imala više scenskih postavki među kojima je i legendarna predstava u Ateljeu 212, i istoimenog, nedavno premijerno izvedenog filma

Zorica Dimitrijević

Šesti film za koji je Dušan Kovačević pisao scenario po nekoj od svojih drama – „Sveti Georgije ubiva aždahu”, najambiciozniji je projekat među njima, a čini se i izaziva najviše polemika pokrećući pitanja u rasponu od finansijske do ideološke prirode.

I samo snimanje, u režiji Srđana Dragojevića, privuklo je mnogo više medijske pažnje nego u slučaju ranijih projekata – od ekranizacije antologijske predstave „Maratonci trče počasni krug” 1982, preko „Balkanskog špijuna”, „Sahirnog centra” i „Urnebesne tragedije”, do „Profesionalca” (2003).

Kovačević, koji se ovoga puta angažovao i kao producent ratne i ljubavne drame inspirisane istinitom pričom o mobilizaciji invalida na početku Prvog svetskog rata, o prerastanju priče u film kaže: „Autorski rad reditelja i služi tome da se pisani tekst nadgradi i da se donese neka nova čarolija. Između toga šta ste videli dok ste pisali i onoga što vidite kad se realizuje, odnosno snimi i montira, mora da bude neke razlike, ali to su osećanja koja mogu da budu vrlo blizu i mislim da je to u ovom slučaju tako.

Ipak, o tome teško mogu da govorim. Odavno sam izgoreo sa ovom pričom.”

Film „Sveti Georgije ubiva aždahu” snimljen je iz trećeg pokušaja, a sve

poručnika Tasića za koju je i nagrađen, Svetozar Cvetković se priseća: „Aždaha je u ansamblu, kući, a i u javnosti izazvala uzbuđenje koje se teško može uporediti sa bilo kojim pozorišnim događajem i njegovim rezultatom tog vremena.”

Na premijeri, 7. septembra, glavne uloge igrali su Petar Kralj (Đorđe Džandar), Dara Džokić (Katarina) i Dragan – Gaga Nikolić (Gavrilo). Ta predstava igrana je sve do 2005. godine, ukupno 191 put u Ateljeu i na drugim beogradskim scenama za vreme rekonstrukcije tog teatra. „Aždaha” je dosta i putovala, učestvovala je na Barskom ljetopisu i Festivalu pozorišta Srbije, gostovala u Skoplju i Podgorici, na Paliću, u Somboru, Čačku, Kruševcu... Zbog zaista izuzetnog interesovanja publike odigrana je čak četiri puta i u velikoj dvorani Sava centra.

Ipak, ni u ono vreme nisu svi bili zadovoljni. Kritičar Petar Volk svrstao je „Aždahu” u komade u kojima su „prepoznatljive evokacije patnje, stradanja, mitskih žrtava i još većih razočaranja srpskog naroda, uz patrijarhalni ambijent, šajkače, puške i sve što tu ide.” „Drama ima lepih i uzbudljivih podsticaja, navodi na razmišljanja... Ali, ako se oduprete sentimentalnosti, hladnokrvno zagledate u melodramsko tkivo ili ste

ra ima ali je burlesknog tipa...”, bio je oštar Stamenković.

I tako ta predstava Ateljea nije pozvana na Pozorje, što iz današnje perspektive zvuči neverovatno tim pre što je vremenom postala legendarna a bila i ostala jedna od onih predstava koje se upečatljivo i s puno reči hvale sećaju brojni poklonici teatra. Na Sterijino pozorje stigla je druga scenska verzija „Aždaha”, koju je u istoj sezoni u Srpskom narodnom pozorištu režirao Egon Savin.

U proleće 1987. godine, na 32. Jugoslovenskim pozorišnim igrama Kovačević je dobio Sterijinu nagradu za tekst, a nagrađeni su i Radoslav Milenković za glumu i Geroslav Zarić za scenografiju. Usledile su nove postavke „Aždaha” – od Banja Luke čak do Atine, gde je predstavi krajem 90-ih godina režirao Branislav Lečić, glumac koji sada u filmu igra kapetana Tasića.

Ljubavni trougao na velikom ekranu čine Lazar Ristovski (Đorđe), Nataša Janjić (Katarina) i Milutin Milošević (Gavrilo), dok je nekadašnji Gavrilo – Dragan Nikolić u filmu tumačio ulogu sveštenika. Mnoge uloge u filmu igraju glumci koji su tokom vremena tumačili različite likove slavne Ateljeove postavke „Aždaha”. Jedini koji je zadržao isti lik je Zoran Cvijanović kao Mile Vuković (Gavrilov brat). On je bio i koproducent filma, uz Kovačevića, Dragojevića, Ristovskog, Milka Josifova i Biljanu Prvanović. U predstavi su Cvijanovića menjali Branislav Zeremski i Bojan Žirović, koji su u filmu postali Krivi Luka, odnosno Žojo ribar. Pozorišnog Alekse – Milutina Butkovića više nema među nama, a u filmu taj lik igra Bora Todorović. Prvi Vane siroče bio je dečak Vuk Kostić, danas vrlo traženi mladi glumac, a suđeci po filmskom debiju mogla bi uspešna karijera čekati i novog Vaneta, dečaka Predraga Vasića. Posle Mire Banjac i Renate Ulmanski u teatru, tetka Slavka na filmu je postala Milena Dravić. Mlada Andrejević, koji je u predstavi počeo kao Mikan, a zatim bio i Rajko Pevac (posle Branimira Brstine) i Krivi Luka (posle Mime Karadžića), u filmu je igrao učitelja Mićuna, sa Srđanom Timarovićem kao Mikanom i Borisom Milivojevićem kao Rajkom. U ulozi Daneta neženje tokom dugog trajanja predstave smenjivalo se osam glumaca, a u ulozi njegovog brata Baće čak 11. U filmu su ih igrali Goran Jevtić i Ljubomir Bandović.

Kovačević je za potrebe scenarija znatno dopisao priču, od koje je inače prvobitno želeo da napiše roman. Drama je koncentrisana na vreme Cerske bitke i ljubavni trougao u miljeu srpskog sela, dok film počinje 1912. bitkom u Prvom balkanskom ratu. „Žanrovski to nije previše različito od filmova koje sam do sada radio. U pojedinim delovima to je i dobra komedija. U periodu između ratova ljudi se trude da žive normalno, dešavaju im se i lepe i smešne i tužne stvari”, kaže pisac. On takođe insistira na aktuelnosti priče, jer se „za stotinak godina u političkom smislu nije mnogo toga promenilo na ovim prostorima.” „Selo iz filma nalazi se na obali Save u blizini Drine, preko puta je Austrougarska. Danas je preko puta Evropska unija, tu je opet granica i roba se švercuje preko Drine. Sada tu nije Austrougarska, ali imate Republiku Srpsku u kojoj su strane trupe i problemi su slični.”

Film je od početka proglašen za nacionalni projekat, a sredstva za snimanje izdvojile su vlade Srbije i Republike

Srpske. Konačni budžet, uz strane koproducente i podršku evropskog fonda Eurimaz, zvanično je stigao do preko pet miliona evra. Ova, za naše uslove ogromna cifra, izazvala je talasanje, verovatno i zavist među filmadžijama, prozivke i optužbe. Zbog afere sa neisplaćenim honorarima, iz ekipe je u vreme poslednje klape, decembra 2007. istupio slavni scenograf Miljen Kljaković – Kreka, koji je za potrebe filma u Deliblatskoj peščari sagradio čitavo selo sa više od 20 kuća,

Prema njegovim rečima, u filmu ima, u naznakama, obrazaca antičke drame, gde su invalidi antički hor, koji iznosi stav naroda, glavni junaci nose tragediju, a slika na kraju je jedna vrsta citata Brehtove drame „Majka hrabrost”.

Nakon premijere filma, 11. marta u Sava centru i različitih ocena stručne kritike, film je postao tema i za političke partije i to zbog dela o mobilizaciji invalida. „To je falsifikovanje istorije”, tvrde predsednik i potpredsednik Odbora za kulturu Srpske napredne stranke Bra-

Film Sveti Georgija ubiva aždahu

crkvom, kafanom... To, međutim, ne spada u priču o odnosu između drame i scenarija, predstave i filma.

Reditelj filma Srđan Dragojević ističe da je u tu avanturu ušao imajući veliki respekt prema dramskom tekstu. „Ipak, insistirao sam na tome da neke stvari menjamo i dopisujemo. Poslednjih pola sata filma je novitet u odnosu na dramu. Trudio sam se da očuvam duh pozorišnog komada, ali i da unesem jedno drugačije čitanje teksta”, objašnjava Dragojević. Za njega je ovaj film prvenstveno ratna melodrama, ali bez „masovki” poznatih iz partizanskog žanra, a sa mnogo krupnih planova koji doprinose intimnijoj priči.

Film se završava potresnom scenom u kojoj glavna junakinja odvozi sa bojišta mrtvog i muža i ljubavnika, a kroz mrak je vodi seosko siroče. Kovačević kaže da se time podseća na istoriju i cikličnost stradanja. Žene su posle bojeva odlazile po mrtve jer su često bile jedine preživjele iz celih porodica, dok dečak predstavlja generaciju koja će sigurno učestvovati u narednom ratu, „samo je pitanje da li će otići u partizane ili u četnike”. „U Prvom svetskom ratu skoro 50 posto najvitalnijeg muškog dela stanovništva je nestalo. Posledice se osećaju u mnogim segmentima današnjeg života”, ukazuje Kovačević.

islav Petković i Radoslav Pavlović, optužujući Vladu Srbije što je finansirala film koji „na loš način govori o našim precima”. Kovačević, međutim, zna priču iz prve ruke, od svog dede Cvetka, čije je kazivanje zabeležio i čuva na audio snimku. Uostalom, kako ističe sociolog kulture Ratko Božović, film je stvar umetničke imaginacije, a Dragojević podseća da većina gledalaca još u detinjstvu nauči da Supermen ne može stvarno da leti. I rani je su me prozivali „eksperti” za patriotizam i prave srpske vrednosti, kaže reditelj. Njega muči nešto drugo. Govoreći o teškoćama na snimanju, nedostatku konja i kaskadera za scenu juriša, pominje i lične pogrešne odluke. „Uložio sam toliko energije da sam poverovao da će film biti remek-delo. A nije”, izjavio je Dragojević.

Publici se film ipak svidео. U prvih deset dana prikazivanja videlo ga je više od 40.000 ljudi, što je značajna cifra imajući u vidu tužno stanje naših bioskopa. Tako se ponovo potvrđuje ocena Vladimira Stamenkovića: „Ma kako igrali komade Dušana Kovačevića, oni nalaze put do publike, jednostavno zato što je on rasan dramatičar, sa izuzetnom gotovo matematičkom dramaturškom veštinom u prenošenju životne i dramsku građu.”

Predstava Sveti Georgija ubiva aždahu

skupa je prilično potrajalo. Naime, ista autorska i producentska ekipa planirala je da realizuje ovaj projekat 1998. i 2001. godine, ali tada nije bilo uslova ni novca.

Sa istoimenom legendarnom predstavom u Ateljeu 212 je, kako se čini iz sadašnje perspektive, bilo lakše. Prizvedbu na velikoj sceni režirao je kulturni reditelj, kasnije i upravnik tog teatra, Ljubomir – Muci Draškić 1986. godine. Kritičar Vladimir Stamenković pisao je tada da je Kovačeviću „pošlo za rukom što nije ni Steriji, ni Nučiću, da posle niza uspešnih komedija superiorno uđe u oblast tragične drame”. Sadašnji upravnik Ateljea, u ono vreme mladi glumac u ulozi

ravnodušni prema zanosima prošlosti”, izvođenje ovog komada u Ateljeu „ne obezbeđuje trajnije značenje”, ocenio je Volk.

Stamenković je u tekstu pod naslovom „Tragedija i običan čovek” hvalio dramu, ali ne i predstavu. Opisujući komad kao „melodramu koja je presećana sablasnim humorom da bi se postiglo da se, ne umanjujući joj veličinu, depatetizuje istorija, da se konfrontiraju istorijsko i ljudsko”, on je ukazao da je „malo šta od toga prisutno u predstavi, a i kada jeste, retko na pravi način.” „Istorijsko je jedva akcentovano, ljubavna priča je mlaka, iscrpljuje se u površnim odnosima, humo-

„ZIMSKE BAŠTE“ U BITEF TEATRU

Predstava „Zimske bašte“ na sceni Bitef teatra predstavlja zanimljivu sintezu teatra i novih medija, a tematski je usmerena na analizu posledica ratova devedesetih godina na teritoriji bivše Jugoslavije među kojima su činjenice da je Srbiju napustilo oko 700 hiljada mladih, obrazovanih ljudi, da se ubraja među pet zemalja sa najstarijim stanovništvom i da je prva po broju azilantata

Ana Tasić

Predstava *Zimske bašte*, prema konceptu i u režiji Nikite Milivojevića, koja je, u martu, nekoliko dana nakon premijere u Veneciji, premijerno prikazana i u Beogradu, na sceni Bitef teatra, zanimljiv je eksperiment na polju sinteze teatra i novih medija (koprodukcija Bitef teatar, La Biennale di Venezia & Spielzeit's Europa i Berliner Festspiele). Na tematskom planu, predstava je usmerena na analizu posledica ratova devedesetih godina, na teritoriji bivše Jugoslavije. Tokom ratova poslednje decenije 20. veka Srbiju je napustilo oko 700.000 mladih obrazovanih ljudi. Danas je Srbija među pet zemalja sa najstarijim stanovništvom na svetu, sa daleko većom stopom umiranja nego rađanja i prva je po broju azilantata u Evropi. To je tematska baza predstave i polazište za istraživanje. Tekst je sačinjen od ličnih ispovesti ljudi koji su napustili zemlju devedesetih godina, kao i onih koji su tu ostali. U predstavi nema stabilnih, niti fiksnih likova, tu je reč o hibridnom, multimedijalnom obliku dokumentarnog teatra, gde izvođači, Vladimir Aleksić, Miljan Prljeta, Danijela Ugrenović, Jelena

Angelovski, Mariana Arandelović, Predrag Damjanović, igraju fragmente likova, govoreći o različitim, vrlo ličnim, iskrenim i traumatičnim iskustvima iz devedesetih.

Kada je reč o strukturalnom nivou, u predstavi se prepliće živa igra i ranije snimljen video materijal, zatim igra i video prenos, a kombinuje se i direktna igra i ranije snimljeni, zvučni materijal. Na primer, u jednoj reprezentativnoj sceni, glumac Miljan Prljeta leži u nekoj ogromnoj metalnoj kutiji, što, naravno, ima i simbolička značenja, jer se tako sugerše zatvorenost, bezizlaznost itd. Za to vreme, publika ne vidi direktno njegovo lice, već ga posmatra posredno, na ekranu, putem direktnog video prenosa, koji je u rukama glumca Vladimira Aleksića. Osim što on, u ovoj sceni, ima funkciju kamermana, on je i neka vrsta scenskog/filmskog radnika, pošto, istovremeno, pravi scenografiju, to jest efekte za taj video prenos, nežno bacajući na Prljetu bele mrvice od stiropora, stvarajući tako utisak poetičnosti. Za to vreme, Prljeta govori o svojim sećanjima iz života devedesetih godina, iskreno, toplo i

emotivno, što publika, sve, prati na velikom, centralnom ekranu.

Šta se postiže ovim video prenosom? Teoretičar Hans-Tis Leman, ističe da je u okvirima postdramskog teatra česta praksa da se vidljivim kamerama snimaju pokreti aktera i njihove reči, te da se reprodukuju na monitorima, odnosno ekranima. Leman smatra da tu dolazi do dekonstrukcije pozorišta, da se rastvara „živo“ pozorište, da se ono razotkriva kao iluzija, kao efekat mašinerije za tehničke efekte, sa jedne strane. Istovremeno, u ovoj vrsti radnje se može osetiti i jedna druga, suprotna tendencija: da se tehnologija *medija teatralizuje*. Ono mehaničko, reprodukcija i reproduktivnost postaju materijal igre i moraju služiti prisutnosti pozorišta, igri, životu. Dakle, navedeni postupak video prenosa u predstavi *Zimske bašte* implicitno ispituje taj odnos živog i medijatizovanog izvođenja, status živog izvođenja u vremenu opšte medijatizovanosti, kao i poziciju medija u okvirima živog izvođenja.

Jedna druga scena u predstavi *Zimske bašte* potpuno je data u formi video snimka, ranije snimljenog, koji se opravdava time što predstavlja vid Internet video komunikacije. Vladimir Aleksić tu nastupa u ulozu uspešnog umetnika – emigranta koji putem Interneta komunicira sa prijateljima u Srbiji, pokazujući im svoj život. Video snimci njegove igre, bazirani na krupnim planovima izvođačevog lica, a transmitovani na velikom, centralnom ekranu, sugestivniji su nego da su živo izvedeni. Zašto je video snimak krupnog plana njegovog lica, dok govori, uzbudljiviji, efektniji nego da je on igrao neposredno, pred nama, na sceni?

Teoretičar izvođačkih umetnosti, Filip Auslander, naglašava važnost fenomena da se čak i u najintimnijim projektima umetnosti performansa, gde je publika udaljena od izvođača samo neko-

Zimske bašte

liko metara, publici nudi mogućnost za još veću intimnost, putem posmatranja krupnih planova izvođača na monitorima, kao da možemo doživeti pravu neposrednost samo u televizijskim okvirima. Istražujući razloge te činjenice, Auslander nalazi objašnjenje u tezama i raspravama Valtera Benjamina, koji je tvrdio da je kvalitet (originalnog) prisustva uvek na manjoj ceni od reprodukovanog, jer u vremenu mehaničke reprodukcije umetnosti, dakle u okvirima dominacije masovne kulture, dolazi do težnje ka prevazilaženju distanci, što podrazumeva i ukidanje aure umetničkog dela, koja stvara distancu. Benjamin govori o želji savremene, masovne, publike, da se približi objektima, prostorno i lično, do čega se dolazi putem prevazilaženja jedinstvenosti različitih realnosti, prihvatanjem njihove reprodukcije.

U predstavi *Zimske bašte* se, takođe, smenjuje živi govor, sa ranije snimljenim auditivnim materijalom. Takođe, kada je reč o živom govoru, on se ponekad prenosi putem mikrofona, a ponekad ne, tj. glumci govore „na suvo“. Analizirajući upotrebu mikrofona u savremenom pozorištu, Leman ističe da mikrofoni istovremeno naglašava autentičnu prisnost i njeno tehnološko potkopavanje, zbog čega je njegova upotreba vrlo zanimljiva, zbog tog dvostrukog, graničnog statusa.

Dakle, predstava *Zimske bašte* otvorila je niz pitanja, na planu tematike, kao i na planu forme savremenog, postdramskog, medijskog pozorišta. Iako, naravno, ova vrsta upotrebe tehnologije u teatru i dalje mnogo zaostaje za sličnom praksom u svetu (Wooster Group, Gob Squad, Rene Pollesh i drugi), ipak je predstava otvorila neka bitna pitanja za razmišljanje. A ovo sve je posebno vredno u okvirima srpskog pozorišta, gde se, u najvećem broju slučajeva video i nove tehnologije zaista retko upotrebljavaju složenije, promišljenije i izazovnije.

Gordana Kuić o predstavi „Miris kiše na Balkanu“

STVARNI LIKOVI KOJI SU ŽIVELI VELIKU PRIČU

Tokom ranih osamdesetih godina prošlog stoleća, počela sam pisanjem ili, bolje rečeno, zapisanim pričanjem, sa željom da ovekovečim život pet izuzetnih žena. A sada je priča dospela na scenu

U toku proba predstave „Miris kiše na Balkanu“ u Madlenianumu, nedavno premijerno izvedene, a rađene po istoimenom romanu Gordane Kuić, autorka popularne knjige je rekla da je i u knjizi i na sceni reč o likovima koji nisu izmišljeni.

„Postojali su, i predstavljaju moju najužu porodicu, ali koje, nažalost, već odavno više nema“, napomenula je Gordana Kuić a potom dodala: „nema ničega bez priče. *Il faut que le roman raconte*, roman mora da priča, ističe Stendal, a to je i moje zlatno pravilo. Moja porodica – mama Blanka, tetke Laura, Nina, Klara i Riki, sa njihovim muževima, Srbima, Jevrejima i Hrvatima, ujacima Isak i Elijas sa njihovim ženama – živeli su jednu veliku priču. Uostalom, kao i mnogi stanovnici uzburknog Balkana tokom

olujnih vremena između dva svetska rata. Pomenutu veliku priču ipak nisam započela da beležim zbog nje same, već zbog činjenice da su njeni junaci bili pripadnici španskih Jevreja, takozvanih Sefarda, življa koje je gotovo izbrisano sa mape Sarajeva tokom holokausta. Nestali su zajedno sa svojom verom, sa svojim melodičnim jezikom, mekim romansama i vatrenim temperamentom, sa mnoštvom običaja i praznika propraćenih ukusnim jelima, sa svim svojim talentima, veštinama, umetnošću, ljubavima, zaštitnicima, prijateljstvima i trvenjima. Jedne čitave žive i živahne nadarene zajednice više nije bilo. A njima, tim Sefardima, vekovnim izgnanicima prvo iz prapostojbine, a zatim iz Španije s kraja 15. veka koji su se naselili širom Otomanskog carstva, pa i u Sarajevu,

pripadala je moja porodica sa majčine strane.

„Tako sam tokom ranih osamdesetih godina prošlog stoleća, počela sa pisanjem ili, bolje rečeno, zapisanim pričanjem, ne da bih postala književnik već sa željom da ovekovečim život pet izuzetnih žena, a dogodilo se da sam preko njih u mojoj prvoj trilogiji ispričala priču o sefardskim Jevrejima, Srbima, katolicima i muslimanima Sarajeva, Bosne, pa i Balkana u trajanju od jednog veka.

„Za moj prvi roman, ‘Miris kiše na Balkanu’, jednostavan ali značajan jer predstavlja inicijalnu kapislu za sve potonje, roman koji sam pisala i brisala godinama, osnovne podatke sam dobila od svoje majke, sjajnog pripovedača porodičnih zgoda i nezgoda. Ona je bila i ostala *spiritus movens* svih mojih romaneskih pokušaja.

„Radnja romana se odigrava u Sarajevu u kojem nisam nikad živela, a retko i boravila više od dan-dva, i u Beogradu gde sam rođena, ali nakon opisanog doba, perioda od 1914. do 1944. godine. Ni jedan ni drugi milje nije mi bio blizak, te sam se ozbiljno mučila da ih oslikam. Ipak, kada je roman najzad ugledao svetlo dana 1986. godine, na moju najveću radost i zaprepašćenje, usledio je potpuno

Miris kiše na Balkanu, Madlenianum

ne očekivan uspeh. Na neki za mene neverovatna način on je od tada pa do danas, znači pune dvadeset dve godine, nalazio put do čitalaca bez reči reklame, bez službene kritike u nekom važnom časopisu, čak i bez ijedne književne večeri, a da ne govorim o promociji! ‘Miris kiše na Balkanu’ je bio (a i sada je) uključen u sve liste najčitanijih i najtraženijih knjiga (u to vreme nije se kod nas upotrebljavao termin „best seller“). Tri hiljade primeraka je prodato za nepunih šest meseci, a sledila su kasnije još dvadeset dva izdanja.

„I tako sam ja, već u zrelih godinama, počela da živim svoj ‘drugi’ život, naime, postala sam pisac. Ali, bez mog vodiča, moje potpore i najboljeg prijatelja, moje majke Blanke, ne bi bilo nijednog od mojih sedam romana, pa samim tim ni ove dramske predstave.

„Dugujem veliku zahvalnost gospođi Madleni Zepter, vodećem srpskom dobrotvoru našeg vremena, što je prihvatila i podržala uključivanje ove predstave u bogati repertoar svog pozorišta.“

SCENSKO ZADIRANJE U SVE VRSTE NEKOREKTNOSTI

„Vidljivo je porastao interes za raznoliko motivisano senčenje smisla i idioma igre upotrebom tehnoloških produžetaka, a mikrofon je tu prvi na top-listi kojim se upire prst u oko svetu spektakla“, kaže Vladimir Kopicl, koselektor Sterijinog pozorja 2009.

Snežana Miletić

Šta je zajednički imenitelj tvog dela selekcije? Koja je mejnstrim tema koja se provlači? Šta misliš da će isprovocirati gledaoce? Nema moga dela selekcije, sem ako se misli na one predstave koje bi meni, u

Vladimir Kopicl

Ludilo zasad nisam detektovao ni kod sebe ni kod kolege Burića, sem ako se misli na one desetine hiljade kilometara koje smo proputovali nastojeći da udovoljimo najrazličitijim porivima pozorišnih pozivara. Njima ubuduće preporučujem više osećaja za meru prilikom prijavljivanja predstava, a Pozorju veće poverenje u selektorski njih, iskustvo i brigu za resurse bez škrtačenja kada su granice u pitanju.

SELEKCIJA NACIONALNOG POZORIŠTA

1. „Razbojnici“ Fridriha Šilera u režiji Nikole Zavišića/ NP-NK-Népszínház/ Subotica
2. „Nevinost“ Dee Loer u režiji Dejana Mijača/Atelje 212/Beograd
3. „Terapija“ Kristofera Djuranga u režiji Olivera Đorđević/„Deže Kostolanji“/Kosztolányi Dezs Színház/ Subotica
4. „O nasilju“, Šekspirov „Tit Andronik“ u adaptaciji i režiji Anđelke Nikolić/NP Kikinda i Hop.la!/Beograd
5. „Mrtve duše“ N. V. Gogolja u režiji Ljuboslava Majere/NP „Toša Jovanović“/ Zrenjanin
6. „Kandid ili Optimizam“ Voltera u režiji Aleksandra Popovskog/JDP/Beograd
7. „Rozenkranc i Gildenstern su mrtvi“ Toma Stoparda u režiji Jovana Grujića/Bitef teatar – Beograd/KC – Indija/Pozorište mladih – Novi Sad

SELEKCIJA NACIONALNE DRAME

1. „Derviš i smrt“ Meše Selimovića u režiji i adaptaciji Egona Savina po dramatisaciji Borislava Mihajlovića – Mihiza/NP Beograd
2. „Brod za lutke“ Milene Marković u režiji Ane Tomović/SNP/Novi Sad
3. „Šuma blista“ Milene Marković u adaptaciji i režiji Tomija Janežića/Atelje 212/Beograd
4. „Je li bilo kneževе večere“ po tekstu i u režiji Vide Ognjenović/SNP/Novi Sad
5. „Maratonci trče počasni krug“ Dušana Kovačevića, na muziku Irene Popović, Zorana Hristića i Marka Grubića, u režiji Kokana Mladenovića/Pozorište na Terazijama/Beograd
6. „Narodni poslanik“ Branislava Nušića u režiji Nikole Pejakovića/NP Republike Srpske/Banja Luka/BiH/RS
7. „Lepet mojih plućnih krila“ Uglješe Šajtinca u režiji Marka Manojlovića/NP Sombor

JOŠ TRI PREDSTAVE

Naknadno dopunjena selekcija

U vreme predaje u štampu ovog broja „Ludusa“ objavljena je informacija o dopunjenoj selekciji 54. Sterijinog pozorja.

„Zbog izuzetne pozorišne ponude ove sezone, Sterijino pozorje na čelu sa direktorom Ivanom M. Lalićem, a uz konsultacije sa selektorima Vladimirom Kopiclom i Igorom Burićem, odlučilo je da u selekciju naknadno uvrsti još tri predstave“, stoji između ostalog u saopštenju koje je u javnost prosledeno 13 dana po objavljivanju zvanične selekcije festivala, a što je izazvalo burne reakcije u javnosti.

Tako ćemo na Pozorju gledati još Sterijine „Rodoljupce“ u režiji Larija Zapie i izvođenju NP Užice, „Švabicu“ Laze Lazarevića u režiji Ane Đorđević i izvođenju JDP-a, te Šekspirovu „Buru“ u režiji Andraša Urbana i izvođenju NP Niš. Umesto 25. maja, festival će početi tri dana ranije – 23. maja i trajati do prvobitno planiranog 5. juna.

okviru ukupne selekcije od 7+7 predstava, koju sam kao celinu, ravnopravno partnerski, radio sa Igorom Burićem, mogle biti „omiljene“. Tu bih najpre mogao ubrojati predstave „Derviš i smrt“, „Terapija“, „O nasilju“, „Kandid“... koje su toliko uzajamno različite da naprosto treba biti cerebralni gimnosofista da bi im se utvrdila omnipotentna zajednička osobina, sem činjenice da i život i pozorište i umetnost još uvek postoje pa nekad uspeju da nađu i vitalan zajednički izraz u kojem se uzajamno podržavaju na krasno vidljiv način. Po meni je to najbitnija odlika ovih predstava, ne baš tematska, niti šematska, ali svakako takva da će te predstave na Pozorju ponovo gledati s podjednakim zadovoljstvom kao i pri odabiranju. To je osećaj koji bih želeo da probudim i u gledaocu, povodom svih 14 predstava nacionalne selekcije. A šta će mu te predstave značiti ponaosob ili kao mogući sistem – neka otkrije sam.

Šta tvoje veliko selektorsko iskustvo govori: uče li ljudi koji stvaraju pozorište kod nas išta od onog najboljeg što se ponudi na festivalima, konkretno na Pozorju?

Po ovom pitanju imam vrlo jasan

utisak, zasnovan na nekih osamdesetak viđenih uzoraka u konkurenciji. Ukratko, uticaji su očigledni i tako što je, na primer, predstava „Terapija“ subotičkog Pozorišta „Deže Kostolanji“ mnogome nalik žanrovski i tonski kontrastno razigranoj dijaloškoj protezi lanjske, takode pozorijsanske, predstave „Urbi et orbi“ istog teatra, a takvih „dijaloških“ slučajeva ima još. S druge strane, kada govorimo o uticajima iz sveta, pa bili oni epohalni ili samo teatarski, vidljivo je porastao interes za raznoliko motivisano i uspešno senčenje smisla i idioma igre upotrebom naših tehnoloških produžetaka, gde je mikrofonski posredovan govor glumaca pri vrhu lokalne, trenutno važeće top-liste kao vrsta aktuelističkog preterivanja u upućivanju na svet spektakla. I to nije sve, jer je izuzetno zastupljen i simptom scenskog zadiranja u tematski korpus političke, rodne itd. (ne)korektnosti, ljudskih prava, dometa tranzicije itd. Naravno da to nije samo naša priča, niti je scenska autentičnost ovog sve prisutnijeg „sektora“ kod nas nešto čime bismo se mogli dičiti u većem broju slučajeva.

Da li je selektovanje udvoje neka vrsta ludila udvoje?

O LJUBAVI I RATU, ŽIVOTU I SMRTI

„Očekujem da ovogodišnje Pozorje u gledaocu isprovocira katarzu, jer nismo odmakli od Aristotela, skoro da smo zatvorili krug priče o sledbenicima civilizacije kojoj je lepota (bila) vrhunski ideal“, kaže Igor Burić, koselektor ovogodišnjeg Sterijinog pozorja

U kom se smislu tvoje gledalačko oko moralo izostriti kada si kao pozorišni kritičar dobio zadatak da odabereš predstave za Pozorje? Jesu li tad stigle neke dodatne moralne, ili neke druge dileme?

Isto je to oko i ima ih dva, baš koliko i selektora. Da, naoštrio sam se, najviše u smislu da je odabir predstava za festival kao što je Sterijino pozorje mnogo više nego kritika jedne predstave. Ranije nikad nisam pravio top-liste, idealne repertoare i slično, niti sam posebno voleo da gledam uprizorenja onog što pomalo bezobrazno nazivam školskom lektinom... Dilema je bilo, ali pre estetskih, nego moralnih. I pre bi ih nazvao suvišnim, nego dodatnim... Hmh... Krilatice „biti objektivan u subjektivnom

doživljaju“ me vodi mnogo dalje od onog čemu je ovde mesto – objektivni, mehanizmi percepcije, raciju, intuiciji, (pod)svesnom...

Šta je zajednički imenitelj tvog dela selekcije? Da li je selektovanje udvoje neka vrsta ludila udvoje :)? Koja je mejnstrim tema koja se provlači? Šta misliš da će isprovocirati gledaoce?

Zajednički imenitelj selekcije su pseudokategorije ljubav i rat/život i smrt. Ima ih „mnogo“, ali mnogo više je predstava koje tematskim preokupacijama odgovaraju ovim motivima... Selektovanje s Vladimirom Kopiclom bilo je izuzetno zadovoljstvo i prava avantura, pa i ludilo. Ukrstiti koplja a onda i pera s takvim likom, pri tome proputovati čuvenu Triglav-Devdelija rutu, izuzetno je inspirativno i verujem da sam pre-

Igor Burić (Foto: Branko Lučić)

vazišao samog sebe u svakom smislu... Mejnstrim tema za mene je da je pozorište življe nego što bi se to očekivalo i to da ga ljudi mnogo vole, bili oni nepopularno prozivani stručnom ili običnom publikom... Očekujem da ovogodišnje Pozorje u gledaocu isprovocira zadovoljstvo, emocije, katarzu, jer ne samo da se nismo odmakli od Aristotela, nego skoro da smo zatvorili krug priče o sledbenicima civilizacije kojoj je lepota (bila) vrhunski ideal...

U čemu se – ako se – pozorišna Vojvodina razlikuje od preostalog dela Srbije, može li se govoriti o naročitim poetikama?

Ove sezone, ističem - ovaj put - nijanse su odlučivale. Ako govorimo u teritorijalnim kategorijama, što bi svakako trebalo izbegavati, Sterijino pozorje je pokazalo izuzetno interesovanje za produkciju van Vojvodine i Beograda, tradicionalno ustoličenih kao perjanica kulture Srbije, i da smo birali gradove, ljude, predele... selekcija bi sigurno izgledala drugačije. Ovako, dobra predstava je samo i ipak dobra predstava, a takve, kao i one druge – loš(ij)e, uvek dolaze iz istog mesta – iz pozorišta.

**Sekretarijat za kulturu
Skupštine grada Beograda
usrdno dariva svoje jedine
pozorišne novine.**

„Ludus“ uzvraća s blagodarnošću.

POLITIČKO-POLEMIČKI POGLED NA STVARNOST

„Drugovi se bave budućnošću preko sadašnjosti koja preispituje prošlost. Bave se apsurdnim (i logičnim) ruševinama komunizma u Evropi“, kaže Nikola Zavišić, selektor sterijanskih „Drugova“

Nikola Zavišić

Predstavivši „Drugove“ prvi put javnosti, rekao si da je tvoja selekcija politički polemična. Šta to zapravo znači u društvu nevičnom pravoj polemici, čak nezainteresovanom za pravi dijalog, sučeljavanje i razumevanje? Šta tvoje pozorišno iskustvo govori, je li publika raspoložena za tu vrstu provokacije, upiranja prstom u oko?

„Drugovi“ su odgovorni. Pre svega prema publici koja će ih videti. Donose pred nju pitanja i provokacije. Ne nužno u teatarskom okruženju. „Drugovi“ se bave budućnošću preko sadašnjosti koja preispituje prošlost. „Drugovi“ se bave apsurdnim (i logičnim) ruševinama komunizma u Evropi sa raznih strana: od njegovog izvora („Komunistički manifest“), preko Istočne Evrope („Little red (play): herstory“), do bivše SFRJ („Turbfolk“). „Drugovi“ preispituju smisao

postojanja Evropske unije, sličnosti i razlike naroda koji su je oformili („Europia“). „Drugovi“ podržavaju ljude koji traže svoje korene i ostavljaju sve birajući avanturu („Flamingo/Winnebago“). „Drugovi“ otkrivaju duboku intimu i preispituju naše svakodnevnne greške („Fragile“ i „Errorizmus“).

Stiče se utisak da si imao čak polemično-ironičan odnos u odnosu na prošle *Krugove* naslovljavajući ih sada *Drugovima*... Samo je još falilo *tatatitira* Branka Kockice... Šta je značila izjava da ovogodišnji krugovi nisu „ni skupi ni elitistički“... Da su dosadašnji bili elitistički?

Ponavljam da vrlo cenim sve što je kao selektor inostranog programa pre mene uradio dr Ivan Medenica. Voleo sam „Krugove“. Zato sam želeo da nastavim u njihovom koncentričnom širen-

ju. Postali su, tako se šireći, novi godovi te ideje, tri nova goda:

1. Drugovi
2. Drugo Vi
3. II/VI

I funkcionišu tako: kao polemički (i namerno šaljiv) osvrt na našu prošlost („drugovi!“), kao ogledalo nas tj. bas samih (Drugo Mi tj. Drugo Vi) i kao poletno, puno energije i ranog, životnog entuzijazma odeljenje (II/VI) osnovne škole. Deluje možda komplikovano, ali nije. Videćete kada vidite predstave. Ideja je takođe bila da se koncentriše stvaralačka energija mladih autora koji u svojim zemljama već odavno nešto

SELEKCIJA DRUGOVA

1. „Fragile“/Krepsko/Češka
2. „Errorizam“/Krepsko/Češka
3. „Komunistički manifest“/Teatar Tribunalen i Teatar Galeasen/ Švedska
4. „Little red (play): herstory“/Andcompany&Co./Nemačka
5. „Europia“/Teatergroep de Bus/Holandija
6. „Turbfolk“/HNK Ivana pl. Zajca/Rijeka
7. „Flamingo“/Winnebag/Lucidity Suitcase Theatre/Filadelfija/USA

znače, ali nisu postali pozorišni mejnstrim. To su mladi ljudi sa izgrađenim životnim i pozorišnim stavom, budućnost evropskog, ali i nezavisnog pozorišta SAD-a (Thaddeus Phillips, Lucidity Suitcase).

U okviru ovogodišnje selekcije je i jedna tvoja predstava, koju – doduše – ti nisi selektovao. Iz Pozorja je stigla vest da ćeš biti izuzet od nagrada. Je li to tvoja želja ili zajedničko rešenje...

Kakvu si moralnu buru u sebi prethodno morao da prebrodiš?

Što se tiče moje predstave u ovogodišnjoj selekciji, potpuno je logično da ne budem u konkurenciji za nagrade. Razlog je jasan - transparentnost. Nije bilo nikakve moralne bure. To se podrazumeva. Direkcija Pozorja i ja smo bez ikakvih problema u jednoj rečenici doneli tu odluku. Normalno.

Dramaturški informator

TEREZA VALSER – ČERKE KING KONGA

Junaci komada smrt predstavljaju kao holivudski film. Glamurozni kraj života je i vrsta morbidne kompenzacije za odsustvo smisla u životima izvršilaca zločina

Ana Tasić

RADE ŠERBEDŽIJA I „TEATAR ULYSSES“ NA POZORJU

Poseban program a moglo bi se reći i poslastica predstojećeg 54. Sterijinog pozorja je gostovanje pozorišta Radeta Šerbedžije sa Briona, „Teatra Ulysses“ koji će, van takmičarske konkurencije, na lokacijama u Novom Sadu izvesti pet predstava. Prva je Šekspirov „Kralj Lir“ u režiji Lenke Udovički, a u kojoj legendarni Rade Šerbedžija igra naslovnu ulogu.

Povodom ove sterijanske poslastice, Rade Šerbedžija je nedavno na konferenciji za novinare u Novom Sadu govorio o predstavama Teatra Ulyks, svojim sećanjima na davnašnja Pozorja... Govorio je kako je, pre više godina na hrvatskom ostrvu Mali Brioni, na nekadašnjoj austrougarskoj tvrđavi, oformljeno pozorište koje je u svoj život krenulo lirom. Naglasivši s koliko radosti je prihvatio poziv za gostovanje, odnosno učešće na 54. Pozorju, Šerbedžija je skrenuo pažnju da se „Kralja Lir“ igra 30. i 31. maja u ambijentu Petrovaradinske tvrđave, što je posebno bitno jer je Ulyks i nastao na tvrđavi: „svi oni koji ruše mostove, treba da znaju da je teško srušiti tvrđave, koje brane grad i ljude koji žive oko njih.“

Sećajući se vremena kada je SP, u nekadašnjoj zajedničkoj državi, bilo najveća svetkovina u teatarskom smislu „čak veća od Bitefa, da me se krivo ne shvati jer Bitef ma koliko bio fantastičan ima svoju posebnu formula“, Šerbedžija je naglasio da je Pozorje bilo „ogledalo i jedna sveta scena na kojoj su ljudi sličnih-različitih jezika i mentaliteta predstavljali svoja dostignuća“. Sterijino pozorje bilo je, veli Šerbedžija, „i svečanost naših dramskih pisaca iza kojih smo mi stajali, kao njihovi glumci, režiseri i prijatelji, da im pomognemo i da se naša pisana reč razvija i odjekuje na ponos svima.“ Rade Šerbedžija je dobitnik tri Sterijine nagrade na koje je, kako kaže, vrlo ponosan i o kojima je zdušno govorio.

Osim *Lira*, njegov teatar će na različitim mestima za šest dana u Novom Sadu, izvesti i monodramu „Moj obračun s njima“, po tekstu Miroslava Krležu u režiji Dina Radojevića, kao i muzičku predstavu „Balade Petrice Kerempuha“ koju su, po, takođe, istoimenom Krležinom tekstu, režirali Darko Rundek i Šerbedžija. U režiji Lenke Udovički i dramaturziji Tene Štivičić, na muziku Najdžela Ozborna, stiže i predstava s velikom glumačkom ekipom „Romeo i Julija“, a poslednje večeri festivala, u čast nagrađenih, biće odigrana drama „Pijana noć 1918“. U projekat gostovanja Teatra Ulyks na 54. Pozorju aktivno je uključen i festival Egzit a ostvarenje tog, svojevrsnog kulturnog mosta između Novog Sada i Briona, podržali su Izvršno veće Vojvodine i novosadske gradske vlasti.

Kralj Lir, Teatar Ulysses

Teme straha od starenja, propadanja tela i smrti, kao i nasilja u starijim domovima, nalaze se u osnovi drame *Čerke King Konga* (*King Kongs Töchter*) Tereze Valser. Radnja se odvija u domu za stare ljude, a protagonistkinje su tri medicinske sestre, Berta, Klara i Megi, u ranim tridesetim godinama, koje ubijaju svoje pacijente, nakon što ih kostimiraju u holivudske zvezde, Me Vest, Ingrid Bergman, Džindžer Roderers i druge.

Maskirajući svoje žrtve u zvezde, one, malo shizofreno, ubeđuju sebe da starenje tela i smrt ne postoje, odnosno užasnutost pred smrću pokušavaju da otupe ritualizacijom smrti. One smrt tako predstavljaju kao holivudski film, spektakl, čistu formu, čin koji nema nikakvo značenje, način da se izbegne suočavanje sa realnošću. Glamurozni kraj života je i vrsta morbidne kompenzacije za odsustvo smisla u životima izvršilaca zločina. Motiv maskiranja žrtava može se shvatiti i tako da ove žene smrt svojih pacijenata čine glamuroznom, zatim, da taj konflikt između raskošnog sveta filmskih zvezda i ružnih leševa ismejava blistav svet poznatih, koji će isto tako umreti, bez obzira na slavu koju su tokom života stekli. U isto vreme se problematizuje budalasta, ali, negde, razumljiva želja da se bude slavan, te da se, na taj način, večito živi. Takođe, ubistva Berte, Klare i Megi mogu se shvatiti i kao neka vrsta simboličnog, takođe ritualnog, uklanjanja strahova od starosti, propadanja tela, smrti, koji određuju njihove živote, imajući u vidu posao kojim se bave, odnosno činjenicu da trećinu svog vremena provode vodeći računa o starim, bolesnim, propalim telima.

Valserova ove događaje prikazuje putem brzog, dovtljivog, ponekad i hermetičnog dijaloga, koji na groteskan način otkriva frustraciju i skriveni bes,

zaposlenih, kao i stanara u toj ustanovi. Osetljiv problem ejdzizma, autorka oblikuje nekonvencionalno, prilazi mu sa obiljem crnog humora, ne upotrebljava sredstva koja stvaraju melodramatičnost i sladunjavu sentimentalnost. Odsustvo te vrste konvencionalnosti direktnije podstiče kritičku svest publike.

Tereza Valser, biografija

Tereza Valser je rođena 1967. godine, studirala je glumu. Najznačajniji komadi su *Čerke King Konga*, *Heroina iz Potsdama*, *Naše šume nisu više toliko divlje*. Komad *Čerke King Konga* je prvi put izveden u Cirihu, u „Theater Neumarkt“, septembra 1998, a iste godine je časopis „Theater Heute“ Valserovu proglasio za najboljeg novog pisca, dok je 1999. taj tekst proglašen za najbolju novu dramu. Komad je privukao veliko internacionalno interesovanje javnim čitanjem u pozorištu „Royal Court“ novembra 1999. godine, kao i u edinburškom „Traverse Theatre“, oktobra 2000.

Tereza Valser

TEATAR SA KONCEPTOM

Netipično za naš pozorišni život Narodno pozorište u Užicu nastoji da osmisli i određeni koncept, kao repertoarsku osnovu nekoliko predstojećih sezona. A pitanje koncepta i repertoarskog profila ovo pozorište teži da omeđi pojmom angažovanog pozorišta

Petar Grujičić

Scena iz predstave *Rodoljupci*, Narodno pozorište Užice

Na oko 200 km od Beograda, Narodno pozorište u Užicu je već više godina nezaoblazna destinacija za veliki broj pozorišnih ljubitelja. Na repertoaru se trenutno nalazi 13 predstava po tekstovima Sterije, Molijera, Goldonija, Uskokovića, Šniclera, Pazolinija i dr., u režijama Larija Zapije, Aleksandra Lukača, Nikole Zavišića, Andrea Pačota, Ljuboslava Majere, i dr.

Što se statistike tiče, NP Užice zapošljava pedeset dvoje ljudi, od toga 14 glumaca, a tokom 2008. godine izvedeno je 93 predstave koje je videlo 16000 ljudi. Kuriozitet pozorišta je njegova velika sala od blizu 600 mesta, tako da se predstave, po nepisanoj tradiciji ovoga kraja, igraju samo utorkom i četvrtkom. U proseku, komadi imaju 50 repriza, a u poje-

dinim slučajevima dostižu i stoto izvođenje.

Iza tih brojčanih podataka, međutim, mnogo važnije je pomenuti profesionalnu klimu i rezultate po kojima se to pozorište danas izdvaja na mapi teataru u Srbiji. Pod upravom Zorana Stamatovića i Nemanje Rankovića kao umetničkog direktora, NP Užice je poslednjih sezona animiralo veći broj pozorišnih autora za saradnju. Tome je svakako pridoneo „Jugoslovenski pozorišni festival“ koji se i ove sezone, po 13. put održao pod okriljem užičkog teatra, ali i više zapaženih gostovanja i važnih događaja. Pre svih, tu je gostovanje na Venecijanskom bijenalu sa „Slugom dvaju gospodara“ u režiji Andrea Pačota pre dve godine, kao svojevrsan kuriozitet – nedavna poseta profesora „City univerziteta“ iz Njujorka

i brodvejskog reditelja, Brusa Kirla. Njegova radionica pod nazivom „Acting for musical stage“ održana je u Edukativnom centru za savremenu dramu i pozorište, koji od skoro funkcioniše kao važan segment rada užičkog pozorišta. Na drugoj strani, NP Užice ima i tradiciju nekoliko gostovanja na programima BITEF-a, kao i do sada najveći broj osvojenih nagrada na festivalima „Joakim Vujić“.

Sasvim netipično za naš pozorišni život, i u Beogradu i van njega, NP u Užicu trenutno nastoji da osmisli i određeni koncept, kao repertoarsku osnovu nekoliko predstojećih sezona. A pitanje koncepta i repertoarskog profila – koji je pod talasom iracionalne, sveopšte birokratizacije našeg pozorišnog života počelo da se smatra čak i nekom vrstom

intelektualnog luksuza – užičko pozorište nastoji da omeđi pojmom *angažovanog pozorišta*. Tačnije, ono pokušava da ispita uporište toga tipa teatra u izboru tradicionalne, kao i novije dramske literature, u nadi da će takav koncept biti u stanju da privuče autore srodnih afiniteta i interesovanja. Pristup podrazumeva i određeni nivo eksperimentisanja i edukacije, pa je u tom cilju u okviru pozorišne zgrade otvoren reprezentativan prostor već pomenutog Edukativnog centra, sa modernom, tehnički dobro opremljenom malom scenom NP Užice.

Osim naglašene potrebe da prati i učestvuje u savremenim tokovima evropskog pozorišta, na način na koji se do sada izvan Beograda nije osmelilo nijedno domaće pozorište, NP Užice je istovremeno ostalo svesno svojeg osobitog

regionalnog značaja. Ono je, trenutno, pozorišni centar ne samo u ovom delu Srbije, nego i u susednim područjima Bosne i Crne Gore gde pozorišnog života skoro i da nema, što njegovu ulogu, u gradu od oko 60000 stanovnika čini osobitom i veoma značajnom.

Ujedno, NP Užice se suočava i sa poteškoćama i paradoksima pozorišnog života izvan Beograda. Sa jedne strane, rad na predstavama ovde podrazumeva povlasticu maksimalnog angažovanja, koncentracije, posvećenosti i svojevrsne kreativne izolovanosti angažovanih autora, u meri koju trenutno ne omogućava nijedno pozorište u Beogradu ili Novom Sadu. Na drugoj strani, nedostatak zakonske regulative koja je istinski u stanju da pomogne kulturnu decentralizaciju, limitirana materijalna sredstva, ali i fenomen napumpanih rediteljskih honorara, bitno ograničavaju ambicije NP Užice u ostvarenju svojih ambicija i potencijala.

Srećom, ograničenja različite vrste ponekad mogu da ukažu i na put do uspeha, što se na primeru NP Užice oseća po renomeu koje je ono poslednjih sezona zadobilo poglavito među mladim pozorišnim ljudima, kao i po sposobnosti da u svoj glumački ansambl privuče i talentovane glumce iz većih pozorišnih centara. Dugoročni način planiranja u tom pozorištu su garancija koja tekuće poteškoće može učiniti prolaznim, a na duže staze atraktivnim za rad velikog broja pozorišnih autora.

TRANZICIJA KOJU VREDI PREŽIVETI

Narodno pozorište – Subotica: Uprkos brojnim problemima i rekonstrukciji zgrade, prisustvo dva kvalitetna ansambla pod istim krovom, Drame na mađarskom i Drame na srpskom jeziku, kao i režije uglavnom mlađih reditelja tokom niza prethodnih sezona, stvorili su veoma podsticajnu i kreativnu pozorišnu klimu

Petar Grujičić

Tokom poslednjih petnaestak godina, pozorišni život Subotice bio je poprište burnih dešavanja koja su, sa manjim ili većim intezitetom, privlačila pažnju teatarske i ostale javnosti širom zemlje. Ovoga puta, subotičko Narodno pozorište publicitet privlači poglavito iz arhitektonsko-gradevinskih

razloga. Jedna od naših najpoznatijih pozorišnih građevina, ujedno i znak raspoznavanja grada Subotice, sada je u fazi dugo očekivane izgradnje i rekonstrukcije. Od nekadašnjeg monumentalnog zdanja trenutno se vidi samo prednja fasada sa ulazom, dok je preostali deo zgrade u fazi grubih građevinskih ra-

dova, tačnije – nakon ukopanih 6 metara ispod temelja, zidovi pozorišta su nikli na oko 10 metara, što je otprilike polovina njihove buduće visine. Projekat se finansira sredstvima iz Nacionalnog investicionog plana, kao i od strane Ministarstva kulture, pokrajinske Vlade i grada Subotice. Obrisi budućeg starog-novog pozorišta se naziru na radost i ushićenje svih Subotičana, ali što se umetničkog ansambla i svih zaposlenih u NP-u tiče, završetak radova i useljenje u novu zgradu, planiran za kraj 2011. god. treba dočekati i kako-tako preživeti.

NP sada privremeno boravi u prostorijama fabrike *Mladost*, a predstave se izvode na sceni *Jadran*, bioskopskoj sali koja se već godinama koristi kao pozorišna dvorana. Oronuli ambijent nekadašnje fabrike *Mladost* u kojoj su smešteni uprava, probne sale i radionice, ostavlja, ukratko rečeno, živopisan utisak. U nekadašnje radionice i fabričke hale useljene su probne sale Drame na srpskom i Drame na mađarskom jeziku, kancelarije i biblioteka, ali bez toaleta i garderoba. U zgradi nije uvedeno grejanje, pa u prohladnim danima najveći problem predstavlja zagrevanje probnih sala. Kloriferi i klima-uredaji prave buku koja ometa glumce i, još gore, škodi njihovom zdravlju, što je na sopstvenoj koži, prilikom rada na najnovijoj premijeri Drame na srpskom jeziku, *Putujućiem pozorištu Šopalović* u režiji Andreja Jusa, osetilo čak troje glumaca. Što se prostora za izvođenje tiče, i ono odražava vanredno stanje NP-a, tako da se već u ulaznom foajeu vide improvizovani depoi za smeštaj dekora. Enterijer scene *Jadran* solidno je prilagođen za pozorišno izvođenje, ali sa prepoznatljivim ugodajem i ograničenjima dvorane prvobitno izgrađene za bioskopske projekcije.

Srećom, pravilo da je u Srbiji najtrajnije ono stanje koje je „privremeno“, u slučaju subotičkog NP-a ima dobre šanse da bude prekršeno, ne samo zbog prilično

Rekonstrukcija zgrade subotičkog Narodnog pozorišta

izvesnog ishoda građevinskog poduhvata rekonstrukcije, već i zbog velikog potencijala i dinamičnog kulturnog života Subotice. Prisustvo dva kvalitetna ansambla pod istim krovom, Drame na mađarskom i Drame na srpskom jeziku, kao i režije uglavnom mlađih reditelja tokom niza prethodnih sezona, stvorili su, pod višegodišnjom upravom gđe Ljubice Ristovski, veoma podsticajnu i kreativnu pozorišnu klimu. Starosni prosek zaposlenih u pozorištu je 36 godina, a učešće fakultetski obrazovanih je preko 85%. Posećenost predstava je prilično visoka, 84%, a predstave svoj pozorišni vek okončavaju obično nakon 50. reprize. Pozorište je na budžetu grada Subotice i pokrajinske Vlade, a prihod sa blagajne je nevelik, s obzirom na cenu karte od svega 300 dinara.

Kao i većina pozorišta izvan Beograda i Novog Sada, i subotičko NP ima problem u odlivu mladih, talentovanih glumaca u veće kulturne centre, ali i u angažovanju renomiranih rediteljskih imena i glumačkih protagonista. Dobijanjem nove zgrade i proširenjem tehničkih kapaciteta, naročito bi ovaj drugi problem mogao biti rešen. Repertoar Drame na srpskom jeziku, o kojem se trenutno brine umetnički direktor Olivera

Dorđević, prilično je šarolik i sačinjavaju ga Šiler, Nikolaj, Razumovska, Nušić, Vilijams i dr. Trenutno je primetno odsustvo praižvedbi, kao i novijih domaćih drama. Tokom 2008. izvedeno je osam premijera i dve premijere čitajućeg pozorišta, a predstave obe drame, u matičnoj kući i na gostovanjima, videlo je preko 36000 gledalaca.

Ova vanredna „tranzitna faza“ subotičkog NP-a izgleda tek kao vrhunac jedne višedecenijske, teške situacije u vezi sa nedostatkom i urušavanjem adekvatnog pozorišnog prostora. Samim tim, NP je bio na meti najrazličitijih političkih prepucavanja i kalkulisanja kojih nije bilo pošteđeno ni planiranje tekuće izgradnje. Srećom, bar sa ove građevinske strane, situacija trenutno obećava srećan ishod. A da li će potom, u novim i bitno poboljšanim tehničkim uslovima, pozorišni život Subotice doleteti iskušenjima uvećane birokratizacije i puke tehničke amortizacije koja će otkidati lavovske količine novca, energije i vremena, ostaje tek da se vidi. Kao negativan primer, subotičanima dovoljno mogu da posluže i neka od prestoničkih pozorišta koja su proteklih decenija već prošla kroz slične „tranzitne“ građevinske etape.

LUDUS MOŽETE KUPITI...

Beograd:

U knjižarama: „Beopolis“ (Makedonska 22), „Stubovi kulture“ (Trg Republike 5) i „Aleksandar Belić“ (Studentski trg 5).
U „Supermarketu“ (Višnjiceva 10).
U pozorištima (na mestima gde se prodaju programi predstava).

Novi Sad:

U „Dućanu“ Srpskog narodnog pozorišta (Pozorišni trg 1) i u knjižari „Solaris“ (Sutjeska 2).

SARAJEVSKA ZIMA NA POČETKU PROLEĆA

Vejavica, vrline i mane „Omera i Merime“ Ferida Sokolovića u režiji sarajevskog hitmejкера Sulejmana Kupusovića, muzičko-poetski performans „Svjedok“ i druge priče

Željko Hubač

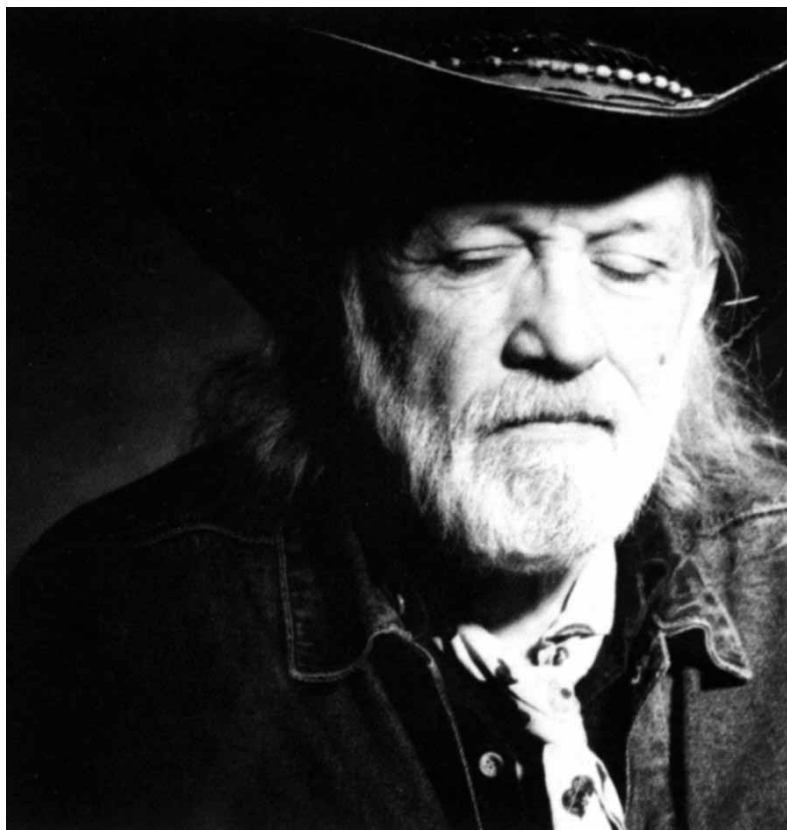
Prve prolećne dane u Zeničko-dobojskom i Sarajevskom kantonu obeležila je dvodnevna gusta vejavica, po kojoj svakako nije bilo uputno izlaziti iz stana. Ali, publike u sarajevskom Narodnom pozorištu nije manjkalo, naprotiv. Parter i galerija su bili dupke puni, zbog najnovije produkcije u režiji sarajevskog hitmejкера Sulejmana Kupusovića, reditelja kome mlađa rediteljska garda u gradu na Miljacki zamera mnogo toga na planu estetike, ali mu i pomalo zavide na popularnost kod gledalaca. Tema koju je Kupusović ovoga puta izabrao, tragična sudbina dvoje mladih iz bosanskog vilajeta, Omera i Merime, očigledano magnetski privlači mladu publiku, koja nakon bolne svakodnevice ište opuštanje uz melodramski sadržaj. A Kupusović, na prvi pogled, upravo to i nudi. Ali...

Čak ni spisteljsko/rediteljski pretenzivan pokušaj da se od ove teme iz poznate narodne pesme, napravi bosanski „Romeo i Juliju“ ne bi bio tako problematičan da je dramski tekst imao snage da podrži ovu, ili bilo kakvu ideju. Naime, komad „Omer i Merima“ napisao je Ferid Sokolović, afirmisani sarajevski novinar, reditelj dokumentarnih filmova i pesnik, kome je ovo dramski prvenac. Zaključke o kvalitetu dramskog teksta, naravno, ne donosimo na osnovu ovih podataka, ali oni donekle objašnjavaju vidno odsustvo zanata, kada su u pitanju karakterizacija i motivacija likova, te probleme sa uzročno-posledničnim vezama u komadu. Navešćemo samo dva, drastična, primera. Naime, Sokolović uvodi u dramu lik Hasana, Omerovog prijatelja, sa kojim Omer pije u kafani i

čija je to, očigledno, jedina funkcija. Naime, ako ovaj prilično neinteresantan i nefunkcionalan lik izbacimo iz komada, i sa njim sve replike koje se odnose na njegovo postojanje, dramska radnja ni po čemu ne bi bila izmenjena, jer Hasan ni na koji način ne utiče na njen niti glavni, niti sporedni tok. Dalje, pred kraj predstave, Merimina majka Hasija saopštava vrlo važnu vest, glede konteksta komada, da Krajina gori i da Omer i njegov mlađi daidža Ibrahim, u koga je nesrećno zaljubljena Merimina tetka Hadžira, idu u rat. A na samom kraju, Ibrahim i Hadžira u ljubavnoj sceni simboličnog pomirenja zavađenih porodica, odlučuju da se, nakon četrdeset dana žalosti, venčaju i, kako vele, žive sretno dok ih smrt ne rastavi. A o tome da li Ibrahim ide u rat i da li Hadžira, može biti, zbog toga strahuje, ni reči?

Kupusović svojom adaptacijom i režijom očigledno nije uspeo da razreši probleme komada, a na planu simbolike ih je na mnogim mestima multiplicirao, no ipak je ostavio sasvim dovoljno prostora i melodramskih motiva nekolicini glumaca da naprave efektne role, što su znalački i instiktivno iskoristili sjajni Mirvad Kurić i Amina Begović, a pre svih Adnan Hasković i Alma Terzić, u katarzičnoj sceni Fatimine i Omerove prve bračne noći.

Muzičko poetski performans autora i glumca Miodraga Trifunova „Svjedok“, upriličen u sarajevskom Kamernom teatru 55, iako formalno ispunjava uslove, svakako ne pripada kategoriji festivalskih predstava, mada to ne umanjuje zadovoljstvo slušanja Trifunovljeve sugestivne interpretacije vešto odabranih stihova i vrlo šarmatnog pevanja, koje prati odlična ekipa muzičara. Naime, ključni problem ovog scenskog događaja je taj da u njemu ne postoji konzistentno dramaturško vezivno tkivo, koje bi ovaj

Miodrag Trifunov

Balada o Omeru i Merimi

izbor poezije i muzike uzglobilo u nekakvu razumljivu celinu, što pak mladog glumca Borisa Lera, koji glumi nekakvog Klauna (koji bi trebalo da funkcioniše valjda na planu simbolike, ili pak kao komentar, šta li?) dovodi u nezavidnu poziciju.

Na putu od Zenice do Sarajeva, pročitao sam najnoviji dramski tekst Almira Imširevića „Mousefuckers“, čiju prai-

vedbu očekujemo 25. aprila u Sarajevskom ratnom teatru, u režiji Faruka Lončarevića. Sjajan komad za pet glumaca, u kome dva mlada para iz Sarajeva i Beograda, provode veče u iznajmljenom stanu u Ženevi, gde žive već duže vreme. Nisu „na prvu loptu“ opterećeni ratnom pričom, koja je u Bosni i danas dominantna tema, ali ih je ratni background doveo u sadašnju bezizlaznu

situaciju, što bolno probija iz drugog plana. Tranzicioni gubitnici, prinuđeni da trguju svim svojim raspoloživim kapitalom, tj. telom i dušom, završavaju, kako to samo Balkanci umeju, iracionalnim samoubilačkim gestom bunta i to pred očima hladnokrvnog stanodavca, koji ih, naravno, ne razume, ne samo zbog jezičke barijere. Drama obiluje neočekivanim obrtima, ima odlične izmene ritma i čita se u jednom dahu. Nadamo se da će i predstava biti barem upola tako dobra.

Krajem marta, (u funkciji selektora Festivala BiH drame u Zenici) očekuje me susret sa inscenacijom drame Amira Bukvića „Deca sa CNN-a“ u režiji Aide Bukvić, a u produkciji zagrebačkog Teatra „Histron“, nakon toga u Kocaeli, gradskom teatru u Izmitu, kraj Istanbula, gledam „Derviš i smrt“ Meše Selimovića u dramatičariji Nebojše Bradića i u režiji sjajnog turskog reditelja Muhameta Nurluha Tandžera, a ova postavka, uz onu beogradsku u režiji Ego- na Savina, i uz još četiri predstave radene po komadima autora iz BiH, dve iz Mostara, jednu iz Tuzle i jednu iz Zenice, upotpunjuje, u kvantitativnom smislu, ne baš sjajnu sliku produkcije domaćeg teksta u Bosni i Hercegovini, u ovoj godini.

LUDUS

Ludus ne može bez Ministarstva za kulturu Republike Srbije, a verujemo da ni Ministarstvo ne može bez Ludusa

RUMUNSKO POZORIŠTE IZ VOJVODINE U BEOGRADU

Rumunsko pozorište iz Vojvodine, koje deluje u okviru Narodnog pozorišta „Sterija“ u Vršcu, predstavilo se beogradskoj publici na Svetskom danu poezije

Predstava „Castelul orbilor“ („Zamak slepih“), koja je izvedena u galeriji „Artget“ Kulturnog centra Beograda, sastavljena je od odlomaka tekstova istaknutog rumunskog nadrealiste Ńelau Nauma (1915–2001). Režija i dramatičarija poverena je Bogdanu Kristijanu Draganu, a uloge tumače Anka Dinu, Nina Lazarević, Florina Petroi, Otilia Peskariu, Gabriela Nistor i drugi.

„Kolaž tekstova Ńelau Nauma omogućava glumcima superiornu igru i prisustvo višestrukih simbola i arheti-

pova (...), a oštromost rediteljevog oka pooštava naše opažanje o oniričko-erotskom svetu u kom živimo“, kaže pesnik i urednik izdavačke kuće „KOV“ Petru Krdu, koji je i umetnički direktor tog pozorišta.

Šteta što u pomenute kvalitete nismo mogli da se uverimo i sami, jer uprkos najavi da je predstava bilingvalna, prevoda na srpski nije bilo (izuzev nekoliko rečenica koje izgovara jedna od glumica na sceni).

T. S.

Zamak slepih, Rumunsko pozorište iz Vojvodine

KANCELARIJA JE PREDVORJE PAKLA

Poznati filmski reditelj Itan Koen zbirkom jednočinki „Kancelarije“ potvrdio se i kao dramski pisac. Tematski se bavi dehumanizacijom urbanih sredina oličenom u „ofisima“ i „belim kragnama“, a njegov debi na sceni u izvođenju trupe Atlantik praćen je sa velikim interesovanjem

Marija Midžović

Svestrani Itan Koen, poznati filmski reditelj, oskarovac, polovina čuvenog filmskog dvojca braća Koen, vraća se na scenu pozorišne trupe Atlantik kao dramski pisac, novom zbirkom jednočinki pod naslovom „Kancelarije“. Njegov prošlogodišnji debi na daskama Atlantika pod zajedničkim naslovom „Skoro pa večer“ naišao je na veliko interesovanje. „Bilo je to lepo iskustvo i probaću sada da ga ponovim“, izjavio je Koen, prenose svetski mediji.

Premijera „Kancelarija“ zakazana je za 7. maj, probe na sceni počinju 15. aprila. Zanimljivo je da je u postavi od 11 glumaca, kao i prethodni put, F. Marej Abraham, takođe oskarovac, a režira Nik Pepi, upravnik Atlantika. Koen opisuje svoj tekst kao komediju, ali dodaje dvosmisleno da je „na publici da to oceni“. Naravno, za očekivati je da taj humor u najmanju ruku bude crn ili dvosmislen. Koenovski, rečju.

Tri nove priče, u formi jednočinki, smeštene su u urbani pakao takozvanih ofisa, dakle radnih mesta, „biznisa“, a glavni junaci oni koje Amerikanci nazivaju „belim kragnama“, dakle službenici. Iako su „bele kragne“ trenutno negativci broj jedan u SAD-u, tekst je nastao, prema Koenovom tvrđenju, pre udara ekonomske krize. „Davno sam i sâm radio u kancelariji, mnogo je prošlo od tada. To mi je bio prvi posao posle koledža, u stvari jedini. Bio sam zaposlen

na određeno vreme i moj rad se sastojao od kucanja na mašini“, priseća se Koen.

Naslov prve jednočinke „Recenzija“, prema rečima reditelja, jasno nagoveštava radnju. Druga se zove „Državna bezbednost“ i bavi se, naravno, državnim birokratijom, a treća „Borbena sesija“. „Zapošljavanje i otpuštanje su anti-društvene pojave. Pritisci na radnom mestu idu na ruku odvratnoj kompeticiji. I sam posao može biti besmislen i otuđujući. Sve to ove jednočinke čini komedijama“, stoji u Atlantikovoj gotovo šifrovanoj najavi. Prema rečima reditelja Nika Pepija, u tekstu dominira humoriistična, pomalo mračna vizija, sa jakom pozorišnom notom. Scenografiju je uradio Rikardo Hernandez, kostimograf je Lora Bauer, za svetlo je zadužen Dejvid Viner, a za zvuk Obadija Ivas. Ipak, Koen junior ima glavnu reč kada je u pitanju scenski dizajn.

Silija Mekgi, novinarka *Njujork tajmsa*, koja je pratila prvi Koenov pozorišni podvig, opisuje ga kao osobu koja je škrt na rečima, racionalno pristupa konverzaciji i zato koristi dve različite vrste smeha. Prvim želi da pokaže da se na postavljeno mu pitanje ne može nikako odgovoriti, dodajući često „znaš“, „pa“, „uh“, „tako nekako“, i drugi kada se stvarno smeje. Recimo kad mu se postavi pitanje šta na meniju predstavljaju „složene bobice“. „E, to vam je ono što se dešava mrtvim telima u filmu“, ljubavno je odgovorio novinarki reditelj

čuvenih mračnih filmova *Fargo*, *Milero vo raskršće*, *Barton Fink*, *Veliki Lebovski*, *Nema zemlje za starce*, *Spaliti posle čitanja*...

Elizabeth Marvel, koja je igrala u Koenovom debiju na sceni Atlantika, kao i u „Spaliti posle čitanja“ (Klunijeva supruga), opisuje njegove drame kao „beketovske, sa dosta ludiranja“. Smeh je vrlo važna komponenta u radu sa braćom Koen, tvrdi pozorišna glumica, i otkriva da postoji legenda da je glumac prošao audiciju kod braće ako uspe da ih zasmeje. „Bila sam vrlo nervozna i trudila sam se svojski dok nisam videla kako su se Itanu i Džoelu zatrešala ramena, što je, kako sam čula od drugih, znak da si ih kupio“, seća se Marvel.

Itan je započeo pozorišnu produkciju zajedno sa Džoelom, pre dve godine u magacinu Sv. Ana, na poziv njihovog dugogodišnjeg muzičkog saradnika Kartera Barvela, u saradnji sa scenaristom Čarlsom Kafmanom. „Do sada sam pisao pesme i priče ‘Vrata raja’ i ‘Pijani vozač’ ima prednost pravo napred“, pa sam mislio da će biti zabavno oprobati se i na pozorišnoj sceni. To je forma koju nisam probao i zato hoću da vidim da li ja to mogu“, kaže Koen.

Iako je do sada snimio 14 filmova, oni koji ga poznaju nisu bili preterano iznenađeni pozorišnim debijem. Takođe, odvajanje od brata nije neobično, iako ih često, pomalo zburado opisuju kao jedno telo sa dve glave. Džoel je dolazio na prva čitanja prošlogodišnje kolekcije jednočinki „Skoro pa večer“ i prema Itanovim rečima „one su mu se izgleda dopale“. Te „tri kratke drame neuspešno dotiču važna pitanja. U ‘Čekanju’ neko nešto čeka prilično dugo. U ‘Četiri klupe’ putovanje kao samootkrovenje vodi britanskog tajnog agenta u parna kupatila Njujorka i Teksasa, kao i na klupe u SAD-u i Velikoj Britaniji. U ‘Debati’ se postavljaju kosmička pitanja. Ne sazna-

Itan Koen

jemo mnogo“, rečeno je u Atlantiku povodom prvog Koenovog dramskog teksta.

Kao što filmski gledaoci mogu da pretpostave, Koen voli drame u kojima ima nasilja (*Shockheaded Peter*, *Victoriana*). One se mnogo razlikuju od pozorišta u koje su braća odlazila sa majkom i ocem u Mineapolisu, u Gatri teatar, koji je za njih predstavljao kulturni hram „u koji su nas vukli zato što su mislili da je to dobro za nas“. Svoj jedini nastup na pozornici u srednjoj školi Itan Koen gotovo da i ne pamti. „Mislim da sam ispričao priču o Viljemu Telu ili o kralju Arturu, sad se više i ne sećam“, priseća se dramatičar, koji po pravilu vrlo malo govori. Reditelj Pepi potvrđuje da je škrt na rečima, da odmah pogađa srž i zato podseća na Harolda Pintera i Dejvida Memeta.

Koen je diplomirao filozofiju na Princetonu, što se oseća u njegovim filmovima i dramama. Započinje ih filozofskom premisom, a onda vas pomera ka kontrastu koji je glup, povremeno okrutan i ima poentu. Voli da filozofske paradokse primenjuje na karakterima koji im intelektualno nisu dorasli, kaže Karter Barvel, autor muzike za Koenove filmove i pozorište.

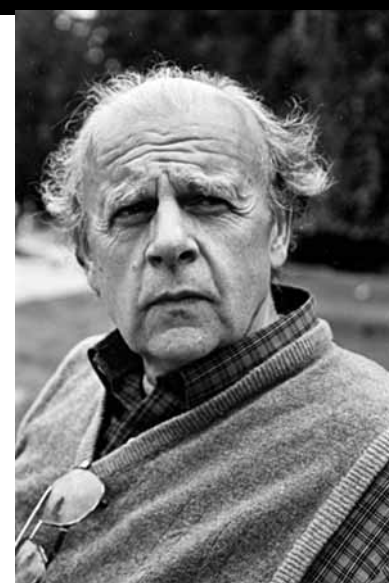
Kao što precizno radi na svakom detalju svojih filmova, Koen istu brigu i minucioznost pokazuje i u pozorištu. Njegov ideo u scenskom dizajnu bio je vrlo ekstenzivan, prema rečima Rikarda Hernandeza, koji je napravio plutajuću binu u Atlantiku za Koenov debi. Bila je to mešavina Kamija, Kafke i braće Marks, seća se Hernandez, koji saraduje i na novoj Koenovoj

trilogiji.

In memoriam

MILE STANKOVIĆ (1950–2009)

Savo Radović

Mile Stanković

U mro je dramski umetnik Mile Stanković, dugogodišnji član Beogradskog dramskog pozorišta.

U pitanju je jedan zaista neobičan glumac, vrlo zanimljiv pisac, izuzetno darovit pevač i najbolji poznavalac ličkog seoskog govora.

Iza njega su ostale neke nezaboravne glumačke kreacije jedinstvene ekspresije (Milović iz *Dugog putovanja u Jevropu*, Porfirije iz *Zločina i kazne*, otac Tihon iz *Ispovesti Stavrogina*...), njegove knjige (*Lika koje više nema* i *Izbjeglički košmari*) i novinski članci samosvojnog spisateljskog izraza kao najbolji udžbenici govora ličkih Srba, snimci njegovog divnog pojanja koje je izvodio sa različitim pevačkim grupama, a iznad svega jedna umetnička porodica u kojoj je sa svojom decom, studijama i delatnošću, obuhvatio ceo Univerzitet umetnosti. Mile je završio pozorišnu (gluma), starija ćerka Marija likovnu (slikarstvo), mlađa ćerka Anđa primenjenu (grafika), a

najmlađi sin Luka muzičku akademiju (trombon). Miletov prvenac sin Nikola je sportista, DIF-ovac (nije bilo više akademija), a supruga Branka inženjer hortikulture.

Ne znam nijednu porodicu kod nas sa toliko izrazitih različitih umetničkih talenata. Ne znam nikog ni ko je više od Mileta bio vezan za zavičaj. Sve što je radio bilo je ili inspirisano Likom ili posvećeno Lici. Takođe, ne znam da je iko bio kritičniji prema svom radu nego on. Umetnici su odbijali nagrade nezadovoljni nekom političkom pojavom ili situacijom u društvu, nezadovoljni žirijem ili samom nagradom, jedino je Mile književnu nagradu odbio nezadovoljan sobom. Smatrao je da je ne zaslužuje, posebno ne u odnosu na prethodnog dobitnika.

Nagrađivan sam vrednim nagradama, ali mi je najvrednija i najdraža ona koju sam podelio sa Miletom Stankovićem. Bila je to Medalja Dostojevskog za najbolji glumački par na Međunarodnom

pozorišnom festivalu kamernih predstava po delima Dostojevskog u Rusiji. To je i jedina koju je on dobio i prihvatio.

Dragi Mile, Ti ćeš nebeski ansambl umetnika pojačati u nekoliko sekcijama. Verujem da ćeš i tamo pronaći deo Like. Nadam se da postoji neka livada koju ćeš mirno kositi, gde ćeš glasno pevati i možda, kao u pesmi, jahati svoje „mrke doratove“. I odakle te niko neće proterivati.

Pretplatite se na
LUDUS
 Godišnja pretplata za Srbiju:
 1000,00 din.

Dinarski tekući račun:
Savez dramskih umetnika Srbije
 255-0012640101000-92
 (Privredna banka Beograd A.D.)

Godišnja pretplata za inostranstvo:
 30,00 EVRA

Devizni žiro račun:
 5401-VA-1111502
 (Privredna banka Beograd A.D.)

Instrukcije za uplate u evrima potražiti u Savezu dramskih umetnika Srbije

SEĆANJE NA BAJU BAČIĆA

„Pevačka zvezda, ostvoreni glumac, čovek duha s gitarom u ruci ili pikolom na usnama, plenio je sve oko sebe. I dan-danas prisutan je i te kako u pozorišnom bifeu, u kome se u pravom teatru uvek najvažnije i dešava, kako je govorio Mihiz“, rekao je Caci Mihailović na promociji Bačićeve zbirke „Stena gologlava“

Aleksandra Jakšić

Ljubiša – Baja Bačić

Na dan bombardovanja Srbije 1999, preminuo je Ljubiša – Baja Bačić u Domu penzionera na Bežaniji „gde mu preko ugašenog lica nađe rasklopljenu knjigu“. Danas, posle deset godina, na taj isti dan, zahvaljujući glumcu, piscu i „hroničaru Ateljea 212“, Milanu – Caciju Mihailoviću, Bajina zbirka poezije „Stena gologlava“ doživela je svoje drugo izdanje. Promocija je upriličena u teatru u Svetogorskoj, uz prisustvo onih koji su voleli i poštovali Bačića, dakle, bila je gužva. Čuli smo mnoge pesme i poneko sećanje kolega na „jednog izuzetnog čoveka s kojim smo

radili i drugovali – neko desetak, neko dvadeset, a neko bogami i mnogo više godina. Ljubiša – Baja Bačić – medeni kolačić. Pevačka zvezda, ostvoreni glumac, čovek duha s gitarom u ruci ili pikolom na usnama, plenio je sve oko sebe. I dan-danas prisutan je i te kako u pozorišnom bifeu, u kome se u pravom teatru uvek najvažnije i dešava, kako je govorio Mihiz“, rekao je Caci obraćajući se prisutnima.

Ljubiša Bačić rođen je u Sokobanji „jedne decembarske noći 1922. godine, ali kog datuma – ostalo je nepozanto. Moja majka je tvrdila da je to bilo 24.

decembra, dok je u crkvenim knjigama stajalo 30. decembar. Kako to? Ja imam samo jedno objašnjenje. Pop Mika, koji me je krstio, mnogo je voleo čašicu, pa mi je, onako pod gasom, upisao pogrešan datum, a ono što je majka tvrdila – a ona valjda zna – danas je samo uspomena, jer tako sam se upisivao kroz celo školovanje i bio šest dana mladi“, napisao je Baja. Školu je učio u Nišu, bio u zatvoru zbog pevanja ljubavnih operских arija, koje su za AFŽ bile skaredne, te mobilisan. Posle rata upisao je arhitekturu, radio kao novinar Radio Beograda, pa prešao u Pozorište na Terazijama. Promenio je tri teatra, Humorističko, Beogradsko dramsko i Atelje 212. Godine 1985, u izdanju SKZ-a, izašla mu je zbirka pesama „Stena gologlava“, koja je iste godine ovenčana nagradom „Miloš Crnjanski“.

„Prva mu je knjiga, a šezdeset i treća mu je godina. Sav život je bio glumac od dara i zanata, a otkrilo se, evo, da je pesnik od stihova i formata. Četrdeset je sezona govorio tuđu reč, a dozivao i dozvaio svoju. (...) Prvi je imao čast da otpeva pesmu Dušana Radovića ‘Bio jednom jedan lav’, kojom je otpočela moderna srpska dečja poezija, televizijskim emisijama ‘Na slovo na slovo’, ‘Hajde da rastemo’ zabavljao je svu našu decu, a za čelom nosio spokoj i smiraj starca sa Ozren planine“, napisao je Mihiz u pogovoru „Stene gologlave“.

Milan - Caci Mihailović na promociji zbirke „Stena gologlava“

„Tajna originalnosti ovih stihova je jednostavna: oni su jednostavni. Vešti su, a nisu ni veštački ni izveštačeni. Maloreko su škrti, čvrsto su utegnuti ritmom distiha i četverca. Upevani su, tečni, sve pršti od slika i sroka, a nigde izdajničkog nasilja rime. Odnegovani su, umiveni, a ne kriju svoje seljačko ishodište, ponose se svojim dijalekatskim poreklom. Bliski su rodaci životu, skromni su u formi kako dolikuje smernosti, i smireni su u tonu, ne galame, ne jače se preko svoje mere, kako i priliči starosti“, takođe piše Borislav Mihajlović.

Te „jednostavne“, „umivene“ stihove,

kao i sećanja i odlomke iz kritika, pored domaćina Cacija, govorili su: Dejan Čavić, Branislav Zeremski, Miroslav Žužić, Ružica Sokić, Milica Mihajlović, Tanja Bošković, Petar Mihailović, Goran Sultanović, Gorica Popović, Tihomir Stanić, Petar Kralj, Aljoša Vučković, Svetlana Bojković, Vladislav Mihailović, Bojan Žirović, i Marinko Madžgalj i Nenad Čirić, koji su i odsvirali nekoliko pesama koje je voleo Baja. Tog, 24. marta 2009. godine, sećajući se Baje Bačića, osetili smo duh Ateljea 212 kojeg, nažalost, više nema...

MOJ ŽIVOTE

Moj živote, malo li te ima!
Tek u šaku kol'ko stane zrno,
kol'ko odžak da izdimi dima,
ispod nokti kol'ko ima crno.

Odrani me zemlja, pa sarani.
Ni da stanem, niti da se prignem,
šta da čuvam, ošta da se branim,
nikud poš, odnikud da stignem.

Moj živote, iskapana čašo
da se muke u tebe ugnjezde.
Čeljust razbi, trnovita pašo,
a ja tebe ukova u zvezde.

Vučja šapa zna mi mesto ono,
slabo mesto di će da zagrebe.
Moj živote, moe puklo zvono,
ti me ubi, a ja živim tebe!

Smuknu usta kad imam da reknem,
drugog slušam a sene ne čujem,
a da molim – ne umem da kleknem,
no vek ljudski stoječki vekujem.

Moj živote, upištena brazdo,
sve ti dajem a malo zaimam,
moa slugo, moj krvnički gazdo,
moj živote, tebe jednog imam.

MIŠJA SUBOTA

Zabele se zora ponad plota,
osvanula Mišija Subota.

Obukò se miš ambarski ubavo, bogato, carski.
Oko pojas šar-tkanice, opančići na nožice,
pa čarapke na cvečići, lakovani kaišići,
šajkača naerena, pa košuljka vezena,
ječerma pozlačena, kitka posuvraćena.
Suče brci pa fitilji i sas okca drčno pilji.

Tek se prva zora vata, miš na kućna čuka vrata:
„Domaćine, ustaj rode, ja ti dođò u pohode!“
A domaćin odma skoči, dade mišu da prismòči.
Nit ga kara nit ga kudi no mu još i kumstvo nudi.
Na ponudu miš pristade i tvrdu mu veru dade,
kad drugi put tuj naiđe da mu ambar zaobide.

Otkako se okumiše miš ne pravi štetu više.

Kažem, lažem, unuče me sluša,
na bosiljak miriše mu duša.

Baja Bačić

In memoriam

RADOMAN KONTIĆ (1935–2009)

Slobodan Krstić

Uvek kada je poželeo da napravi dobar lik na sceni, glumac Radoman Kontić, voleo je da samo varakne iznad Anova Zmajevića, na periferiji Nikšića, verujući da može napraviti veliku ulogu. U Narodnom pozorištu u Leskovcu, jedne sezone zamolio je reditelja Nikolu Vavića da pre rada na ulozu Novaka u „Kamenu za pod glavu“ Milice Novković, varakne tamo. Dobio je blagoslov, varaknuo je i napravio ulogu za pamćenje, za koju je dobio i najveća priznanja na mnogim srpskim festivalima.

Rođen u crnogorskim vrljetima, Ostroškim gredama juna 1935. godine, u divljini koja je u njemu ostavila čeznju

za daljinom (svakog leta se vraćao rodnom mestu), i za stalnim traganjem i poniranjem u sebe. U svaku ulogu je ponirao, rudarski kopao da bi došao do glumačkog zlatnog grumena.

Zato se i ne zaboravljaju njegove uloge na sceni Narodnog pozorišta u Leskovcu, Pirotu (gde je rado gostovao), ali posebno u Nišu, u čiji teatar dolazi 1986. godine. I igra velike uloge: Vuka u istoimenoj drami Ivana Studena, Marka u „Ivkovoj slavi“, Pavla Marića u „Pokojniku“, popa Savu u „Ruženju naroda“, Spasoja Vasilčića u „Zori na istoku“, Dorna u „Galebu“, Peti Pona u „Dami iz Maksima“, Luku Labana u „Profesionalcu“, Arkadija u „Pop Čiri i pop Spiri“,

Dedu u predstavi „Mala“. Dobija i stručna i esnafska priznanja, kojima se jako radovao. Voleo je da igra, i to nije krio. Voleo je da radi sa velikim rediteljima, a u Nišu mu se to i posrećilo. Igra u Mijačevićim „Šopalovićima“ i pleni gledalište rolom Blagoja Babića, Naum Krnar u „Karadorđu“ Miladina Ševarlića u režiji Slavenka Saletovića, doneće mi velika priznanja i pohvale, pa i kolege Gojka Šantića (Karadorđe). Bio je nezaboravni Spira Klonfer u „Razvojnog putu Bore Šnajdera“. Irfan Mensur mu je poverio uloge Oca i Františka u „Tašani“ i „Zoni Zamfirovoj“. Blista i u epizodama. Iako već u osmoj deceniji života, mladalački i poletno igra Batista u „Ukroćenoj gopadi“, Simeuna Savskog u „Sabirnom centru“ koji potpisuje Jovica Pavić. Miroslav Benka daje mu 2006. ulogu čika Đorđa u Lazarevićevoj „Švabici“. Ispostaviće se, nažalost, da će tom ulo-

Radoman Kontić

gom zauvek sići sa niške i srpske scene. Umro je u ranim jutarnjim časovima 11. marta 2009, na Dan Narodnog pozorišta u Nišu. Njegove kolege su premijeru „Bure“ odigrale u njegovu čast.

**Sekretarijat za kulturu
Skupštine grada Beograda
usrdno dariva svoje jedine pozorišne novine.
„Ludus“ uzvraća sblagodarnošću.**

PAD BERLINSKOG ZIDA U POZORIŠNOM RUHU

U teatrima širom Evrope rade se komadi posvećeni Nemačkoj, odnosno dvadesetogodišnjici pada Berlinskog zida

Aleksandra Jakšić

Londonski „Royal Court Theatre“ u februaru je započeo sezonu novih komada o Nemačkoj pod nazivom „Off The Wall“. Obeležavajući 60 godina od nastanka Federalne Republike i 20 godina od pada Berlinskog zida, program obuhvata nekoliko premijera komada poznatih evropskih pisaca, kao i serije javnih čitanja novih nemačkih drama.

Prva premijera bila je novi komad Marijusa fon Mejenburga *The Stone*, koji ispituje odjeke nemačke šezdesetogodišnje istorije, a u režiji Ramina Greja. U nelinearnim scenama koje se odvijaju vremenski između 1935. i 1993, pisac portretiše porodicu 1935. te 1953. kada su pred Rusima napustili Istočnu Nemačku, pa 1978. kada dolaze u Drezden zahtevajući svoju kuću nazad, da bi je i vratili 1993, kad u njoj živi tri generacije žena. Priča zapravo počinje kada je mladi par otkupio kuću od Jevreja koji su bežali pred Hitlerovim režimom. Tinejdžerka Hana je učena da joj je deda bio heroj koji je pomogao svom šefu Jevreju u bekstvu,

ali saznajemo da je on, takođe, kupio tu kuću za premalo para, kao i da je možda izneverio begunce. Kamen u naslovu predstavlja onaj koji su navodno bacili na dedu jer je pomogao Jevrejima, iako se on izjašnjavao kao arijevac. Kamen, kao i ceo komad, predstavlja nepouzdanu kolektivnu svest nacije koja prolazi kroz vek ponavljanoj redefinisanoj. On pokazuje uticaj Hitlerovog progona Jevreja, i na neki način zaokružuje temu kojoj se Mejenburg posvetio u „Rugobi“ – nacističkoj budućnosti u kojoj će plastičnim operacijama svi biti pretvoreni u identične plavočke lepotane. Iako je predstava dobila dobre kritike, piscu je zamereno zbog konfuznosti između scena, odnosno vremenskih skokova.

Over There Marka Rejvenhila, u njegovoj korežiji sa Raminom Grejom, emotivno ispituje gladi oslobođene kada su se dve Nemačke ponovo spojile. Kada je Francova majka prebegla na Zapad, povela je samo jednog od blizanaca. Sada, 25 godina kasnije, Karl, koji je na

Blizanci kao Istočna i Zapadna Nemačka: *Over There*

Istoku ostao sa ocem, prelazi granicu tražeći svoju drugu polovinu. Kako istorija kreće neočekivanim putevima, braća se moraju boriti da bi se sreli ponovo. Njihovo spajanje simbolično predstavlja ujedinjenje Nemačke, odnosno stvaranje velike Zapadne Nemačke. Ali braća, uprkos psihološkoj povezanosti, nisu ista... Zanimljivo je da je Rejvenhil uloge dao blizancima, fasciniran dramskim potencijalom koji stvaraju na sceni. Scenografija bele kutije, sa plafonom, ali bez prozora, koja se koristi i u Mejenburgovom „Kamenu“, dopunjena je kutijama punih namirnica, proizvoda za kuću, od kornfleksa do toalet papira, koji se uglav-

nom mažu po telu glumca koji igra Franca, predstavljajući materijalizam Zapada.

„Komad ‘Over There’ Marka Rejvenhila može na momente biti nelagodan zbog težine svojih političkih alegorija, ali nudi provokativne, snažne slike“, kaže kritika *Metroa*. Kao i Karl i Franz, braća Tredavejs su „podjednako smešni i uznemiravajući kada, kako tekst zahteva, završavaju jedno drugom rečenice, govore uglavnom i konstantno se poigravaju svojim pojavama... To je teatar spektakla, ali i slepstika... To je eksplozija postizidne euforije, koja ubrzo postaje gorka“, piše *London Paper*. Predstava se posle lon-

donskih izvođenja preselila u berlinski Šaubine teatar, po čijoj narudžbini je komad i nastao.

Wall je nova drama Dejvida Hera, čije je javno čitanje u izvođenju autora režirao Stiven Doldri. Her je posetio Izrael i Palestinu da bi napisao komad „Via Dolorosa“ koji je „Royal Court“ izvodio preko 200 puta na Vest Endu i Brodveju, te se sada vratio toj temi. Prikazao je četrdesetominutnu studiju o izraelsko-palestinskoj separaciji, o barijeri koja će se prostirati 486 milja, i biti preko četiri puta duža i dva puta viša od Berlinskog zida. „Zid“ je komplementaran komad njegovom *Berlinu*, koji izvodi (takođe u formi čitanja) u londonskom Nacionalnom teatru, i govori o mestu gde je zid bio pre 20 godina. „Berlin“ je Herovo promišljanje o gradu kao novoj nemačkoj prestonici, kao i njegovoj ulozi u piščevom životu. Posmatrajući ljude u restoranima, zaključuje da je ta intimnost među prijateljima ono što definiše današnji Berlin. On ga vidi kao konglomerat, i svestan je njegovih delova, pogotovo istorijskih. Citira Adorna: „Sve što možeš da kažeš o koncentracionim logorima je i previše i nedovoljno.“ Ističe prijatnost ljudi, ali dolazi do ne tako prijatnog zaključka da je taj moderni grad trenutno uzeo „odmor od istorije“... Her je dugo boravio u Berlinu sa Doldrijem koji je snimao film „Čitač“ (Her je scenarista).

Oba Herova komada, kao i Rejvenhilov „Over There“, bave se fizičkim oličjenjem političkih podela, i postavljaju pitanja o tome kako se ljudi ponašaju jedni prema drugima u vremenima konflikta, kao i u miru.

Eldži Filespi o irskom teatru nekad i sad

POZORIŠTE KAO UPORIŠTE

Nekada je cenzura bila glavni problem umetničkog izraza u irskom teatru, sada su to pare, a videćemo da li će se sa tim izazovom lakše izboriti

Povodom premijera irskih dramskih tekstova u našim pozorištima, Branko Dimitrijević je zamolio svoju prijateljicu, irsku novinarku Eldži Gilespi, da napiše svoje viđenje tamošnjeg teatra od vremena njenog odrastanja u Irskoj, do danas. Eldži je bila urednica *San Francisko rivju ov buks*, novinarka *Ajriš tajmsa*, autor je više knjiga, a njena kuća je svojevrsni salon, gde se do duboko u noć, uz kulinarske eksperimente i vina iz celog sveta, diskutuje o raznim (ne)umetničkim temama.

Mogla bih satima da pričam o ulozi irske drame i pozorišta u podsticanju irskog identiteta i nacionalne svesti, ali to je evidentno svakom ko se malo obavestio o irskoj kulturi. Zato bih ovo lično viđenje i započela intimistički.

Moji roditelji su na svom prvom sastanku, dakle kad su tek počeli da se viđaju, u malom irskom gradu otišli da vide putujuću trupu Enjua Mekmastersa u predstavi *Junona i paun*, Šona O'Kejsija. Moja mati je bila visokoobrazovana i nešto starija, a budući otac je želeo da pokaže kako se i on zanima za kulturne događaje. Igralo se pod šatrom i sve čega se roditelji sećaju je da glumci nisu bili svi istog nivoa.

Za drugi sastanak tata je izabrao *Otela*, opet u izvođenju neumornog Mekmastersa. Oni koji su čitali autobiografiju Harolda Pintera, *Mek*, videli su kako su izgledale putujuće trupe u to vreme, a istu temu obrađuju i Piter O'Tul i Majkl

Kejn u svojim autobiografskim delima. Taj drugi sastanak je bio odlučujući, a mama je kasnije često deklamovala monologe Dezdemone, dok je peglala košulje.

Enju Mekmasters je bio poslednji glumac-menadžer irske provincije; napustio je prestižnu karijeru u londonskim pozorištima da bi upoznao irske mase sa Šekspirov i ostalim klasicima.

Nekoliko godina kasnije, roditelji su odveli mene, brata i sestru da vidimo jednu drugu putujuću trupu. Selo se zvalo Bandoran ili Bališenon, u srezu Donegan, a trupa *Keriktordova portabl scena*. S obzirom na to da je televizija kasno stigla u Irsku, ovakve putujuće trupe, koje su obično koristile voz da idu od mesta do mesta, bile su glavna zabava u godinama posle Drugog svetskog rata.

Tada smo videli neizbežnu krimi dramu *Noć mora pasti*, Evlinga Vilijamsa. Irska publika je više volela Šekspira od tih misterija sa ubistvima, ali menadžeri su voleli misterije jer su bile jeftinije. Menadžer Henri Vulf piše o gledaocu koji mu je zamerio na repertoaru: „mi razumemo Šekspirov jezik, ali ove krimi priče ne shvatamo uopšte, leševi ispadaju iz kredenaca, trovanja i pucanje, ko tu kome šta, sve je to konfuzno. Hamleta je lako razumeti, svi mi imamo po barem jednog takvog momka u našim kućama.“

Prilikom svoje prve posete Londonu, uštedeni šiling sam potrošila da bih u *Old viku* videla Kolina Blejklija i Frenka

Eldži Gilespi

Finlija u režiji Lorensa Olivijea, a po tekstu O'Kejsija, *Plug i zvezde*. O'Kejsi je bio protiv irskog nacionalizma, ali kad sam bila na fakultetu, nacionalizam je bio ponovo u modi, igrao se Brendan Bienov, *Borstal boj*, ali i Konor Mekfirson i Martin Mekdona.

Studirala sam na Triniti koledžu u Dublinu, a tu je odmah bio i *Ebi teatar*, u kome su počeli Jejts, Sing i Bernard Šo, kao i Lejdi Gregori. Svi su bili protestanti što nije čudno, jer su protestanti kao pripadnici više klase imali vremena za dokolicu i pisanje. Svi su bili dočekani na nož od konzervativne sredine, tada je i najmanja izražena sumnja u čestitost irskih devojaka, kao Pigin u *Vilenjaku sa zapadne strane* ili O'Kejsijeva Rozi Redmond, prostitutka sa zlatnim srcem, bila povod za kritiku. Kao i u slučaju mojih roditelja, moji izlasci sa momcima uvek su se vrteli oko pozorišta.

Pre četrdeset godina sva pozorišta u Dublinu su bila politička, tabui su se rušili na sve strane, a ja sa sigurnošću mogu da tvrdim da sam sve značajnije irske glumce videla nage na sceni, tradicija koju nije izbegao ni Liam Nison u

svom prvom pojavljivanju na dablinskoj sceni. Pitanje javnog morala poslednji je potegao arhibiskup iz Dablina za vreme drugog po redu Dablinskog pozorišnog festivala, pa su Beket i O'Kejsi povukli svoje tekstove.

Negde u to vreme obnovljen je i *Ebi teatar* pa smo gledali rane radove Brajana Frila, *Filadelfijo evo mene*, Toma Marfija, *Zviždak u mraku*, a filmski reditelj Džim Šeridan je postavljao interesantne komade u malom *Projekt teatru*. A ja sam tada započinjala svoju novinarsku karijeru i imala sam pristupa svuda. Politizovani teatarski svet u Dublinu bio je koncentrisan oko male grupe pisaca, Tomas Kilroj, Hju Leonard, Fril, Marfi, ali i onih koji će doći kasnije, a Frenk Mekginis i En Devlin, vodili su glavnu reč.

Ne treba zaboraviti ni *Gejt teatar*, osnovan pre Drugog svetskog rata, poznat po tome što je tu Orson Vels dobio svoje prve uloge. *Gejt* je značajan što je predstavio irskoj publici evropske dramatičare, pre svega Ibzena, a u moje vre-

me tu su prvi put postavljene sve drame Semjuela Beketa, njih 19, u vidu festivala koji je onda prešao u *Barbiken* u Londonu i *Linkoln centar* u Njujorku. Gejt je igrao i skoro sve Pinterove tekstove u vidu festivala posvećenog jednom autoru.

I danas, uvek sa radošću posećujem rodni Dublin, između ostalog i da vidim neke nove predstave. Volela sam da idem u *Golvej teatar* gde je reditelj Geri Hajns sa uspehom postavljao Singa i ostale klasike, ali ga je tvrdoglavi odbor onemogućio da i dalje tamo radi.

Od mladih dramskih autora volim Bili Rohea i Marka O'Roua, Konor Mekfirson je vrlo prisutan na Brodveju, a Martin Mekdona je dobio već drugog Oskara, tako da su oni opšta mesta. Brine me budućnost pozorišta u Irskoj, jer su dotacije relativno nova pojava i mogu biti značajno umanjene usled ekonomske krize.

Nekada je cenzura bila glavni problem umetničkog izraza u irskom teatru, sada su to pare. Videćemo da li će se sa tim izazovom lakše izboriti.

Pozorište u Irskoj: scena iz predstave *Lepotica Linejna* Martina Mekdone

Putopisni dnevnik sa januarske turneje Dah teatra po dalekim destinacijama

PUTOVANJE JE OPSTANAK

Predstava „Priča o čaju“, rađena po motivima „Tri setre“ A. P. Čehova, kao i „Unutrašnja Mandala“, putovale su preko Kalifornije, Novog Meksika i Velike Britanije. Članovi Dah tetara držali su pozorišne radionice na univerzitetima u Albuquerkiju, Londonu i u Mančesteru

Maja Mitić

Godinama putujem po celom svetu sa svojim pozorišnim radom. Putovanje je od samog početka za mene, predstavljalo RAZMENU kultura i načina rada u teatru, ali bio je to i opstank!

Opstanak – mene kao slobodne umetnice i mene članice, od osnivanja 1991, Dah teatra, prve nezavisne pozorišne trupe u Srbiji u vremenima koja su nosila mrak, nemir i uništavanje.

U mom slučaju, opstanak je značio bukvalno opstati, baviti se teatrom na način koji želiš, imati stav u svojim predstavama, ne biti cenzurisan, igrati u zemlji, ali i van nje, imati odnos prema vremenu u kome živim!

Svesno sam odabrala, da kao umetnik, budem na margini sa koje se bolje vidi centar! Svesno sam imala odnos prema vremenu u kome sam živela i u kome živim. Ta odluka mi je donela lično putovanje u rad, ali i putovanje sa svojim radom.

Krajem februara, ove godine, vratili smo se sa naše poslednje turneje koja je trajala nešto malo više od pet nedelja. Bila je neverovatno inspirativna i raznolika, na najbolji mogući način spojila je umetnost i lepotu življenja.

14–18. januar Kal Arts, Los Angeles, Kalifornija

Konferencija 2009 – Umetnost u jednom svetu, majčinstvo i mevolucija (The 2009 Arts in the One World Conference Motherhood and Revolution). U suncem obasjanoj i toploj Kaliforniji, jednoj od najdemokracijskih država SAD-a, održana je ozbiljna umetnička konferencija, čija glavna tema je bila genocid i kako umetnici u takvim situacijama mogu da utiču na suočenje i pomirenje društva u celini. Umetnici, socijalni radnici, psiholozi, ambasadori zemalja, kao i ambasadori u UN ili predstavnici Uneska, ali i naučni radnici, lekari, predavači, antropolozi iz Ruande, Palestine, Izraela, Španije, Kurdistana, Nemačke, Meksika, Argentine, Velike Britanije i naše zemlje, koju smo predstavljali mi, imali su priliku da o toj temi razmene iskustva i lične uvide iz svojih sredina i to na okruglim stolovima, predstavljajući svoj rad na polju teatra (igrala sam svoju solo predstavu-predavanje „Unutrašnja Mandala“, koja govori o izlečiteljskoj moći tetara), vizuelne umetnosti i dokumentarnog filma. Uz sagledavanje istog problema, ali iz ugla različitih profesija, konferencija je bila sveobuhvatna, stručna i visoko profesionalna.

19–23. januar

Dijana (Milošević, rediteljka Dah teatra) i ja posle konferencije na KAL ARTS-u trebalo je tek 23. januara da se

sretnemo sa ostatkom naše trupe u Albuquerkiju. Imale smo skoro pet slobodnih dana i rešile da ovaj put umesto brzog aviona koji obično koristimo, jer su turneje uvek tako organizovane da se obaveze nadovezuju jedna na drugu i uglavnom se nema vremena – predemo automobilom. Pokušaj da „premostimo vreme“ i „da se organizujemo do...“ pretvorio se u nezaboravno putovanje kada ti profesija donese van „dasaka koje život znače“ lepotu življenja. Na dugom putu od Kalifornije, preko Arizone i Velikog kanjona stigle smo do Nju Meksika. Tokom celog puta, uzdrmana dramatičnom i grandioznom prirodom, njenom lepotom, bila sam na ivici suza i bez daha! Osećaj je da ste u ravnici, ali se u stvari sve vreme penjete ka planinama. A kada se popnete opet je ravnicina i... nova pustinja! Postoji moment kada shvatate da ono što ste videli u daljini i niste bili sigurni da li su oblaci ili planine postaje realna tačka na koju ste se POPELI. I to se ponovi nekoliko puta, a vi ste uvek i iznova fascinirani! Nekoliko puta vas priroda obmane!

Sličan osećaj imam u procesu rada na predstavi, kada tražim, kada nisam sigurna, kada sumnjam, ali me sam proces fascinira iznova i iznova. Kada se rad završi i predstava premijerno izvede, i ako se ja u njoj POPNEM, osećaj je neponovljiv i jedinstven na isti način kao i ovaj put kroz jugozapad SAD-a. Čak i to, da smo skoro sve vreme bile usamljene na autoputu, jedne od retkih vozača, podseća na glumčev put tokom procesa

proba! Činilo mi se kao da se nalazimo u filmu „Telma i Luiz“, šalile smo se – „samo bez Bred Pita i sa srećnim krajem!!!“

23. januar – 2. februar, Nju Meksiko

Prvo na šta se naleti pri ulasku u zemlju je velika tabla sa natpisom „Welcome to New Mexico the state of enchantment“, što znači „Doro došli u Nju Meksiko državu magije (čarolije)“. I zaista je tako – visoka pustinja pod stalno plavim nebom. Na primer, grad u kome se održavao Internacionalni pozorišni festival „Revolucija“ (Revolutions International Theatre Festival) na kome je Dah teatar igrao svoju predstavu „Priča o čaju“ – Albuquerki – nalazi se na 1700 m nadmorske visine. U toj državi žive narodi velikih kulturoloških razlika, čak i za Ameriku! Plemena-pueblosi gde žive Indijanci, kako oni ne vole da budu nazvani, zatim, potomci Meksikanaca koji žive na ovim prostorima i pre no što je Nju Meksiko postao deo SAD-a, tu su i novi emigranti iz današnjeg Meksika, koji emigriraju zadnjih 30 godina u potrazi za boljim životom, onda potomci Španca došli još u XV–XVI v., i naravno Anglosaksonci. Nekada je, na ovim prostorima živelo preko 25 plemena, danas samo četiri: Taos, Akamo, Zuni i Hopi. Nju Meksiko je postao deo SAD-a 1912. što nije ni jedan vek! Jedna je od dve najsiromašnije američke države, ali sa sačuvanom tradicijom i šarmom jugozapada tog kontinenta. Priroda sa netaknutom pustinjom, vetar, visoke crvene stene iza kojih vam se čini da svakog trenutka može da iskoči Karlos Kastaneda (pisac koji je opisivao šamanske tehnike) ili njegov lik iz knjiga – Don Huan! Duhovnost ljudi, različitost jezika (menjajući stanice na radiju često naletite na šamanske pesme, čujete različite plemenske jezike), običaji različitih kultura je ono što čini ovu državu. Internacionalni tetaraski festival „Revolucija“ organizovala je Triklock kompanija (Tricklock

Sanja Krsmanović-Tasić i Maja Mitić

Company), kolege koji žive istu utopiju kao i mi, i pripadaju istoj pozorišnoj porodici kao i mi, njihova etika je kao i naša. Imaju i oni problem sa kojima se bore, samo su drugačiji. Uključeni su u kulturu gradskih dešavanja, rade sa različitim grupama ljudi koristeći teatar kao oruđe. Posetili smo NVO „Raskrsnica“ (Cross Road) koja radi sa ženama beskućnicama i njihovom decom, držali pozorišne radionice na univerzitetu gde je ovo pozorište već dve godine redovan saradnik, tri puta smo, na festivalu gde se traži karta više, igrali našu predstavu „Priča o čaju“, a posle svake predstave organizovani su razgovori sa publikom gde smo govorili o našem radu, umetničkom stavu i potrebama savremenih umetnika kod nas. Pre tri godine bili su naši gosti, izveli su predstavu „Bili Kid“ koju su beogradska publika i kritika odlično primili, obožavaju Beograd i žele ponovo da dođu! Želimo i mi. Uostalom, putovanja u druge zemlje i na druge kontinente sa svojim radom daju mogućnost da se uz pomoć stvorenih kontakata razmene i predstave – suštinska umetnička veza se uspostavi i ona postaje deo razmene u vremenu koje dolazi.

2–22. februar

Velika Britanija je zavejana! Imali smo sreću da nismo imali let dan ranije jer je londonski aerodrom bio zatvoren,

sad je nešto bolja situacija. Alister (Alister O' Lughlin) nas čeka, kolega koji je bio član Dah teatra dve godine i sa nama je uradio tri predstave. Godine 1999, kada se zbog NATO bombardovanja vratio u svoju zemlju, formirao je Prodidžal teatar (Prodigal Theater), pozorište u Brajtonu i povodom njegove desetogodišnjice, mi smo njegovi prvi gosti. Proslavu je osmislio tako što će tokom cele godine zvati umetnike koje smatra svojim učiteljima. Umetnike koji su uticali na njegov rad, one koji su ga odredili kojim će se teatrom baviti, koja će biti njegova etika i estetika! Organizovao nam je igranje predstava i radionice. U zemlji sa tako starom pozorišnom tradicijom velika je privilegija pokazati svoj rad, dobiti kritiku u novinama, držati radionicu studentima Centralne škole ili Goldsmita ili Mančester univerziteta. Njihova znanja o savremenom teatru su velika, oni imaju priliku, pogotovu u Londonu, da vide sve što se dešava u pozorišnom svetu danas. Godinama odlazimo tamo i dobijamo prostor istočno-evropskog teatra/laboratorije koji oni izuzetno cene! Sve protiče perfektno organizovano. Uz naše profesionalno angažovanje imamo vremena i za muzeje, galerije, gledamo predstave engleskog teatra, na univerzitetima saznajemo novine, jednom rečju i mi se inspirišemo za naš dalji rad. Taj deo puta će mi ostati u sećanju, najviše, po vremenu provedenim sa Alisterom koji odnegovan na principima Dah tetara, ali i Beograda, da sem što se mnogo i ozbiljno radi postoji vreme ZADOVOLJSTVA i UŽIVANJA. Kuvamo zajedno i svaki obrok postaje gozba, odlazimo u najrazličitije restorane, poslasticarnice, u dugim šetnjama obalom mora pričamo o planovima za budućnost, o vremenu 1997,98,99. i Beogradu, našem prvom susretu, kada sam ga – posle fascinacije našom predstavom „Legenda o kraju sveta“, posle koje nas je uporno pratio po celoj Engleskoj gde smo mesec dana imali turneju, i njegovom neprekidnom pričom da mu se sve to mnogo dopada – prekinula i rekla: „Pa kad ti se toliko sviđa kako radimo, zašto ne dođeš u Beograd da radiš sa nama“ – I ON JE DOŠAO. Pričamo kako nas je naš dijalog na tom putovanju, davne 1997. povezo, promenilo, uticao na naše živote. Iz iskustva da će tako opet biti, predviđamo šta će nam to putovanje, taj susret, doneti za budućnost. Već znamo – radićemo koprodukciju! Napravićemo da se naši teatri sreću kroz rad, ali će i taj rad putovati i tamo i ovde! A to ce već opet doneti nešto novo.

Članovi i saradnici Dah teatra u Nju Meksiku

NOVITETI SLOVENAČKOG GLEDALIŠĆA

Aleksandra Jakšić

U Prešernovom gledališću u Kranju nastavili su tradiciju prikazivanja adaptacija romana za mlade Dese Muck. Ovog puta je reč o predstavi *Blazno resno o seksu* u režiji Katje Pegan. Autorka je u serijalu „Blazno resno“ otvoreno pisala o problemima koje muče najmlađe, ne bi li ih ohrabrila, razrešila im dileme. Pomenuta predstava daje prave informacije o seksualnosti, promenama na telu, zaljubljenosti i sl., koje su često uskraćene mladima pri

odrastanju.

U koprodukciji zagrebačkog „Novog kazališta“, ljubljanskog „Mini teatra“, te ZKM-a i Cankarevog doma, premijerno je izvedeno delo nemačkog dramatičara Hajnera Milera, *Makbet posle Šekspira*, u režiji Ivice Buljana. Reditelj, koji preferira Milerov rad i vrlo je uspešno postavio njegov „Kvartet“ u zagrebačkom Teatru ITD, fascinirano je, u dvosatnom, čvrsto napetom ritmu, koristeći se blagodatima, uglavnom, praznog

prostora i fizičkim teatrom u kombinaciji s teatrom okrutnosti, stvorio sliku o Makbetu – silniku i našega doba.

Mestno gledališće ljubljansko ima novu predstavu – *Ples na vodi* Čeha Davida Drabeka režirala je Barbara Hieng-Samobor. Filip, Kajetan i Pavel, prijatelji iz studentskih dana, redovno se sastaju na bazenu i u tajnosti treniraju ples na vodi. Skriveno od javnosti, na bazenu ih vidimo ranjive i međusobno vezane. Kajetan radi na televiziji i upleten je u mrežu industrije zabave. Pavel radi kao profesor na fakultetu za mizeru platu, a o Filipu jedva da znamo nešto. Prizori na kupalištu su komični i bizarni, i oslikavaju nezadovoljstvo i krizu u kojoj se našla generacija tridesetogodišnjaka.

Komad *Triko* Milana Jesiha imao je premijeru u Slovenskom ljudskom gledališću Celje, u režiji Luke Martina Škofa. „Triko“ duhovito prikazuje niz scena u kojima su u centru odnosi između muškaraca i žena. Kroz fragmentarne prizore postavljaju se pred nas arhetipske situacije iz svakodnevnog života parova koji se vole, prepiru, varaju... Četiri lika se pojavljuju u najrazličitijim ulogama, dogodovštine ljubavnika u komičnim situacijama lako mogu dobiti tužan kraj.

U mariborskom SNG-u izvedene su dve premijere, po jedna na velikoj, odno-

Odnosi između muškaraca i žena: *Triko*

sno maloj sceni. *Pornoskop ili Šta je batler video* engleskog pisca Džoa Ortona postavio je Mateja Koležnik. „Ortone-sque“ je postao poznati termin za stravične prizore smrti, nazvan po autorovim kontroverznim crnim komedijama koje otvoreno govore o seksualnosti, homoseksualizmu i smrti. Orton je smestio svoje likove, tipove koji reprezentuju društvo njegovog vremena koji se lako mogu porediti i sa sadašnjim, u privatnu psihijatrijsku kliniku, neku vrstu mentalne institucije, gde nije sve baš stvarno i manje-više sve je dozvoljeno. Reč je o komediji zabune dovedene do apsurdnosti. Zamagljena je granica između zdravog razuma i ludila, seksualnosti i perverzije.

Tradicionalne no-drame (*Hachinoki, Kantan, Kumasaka, Sekidera Komachi*) i kjogen (*Busu*) objedinjene pod naslovom *Vetar među borovima* na maloj sceni pomenutog pozorišta, režirao je Jernej Lorenci, koji je sa odličnim timom glumaca postavio temelje za dalje istraživanje tog žanra i njegove uloge u teatru danas. Te drame karakteriše ideja savršenog ponavljanja, balansa između unutrašnjeg i spoljašnjeg, preciznost i perfekcija. Glumac je i narator i interpretator svog lika u isto vreme, ostali glumci i likovi ga dopunjavaju. Naracija i gluma su stilizovani i prikazuju priču kao prošlo iskustvo.

Na sceni ljubljanske drame SNG-a premijerno je izvedena pop-rok opera *Neron* Andreja Rozmana Roze i Davora Božiča u režiji Matjaža Zupančiča. Rozin libreto inspirisan je antičkim Rimom, bazom za skoro sve političke modele i primerom za probleme sa vladarima. Priča o Neronu, jednom od najbizarnijih imperatora, u isto vreme je zabavna i okrutna. Ona se reflektuje u modernim vremenima, u kojima ljude, pored politike, jedino zanima život poznatih. A i slavne cene samo zbog njihove gluposti, a ne zbog eventualnog talenta ili dostignuća. Roza je u Neronu našao savršen primer beskrupuloznog autokrate sa visokim „umetničkim“ aspiracijama. Njegov Neron ne haje za vladanje, onoliko koliko za svoju popularnost kod mase...

ŠTA SE DOGAĐA U POZORIŠTIMA BIH

Posle premijera u Sloveniji, Hrvatskoj i Srbiji, komad Jasmine Reze, u bosanskom prevodu, *Bog pokolja* izveden je u sarajevskom Kamernom teatru 55. Reditelj drame o maloletničkoj delinkvenciji je Miralem Zupčević. „U ovom višeslojnom, briljantno ispisanom tekstu, priča se o značajnim stvarima savremenog života – nedostatku komunikacije među ljudima, o robovanju jeftinim materijalnim vrednostima“, rekao je direktor pozorišta Zlatko Topčić.

Na Velikoj sceni Narodnog pozorišta RS je zbog velikog interesovanja publike obnovljena predstava *Magareće godine* po tekstu Branka Ćopića i u dramatizaciji Radmile Smiljanić. Predstavu, koja je do sad izvedena preko trideset puta, režirao je Nemanja Petronje. A predstava te Kuće, prvi put u istoriji teatra, „Narodni poslanik“, uvršćena je u zvaničnu konkurenciju Sterijinog pozorja.

Mostarski teatar mladih je za svoj 35. rođendan premijerno izveo (*Njegove tri sestre* prema Čehovljevoj drami, u režiji i adaptaciji engleskoga gosta Skota Fildinga. Predstava je ocenjena kao „jedan od najvećih iskoraka u smislu primene rediteljske slobode, viđen u Mostaru u poslednje vreme, zapravo se čini da je cela ova slavna priča sjajno prilagođena ovovremenom Mostaru i zemlji u koju je pozicioniran.“

U Dječjem pozorištu Republike Srpske Jug Radivojević priprema mjuzikl *Petar Pan*. „Reč je o komadu Igora Bojovića, koji je poznat kao jedan od najboljih dramskih pisaca za decu. (...) Pravimo pravi mjuzikl za najmlađe. Imaćemo raskošnu scenografiju i kostime, uz svu onu atrakciju koju priča o Petru Panu podrazumeva“, kaže Radivojević.

Svetski dan pozorišta za decu i mlade u većini teataru u Federaciji BiH obe-

ležen je skromno, a mnogi koji se have tom vrstom teatra iskoristili su ga kao priliku da podsete na loš položaj teatra za najmlađe.

Premijera predstave *Samoubica*, u režiji beogradskog reditelja Saše Latinovića, izvedena je u Gradskom pozorištu Trebinje, koje vredno radi na stvaranju kvalitetne i profesionalne teatarske kuće. „Iako je nastao pre osamdesetak godina, tekst je aktuelan i u ovom vremenu. Pokazuje sve anomalije našeg društva, u vremenu tranzicija i aktuelnih kriza“, rekao je Latinović. Trebinje je grad koji je decenijama bio domaćin Festivala amaterskih pozorišta nekadašnje Jugoslavije, a sada je domaćin Festivala festivala, na kojem nastupaju najbolji glumci amateri iz Srbije, Crne Gore, Federacije BiH i RS.

I u Prijedorskom pozorištu je postavljen crnohumorni vodvilj *Šta je sobar video*, po tekstu britanskog autora Džoa Ortona, a u režiji Aleksandra Pejakovića. „Vodvilj smo pri kraju komada pretvorili u nešto mračno, u tragediju, čime smo otreznili publiku i pokazali joj da stvari i nisu baš uvek onakve kako izgledaju. Predstava se bavi temom ludila u kojoj su zloupotrebljena deca najveća žrtva i na kraju najviše pate“, kaže reditelj.

Banjalučka premijera predstave *Tigar*, u koprodukciji Udruženja dramskih umetnika Srpske i Pozorišta „Moderna garaža“ iz Beograda, održana je u Domu omladine. Komad Mareja Šivgala, u režiji Stevana Bodrože, imao je beogradsku premijeru decembra prošle godine. „Tigar“ govori o otuđenosti, usamljenosti i zatvorenosti ljudi, o tome kako dvoje, u veoma čudnim i neobičnim okolnostima, shvataju da imaju iste potrebe, da vape za razumevanjem i ljubavlju i da se negde razumeju.

TEATARSKE VESTI IZ MAKEDONIJE

U Bitolju je bivši ministar kulture i dugogodišnji upravnik NP Bitolj, Blagoja Stefanovski otvorio privatno pozorište „Mali dramski teatar“. Prve dve premijere su izvedene u hotelu „Ineks-Gorica“ u Ohridu, u režiji Sofije Ristevske. Komad Venka Andonovskog *Granica* govori o tome koliko politika može da rukovodi životom pojedinca, o borbi jedinke da sačuva pravo na izbor i slobodu izražavanja. Rediteljka se, simbolično smeštajući predstavu u predsednički apartman, pozabavila i problemom postavljanja ličnih granica. Predstava *Prljave priče*, rađena po tekstovima P. H. Gutierasa, R. Poleša, I. Enslera i E. Olbija, savremeno je i ironično viđenje najrazličitijih problema sadašnjice. U jednoj prostoriji apartmana su glumci, u drugoj publika, komunicira se preko kamera.

Bitolska premijera Malog dramskog teatra je komad Dejana Dukovskog *Druga strana*, u režiji Martina Kočovskog. Predstava je smeštena u diskoteku, prisutan je i bend, publika sedi za šankom i u separeima, glumci „prelaze rampu“ – provlače se publici kroz noge, dele im letke sa istorijskim ličnostima itd. Priča je fokusirana na konkretnu situaciju u Makedoniji, a to je nesposobnost, nedostatak želje i entuzijazma mladih ljudi da se bore za svoju istinu, da promene svoje živote. Zato, reditelj radnju smešta u simboličnu 1968, da bi napravio paralelu sa generacijom naših roditelja, kada su se mladi intelektualci borili za svoja prava, čak i u zemljama u kojima se to činilo nemogućim.

Provokativan komad *Čigra* Artura Šniclera imao je premijeru u Univerzalnoj sali, u režiji Olivera Micevskog. Drama otvoreno govori o seksu, neverstvu i razvratu, ona je urnebesna komedija u kojoj nema ničeg smešnog, u

○ ljudskim ograničenjima: *Tamo gde nisam bio*

kojoj će se publika prepoznavati i imati osećaj nelagodnosti kada izađe iz teatra. Vremenski je smeštena u kasni 20. vek, iako se to vreme ne razlikuje od današnjeg, rediteljev koncept je zasnovan na autentičnosti epohe kroz kostim, scenu, ponašanje aktera. U komadu igra i Bojan Dimitrijević iz Srbije.

Premijera *Ognjenog lica* Marijusa fon Mejenburga u režiji Deana Damjanovskog izvedena je na sceni NP „Anton Panov“ u Strumici. To je prva makedonska izvedba tog modernog komada koji se bavi savremenim životom na agresivno realistički način, primerima kao što su piromanija, incest, samoubistvo, ubistvo. Predstava ima formu pozorišnog rijaliti-šoua gde publika prati život porodice srednjeg, urbanog staleža.

Kamerna predstava *Tamo gde nisam bio* Žanine Mirčevske, u režiji Zoje Buzalkovske izvedena je premijerno u NP „Vojdan Černodrinski“ u Prilepu. Kako rediteljka kaže, reč je o tekstu koji tretira brojna lokalna i globalna pitanja, a poruka je univerzalna, to je priča o

ljudskim ograničenjima i o tome šta čovek sme a šta ne. Mesto radnje je brdo koje tone u živo blato, ljudi su zarobljeni.

„Budani teatar“ je novo makedonsko pozorište koje je počelo rad premijerom teksta *Crna ptica* Dejvida Harovera u režiji Bojana Trifunovskog. Predstava je izvedena na sceni Dramskog teatra u Skoplju. Svrha tog pozorišta je da probudi makedonsku nezavisnu scenu uzbudivim, savremenim produkcijama. Tema komada „Crna ptica“ je ljubavna veza između dvanaestogodišnjakinje i četrdesetogodišnjaka. „Predstava prikazuje večnu temu zapaljenu još od Nabokovljeve Lolite – pedofiliju, društvenu bolest koja postoji od kad je veka – temu koja redefiniše tradicionalno shvatanje morala“, rekao je Trifunovski.

„Muški hormon testosteron je razlog zbog kog muškarci jure žene i postaju potencijalne ubice“, jedan je od motiva najnovije predstave bitolskog Narodnog pozorišta. *Testosteron* je komedija savremenog poljskog pisca Andžeja Saranovovića, u režiji Nenada Vitanova.

Ponovo na sceni: *Magareće godine*

POZORIŠNE NOVOSTI IZ CRNE GORE

Premijera komada *Instant seksualno vaspitanje* u režiji Nikole Vukčevića u Gradskom pozorištu prošla je veoma uspešno. Kako kritika kaže, to podgoričko pozorište „dobilo je jedan od svojih najboljih, ako ne i najbolji scenski projekat tokom poslednjih godina“.

Crnogorsko narodno pozorište je u februaru postalo član IETM-a (International Network For Contemporary Performing Arts), profesionalne mreže sa sedištem u Briselu, koja stimuliše razvoj i razmenu kvalitetne savremene pozorišne umetnosti.

Predstavom „Gospođica Julija“ Narodnog pozorišta Republike Srpske počeo je Međunarodni festival glumca u Nikšiću, u čijem je takmičarskom programu u selekciji reditelja Blagote Erakovića učestvovalo još šest pozorišnih ostvarenja iz zemalja nastalih na prostoru nekadašnje Jugoslavije. Sledili su: „Helverova noć“ sarajevskog Kamernog teatra 55, „Ljubavna pisma“ hrvatskog Pučkog otvorenog učilišta iz Velike Gorice, „Mama/majka“ u produkciji ljubljanskog

Teatra Glej i koparske Kulturno umetničke zajednice Zrakogled, strumički Narodni teatar „Anton Panov“ izveo je „Rodni dan“, „Igra parova“ BDP-a, „Nije čovek ko ne umre“ Kraljevskog pozorišta „Zetki dom“. Žiri je jednoglasno proglasio najboljom predstavom „Helverovu noć“ u režiji Dina Mustafića. Za ulogu Helvera, Gran pri za najboljeg glumca dodeljen je Erminu Bravu, a specijalna nagrada žirija pripala je Mirjani Karanović. Gran pri za najbolji partnerski odnos na sceni dobili su Mirko Vlahović i Mladen Nelević („Nije čovek ko ne umre“). Nagrada za najbolju epizodnu ulogu dodeljena je plesačici Jasni Knez („Mama/majka“).

Predstava *Večera budala* koju je po delu Frensisia Vebera režirao Božidar Đurović premijerno je izvedena u Centru za kulturu u Bijelom Polju (u koprodukciji sa podgoričkim CNP-om). Oslanjajući se na žanr bulevarske komedije, koristeći vrlo jednostavan zaplet, Veber spretno konstruiše veoma zabavnu priču, koja se se bavi bezazlenim, ali ipak opakim ismevanjem i zloupotrebom čoveka. „Redi-

Psihološka drama o bračnom paru: *Ko se boji Virđžinije Vulf*

telj i odlična glumačka ekipa su uspešno pročitati velikog pisca. Smehu su podvrgli glupost, nesposobnost elementarnog pravilnog zapažanja, izostanak povezivanja uzroka i posledica“, kaže crnogorska kritika.

Kraljevsko pozorište „Zetski dom“ raspisalo je konkurs za dramski tekst inspirisan delom Danila Kiša. Učesnik može biti autor koji stvara na crnogorskom, srpskom, hrvatskom, bosanskom,

makedonskom ili slovenačkom jeziku. Potrebno je dostaviti tekst potpisan šifrom (u pet primeraka) i posebno zapečaćenu kovertu sa sledećim podacima: autorovo ime i prezime, adresa, broj telefona ili mejl, naslov teksta i šifra pod kojom je dramski tekst poslan, kao i izjava o saglasnosti da KP „Zetski dom“ ima pravo da objavi i izvede delo. Autorski dramski tekst mora biti neobjavljen i

neizveden. Rok za slanje je 1. novembar 2009. godine (datum na poštanskom pečatu). Tekstove i ostalu dokumentaciju slati na: Kraljevsko pozorište Zetski dom, Bajova 4, 81250, Cetinje. Nagrada je 10.000 evra. Pozorište stiče pravo da isplatom nagrade objavi, dramaturški obradi, pripremi i izvede nagradeni dramski tekst, bez ograničenja. Pozorište se obavezuje da u roku od tri godine izvede nagradeni tekst. Učesnik može poslati najviše dva dela. Dodatne informacije na: zetskidom.markt@t-com.me.

Predstava *Ko se boji Virđžinije Vulf*, koju je po drami Edvarda Olbija režirao bosanski reditelj Dino Mustafić, premijerno je izvedena na Velikoj sceni Crnogorskog narodnog pozorišta. O razlogu za postavljanje ove američke psihološke drame Mustafić kaže: „Olbi me je privukao jer je pisac koji prosto tera da kroz njegove tekstove prolazite kao kroz zgusnutu emotivnu spoznaju. (...) Pokušavam da se bavim pozorištem, koje preko teksta i glumca promišlja o emotivnom učinku na sceni, o oštroj, britkoj misaonosti dela, a ne od hladnog koncepta, koji najčešće počinje i završava spoljnim teatarskim sredstvima...“

KAZALIŠNI DOGAĐAJI U HRVATSKOJ

Jastučko, najuspešniji tekst Martina Makdone (nagrada „Oliver“ za najbolji dramski tekst 2004), dospelo je na Scenu Gorica u režiji Saše Broz. Brutalnu, hermetičnu i bizarno tešku dramu o zastrašujućem odrastanju dvojice braće – zlostavljanih, psihološki i telesno – koji se „spasavaju“ pisanjem, pripovedanjem i življenjem horor-priča, rediteljka je u saradnji sa svojim stalnim scenografom Dragutinom Brozom smestila u prozirnu plastičnu kutiju u kojem dva traumatizovana policajca (jedan je bio zlostavljan kao dečak, drugom je umro sin zbog čega oseća krivicu) užasavajućim metodama ispituju Pisca o počinjenim decubistvima u njihovoj „totalitarnoj državi“. U dvosatnoj predstavi s mnogo eliptičnih obrta, izlistava se čitav raspon problema savremenog društva, stešnjenog u dehumanizovane gradove u kojima ih gazi bespoštedni kapitalizam, od pitanja porodičnog nasilja do filozofsko-etičkih promišljanja o preživljavanju kroz mogućnost pričanja i stvaranja priča.

Nova predstava u GK „Žar ptica“ *Sav sam popuberteto*, nastala je po romanu Sanje Pilić. Rediteljka Aida Bukvić postavila je priču o pubertelliji razvedenih roditelja i njegovim školskim prijateljima koji pokušavaju odrasti u želji da izgledaju po kriterijumima koje nalažu modni časopisi.

Slovenački reditelj Samo M. Strelec postavio je u Pozorištu Virovitica Bihnerovog *Vojceka* kao antiglobalističku i proekološku predstavu koja se kritički odnosi prema kulturi konzumerizma i jeftine zabave.

U „Trešnji“ je na programu novi naslov, *Ne, prijatelj* italijanskih pozorišnih umetnika Nina Dintrona i Đakoma Ravičija, u režiji Renea Medveška. Nakon ratne kataklizme dvojica vojnika zaraćenih strana stižu na ostrvo usred bespuća. Krov neke kuće koja plovi morem postaje njihovo utočište, spas od ništavila sveta koji je, možda, zauvek nestao. No, s njega će otići bogatiji za jedno prijateljstvo koje se gradilo malenim koracima upoznavanja, razumevanja i tolerancije.

Drama *Antigona* Žana Anuja u režiji i dramaturškoj obradi Božidara Smiljanića, izvedena je premijerno u Istarskom narodnom pozorištu u Puli. „Te-

meljeći svoj pristup delu na činjenici da je tema svesvetska i svezremana, sasvim sam ga osavremenio“, kazao je reditelj dodavši da je ulogu hora dao razglasu.

Postalo je uobičajeno da se isti komadi u kratkim vremenskim periodima izvede na svim prostorima bivše Jugoslavije. Tako, posle beogradske premijere drame *Zečja rupa*, na red je došla i hrvatska. Teatar Planet art je premijerno izveo komad o porodici koja se suočava s gubitkom deteta, autora Dejvida Lindsija Abera, u režiji Marka Torjanca, a na sceni Gavelle. Zanimljivo je da je ovo najgledanija drama u Njujorku u poslednjih deset godina.

U jeku Prvog svetskog rata tada 23-godišnji Krleža dovršio je svoju lirsku fresku krcatu simbolima, dramu *Kraljevo*, koja se smatra rodonačelnom dramom ekspresionizma u književnosti srednje Evrope. Međutim, tadašnji upravnik zagrebačkog HNK-a, komad je odbio jer je inscenacija zahtevala masovne scene mrtvaca, vešanja, lelujanja raznoraznih slabosti. Skoro 90 godina kasnije, na sceni tog teatra „Kraljevo“ je postavio Ozren Prohić. Neobuzdanom bujicom reči, zvukova, fragmentarnih prizora i događanja, i svetlosnih efekata i pokreta tela, sintezom realnog i nadrealnog, Krleža je stvorio avangardnu anti-dramu, svet propalica i kurvi u kojem vladaju „logika ekstaze“ i „logika halucinacije“. Svet u kojem je zavladao haos zbog izvrtnosti dotad važećih društvenih normi, jeste metafora Hrvatske, stav je Prohića, a nesreća na makronivou ogleđa se u brojnim mikroodnosima.

„Ovo je predstava o apsolutnoj ljubavi“, rekla je upravnica uoči premijerne izvedbe drame Dostojevskog *Zločin i kazna* u splitskom Hrvatskom narodnom kazalištu u režiji i adaptaciji Aleksandra Ogarjova. „Osim što je reč o kapitalnom delu ruske književnosti, taj roman i predstava bliski su nam i danas, posebno ukoliko sagledamo državni represivni aparat – policiju i sudstvo, koji određuju našu sadašnjost i budućnost. Ta drama gleda dalje od medija, koji se zastavljaju u trenutku izricanja presude. Naša predstava se bavi stanjem ljudske duše nakon donošenja presude“, kazala je

Pozorišni eksperiment: *Krležino Kraljevo*

upravnica Drame, Lampalov.

Dečje pozorište „Dubrava“ premijerno je izvelo igrano-lutkarski komad *Povuci-potegni*, u režiji, adaptaciji i dramaturgiji Marija Kovača. Poznata ruska narodna pripovetka „Čarobna repa“ poslužila je kao polazište za analiziranje zamršenih i često teških međuporodičnih odnosa, opterećenih kulturološkim i rodnim matricama, u kontekstu određivanja pojedinih uloga i moći.

Pidžama za šestoro francuskog autora Marka Kamoletija počiva na nizu zabuna koje nastaju zbog zamršenih ljubavnih, odnosno ljubavničkih odnosa, te jednog nadimka koji može biti skraćena od dva imena – Suzane i Suzete. Komad osječkog HNK-a režirao je Robert Raponja.

Predstava *Zagrebački pentagram*, koja na tragikomičan način donosi situacije današnjice, problema života u gradu različitih društvenih slojeva i kultura, koji se bore s vremenom i načinom života koje žive, premijerno je izvedena u Zagrebačkom kazalištu mladih u režiji Paola Madelija. Taj omnibus čine tekstovi hrvatskih autora N. Mitrović (Javier), I. Vidića (Zoo), F. Šovagovića (Zona snova), D. Karakaša (Skoro nikad ne zaključavamo) i I. Rajkija (Pljačka). U predstavi se prožimaju teme nemaštine, ne-

sretnih ljubavi, porodičnih problema, prošlosti, budućnosti, imaginacije, surove stvarnosti, vremena u kojem živimo i u kojem ćemo tek živeti. Pet različitih tekstova povezuje grad Zagreb i njegovi stanovnici. „Nije to tranzicijska predstava, već evropska. Ovo što mi danas doživljavamo, nije bitno različitiije od Berlina ili Pariza ili Rima, a da ne govorimo o Americi gde stvarno teško da može biti gore nego što je sada“, kaže Madeli.

Menažerija je naziv predstave riječkoga HKD teatra inspirisane dramom T. Vilijamsa. „Razmišljale smo o porodici kao najmanjoj ćeliji našeg društva i o tome kako se relativiziraju razna stanja koja prolaze naši likovi kroz sat vremena, inspirisane poslednjim prizorima 'Staklene menažerije'. Likovi su isti, rečenice drugčije“, kazala je rediteljka Anica Tomić, koja s dramaturgom Jelenom Kovačić potpisuje predstavu.

„U *Čeličnim magnolijama* u jednoj sceni lokalna radio-stanica reklamira proizvode, i to je sastavni deo predstave u kojoj je jedan od likova vlasnik. Zato govorim o manipulaciji ljudima. From je odavno napisao – Biti ili imati?! Nekad filozofsko pitanje, postalo je pitanje svakodnevice“, rekao je reditelj Joško Juvančić. Komad savremenog američkog pisca i reditelja Roberta Harlinga prva je ovo-

sezonska premijera u dubrovačkom Kazalištu „Marina Držića“. Reč je o komadu koji tretira položaj žena i majki u savremenom društvu, onih na kojima je teret porodičnog i društvenog života, a onda i onih porodica u kojima je i nasilje česta pojava.

U režiji Želimira Mesarića, glumci splitskog HNK-a izveli su premijerno dramu *Metoda*, mladog katalonskog dramatičara Jordija Galcerana. Četiri dramska lika – Marta, Matej, Filip i Karlo pokušavali su saznati identitet onog drugog u neljudskoj situaciji u kojoj se svako od njih borio za posao u uspešnoj firmi. Posao dobija samo jedna osoba, a poslodavac je pred kandidat postavio zadatke koji su iz njih izmamili ne baš lepe osobine i navike...

Istarsko narodno kazalište uprizorilo je *Tomizzianu*, predstavu u režiji Damira Zlatara Freya, inspirisanu ispovednim, testamentarnim romanom Fulvija Tomizze „Posetiteljka“. „Tomizziana“ kreće razgranatije u probleme Istre, dotičući se i Trsta i Ljubljane (gradova u kojima je Tomizza živeo). Progovara o sudbini slovenskog stanovništva na tom turbulentom i traumatizovanom području, najviše radi nacionalnih i ideoloških predznaka...

PUTUJEM, MISLIM, OSEĆAM

Tamo-amo po eks-domovini

Piše Jovan Ćirilov

Beograd, 21. februar 2009.

Premijera „Konzulskih vremena“ po Andrićevoj „Travničkoj hronici“ u Zvezdari teatru. Nezapamćena gužva znanih i neznanih da prisustvuju prvoj beogradskoj premijeri Ljubiše Ristića posle mnogo godina, kada je taj reditelj više režirao našu stvarnost nego naše pozorište. U pauzi ove trosatne predstave takođe velika gužva na garderobi. Deo gledalaca napušta predstavu. „Zapamtio sam gde su stali, pa ću „Hroniku“ da čitam kod kuće“, kaže jedan inače strpljivi gledalac. Ristić je uveren da je u pravu i u političkim potezima koje je juče povlačila njegova stranka sa njim na čelu, i kad nas danas stavlja u situaciju da slušamo Andrićev tekst bez ikakve bitne scenske interpretacije. Glumci pevaju čak i Andrićeve naslove. Srećom dobro.

Ljubljana, 1. mart 2009.

Premijera Hajner Milerovog „Makbeta“ po Šekspiru u režiji Ivice Buljana. Koprodukcija Cankarjevog doma, Mini teatra i ZKM-a. Stilski najdoslednija Buljanova predstava izrazito dobro uvežbanog fizičkog teatra mladog muškog ansambla sa naglašenim erotizmom na granici scenski tanjponovanog sadomazohizma. Milena Župančič se, takođe potpuno fizički i estetički uklopila u taj izdanak evropskog fizičkog teatra, koja se, posle nekoliko izleta u visoki bulevar, vratila svom pravom unutrašnjem porivu.

Ljubljana, 2. mart 2009.

Pre podne u hotelskom holu Janez Janša, alias Emil Hrvatin, priča mi, posle prošlogodišnjeg „Pupilije“, o svom još jednom rimejku predstave iz davne prošlosti slovenačke avangarde „Spomenik G“ Bojana Štiha i Dušana Jovanovića. Moram da prevladam moj otpor prema monodrami. Reče da u rimejku više nije sama na sceni Jožica Avbelj iz nekadašnje premijerske podele. To je već zanimljivije.

Prijatni časovi na ručku sa mojom dragom prijateljicom Bjankom sa kojom se razumem u pola rečenice.

Cankarjev dom prikazuje predstavu „Božanstvena komedija, pakao“ njihovog stalnog gosta, Sočetas Rafaelo Sancio iz Čezene. Romeo Kastelučić je, pored Boba Vilsona, danas najimpresivniji predstavnik svetskog pozorišta prizora. U svojoj punoj zrelosti poduhvatio se najizazovnije teme za jednog Italijana, njihove velike klasike. Tema smrti prikazana je bez ikakve bukvalnosti, sa usmerenom maštom. Na sceni sve vreme stoje dva velika znaka navoda između kojih se dešava predstava. Dakle, umetnost kao navod, a ne bukvalni odraz sveta. Sve je duboko u najplemenitijem smislu od nekakve bezazlene kombinacije prisutnih u zagrljajima raznih suštinskih značenja do klavira u plamenu.

Beograd, 12. mart 2009.

Takmičenje mladih govornika u čast Zorana Đinđića. On je i tema govora. Većina njih su žrtve „pravila“ dobrog govorničtva. Gestikuliraju i akcentuju reči u rečenici po strogim pravilima iz udžbenika oratorstva. A najbolja je bila takmičarka koja je sva ta pravila pretvorila u spontani govor u kom je suština važnija od forme. Posle proglašenja nagrada, po kojima je moja miljenica treća, sretam svog vršnjaka Mićuna koji mi pokazuje da je i on glasao za nju kao najbolju, ali je ostao u manjini.

Beograd, 22. mart 2009.

Sekana Vukojić je u bivšem Domu kulture „Veselin Masleša“ na novoj sceni Teatra 78 odigrala svoju najnoviju mono-

dramsku predstavu „Češalj“ po tekstu Miroslava Josića Višnjica. Život i literatura su se višestruko i mnogomislno izmešale. Miroslav je prelio u literarni tekst ispovest jedne golotočanke. Zatim je Sekana od toga napravila pozorišni čin. U predstavu je uklopila impresivnu priču Marije Zelić, upravnice logora na Golom otoku koja, kao i čuvarica logora u romanu i filmu „Čitač“, nije svesna svoje moralne krivice. I na kraju posle jednog dramatičnog završnog dozivanja „Majko! Majko!“, Sekana je pozdravila najpre nas, publiku, a zatim i nekoliko golotočanki u prvim redovima partera. Čak i ja, dugogodišnji okoreli profesionalni gledalac, samo što nisam zaplakao. Sve je bilo istina – umetnička i životna.

Novi Sad, 25. mart 2009.

U Kulturnom centru Novog Sada razgovor o izdavačkoj delatnosti JDP-a, zapravo o Ars dramatici, biblioteci u kojoj se već godinama objavljuju drame koje to pozorište prvi put prikazuje. Najviše pričam o tome da predstava ne sme biti jedino pozorišni čin, već mora biti okružena intelektualnom atmosferom, mišljenjima, istorijatom i kontekstom. U tom pravcu, uz činjenice i primere, pričaju članovi izdavačkog tima Gorčin, Marina i Jelena Kovačević. Vrlo je impresivno što na tim susretima u Domu kulture ima mnogo publike. Ovoga puta i dosta studenata režije u Novom Sadu sa njihovim mentorom Borisom Liješevićem.

Zagreb, 26. mart 2009.

Evo me već u Zagrebu na predstavi Exit teatra „Kauboiji“, apsolutnom hitu sezone. Ovdlašnji glavni teatarski događaji su poslednjih sezona predstave na alternativnim scenama bez stalnih ansambala. Exit teatar je neka vrsta zagrebačke Zvezdare. Ton pozorištu kao direktor daje glumac Matko Raguž, koji je shvatio da i popularno pozorište traži ozbiljan rad.

„Kauboiji“, pozorišna verzija špagetivesterna sa duhovitim uvodom u stilu TV serije „Audicija“ probana je punih šest meseci. To se vidi u predstavi – sedmorica giumenta i jedna glumica (zapravo pevačica) glume, plešu, pevaju, i to ne može biti bolje. Do teksta predstave je reditelj, Saša Anočić, koji takođe tumači (parodira) reditelja u predstavi, došao zajedničkim improvizacijama sa ansambлом. Najpre je sakupio, pa probao i

Makbet u režiji Ivice Buljana, koprodukcija Cankarjevog doma, Mini teatra i ZKM-a

pročitao. Iako se predstava daje više od sto puta, ona ima uvežbanost i spontanost na najvišem nivou. Publika se smeje od prve do poslednje reprike.

Ovih dana predstava gostuje u Beču sa većinom eks-ju publike čiji je maternji jezik *grosso modo*, taj koji se govori na sceni. Biće ludnica! U komedijama naročito komercijalnog tipa obično se koristi ili sleng, a još češće razni dijalekti sa utriranim igranjem odgovarajućih karaktera – Zagorac, Dalmatinac, Crnogorac, Piroćanac. Ovdje je reč o hrvatskoj standardnoj varijanti književnog jezika, pa je ipak – smešno.

Zagreb, 27. mart 2009.

Predstavu „Judith French“ u još jednom alternativnom zagrebačkom pozorišnom prostoru na Trešnjevki igra ansambl arseptima Ž TNT. Kompletni autor, zapravo autoka je Vlatka Vortkapić, koja se do sada bavila filmom. Ona je napisala tekst i režirala ga. I ovog puta je reč o onom što se zove „visoki bulevar“, tj. komercijalno pozorište sa ukusom i odlično odigrano. Radi se o slučajnom susretu japija sa prodavačicom novina. Dramatika je oko toga, pogađate, da li će je on muškarčina odvesti u krevet ili neće. To se desi i mi, na nemalo zadovoljstvo čak i jednog moderniste kao što sam ja, a ostale publike pogotovu, vidimo ih u raznim figurama veneris, u polumraku, ali dovoljno za prijatno erotsko uzbuđenje i estetsko uživanje, nazirući njihova privlačna tela.

Mislio sam da prijatelji, koji su mi preporučili da vidim te dve predstave, to kandiduju za naredni Bitef, mada unapred rekoh da ima mesta samo za 2010. godinu. Sad mi rekoše da su to predstave pre za gostovanja u Srbiji, a ne za Bitef.

Ako neka od njih završi u Užicu na „festivalu bez prevoda“, toplo ih preporučujem i nekom da ih dovede u Beograd. Publika će videti da su mladi zagrebački glumci ne samo dobri i školovani kao ranija generacija, već i izuzetno duhoviti, što je do sada bio specijalitet beogradskih glumaca.

Beograd, 28. mart 2009.

U ovaj pozorišni dnevnik spada i događaj koji sam po sebi nema mnogo veze sa teatrom. A to je predavanje Dubravke Ugrisić, najatraktivnije ironične intelektualke, godinama u dobrovoljnom egzilu u SAD-u. CZKD je bio krcat. Nije bilo gde da se sedne. A Dubavka je blistala. Sipala suvisle duhovitosti jednu za drugom. Aplauzi su pljuštali (e, to je ta kopča sa teatrom!). A reči su bile i cinične i opušteno u isto vreme.

Posle predavanja (umalo ne napisah predstave) sedeli smo i pili kafu, a Dubravka je Bojani Makavejev i Borki Pavličević pričala kako sam bio nekad lep kao kakav francuski intelektualac, i kako sam bio u žiriju koji joj je dodelio prvu nagradu u životu za tekst kad joj je bilo dvanaest godina. Tema je bila „originalna“ – „Šta želite da budete kad odrastete“. Ona je napisala, koliko sam shvatio, da neće da bude ništa, pa je dobila za već tadašnju duhovitost treću nagradu. „A bila sam najbolja, dok je prvu nagradu, naravno, dobio momak koji je obećavao, realnom socijalizmu sukladno, da će biti lekar.“

Sledeći broj „Ludusa“ izlazi krajem maja kao dvobroj za maj-juni. Redakcija

LUDUS

Pozorišne novine

YU ISSN 0354-3137
COBISS.SR-ID 54398983

Izlaze jednom mesečno
(osim u julu i avgustu)
Tiraž: 1500 primeraka

Izdaje

Savez dramskih umetnika Srbije
Beograd, Studentski trg 13/VI
Telefoni: 011/2631-522,
2631-592 i 2631-464; fax: 2629-873
http://www.sdus.org.yu
e-mail: sdus@sdus.org.yu
PIB 100040788
Tekući račun: 255-0012640101000-92
(Privredna banka a.d.)
Devizni račun: 5401-VA-1111502
(Privredna banka a.d.)

Predsednik

Ljiljana Đurić

Glavni i odgovorni urednik

Tatjana Nježić

Savet Ludusa

Svetlana Bojković, Jovan Ćirilov, Goran Marković, Dejan Mijač, Gorica Mojović, Ljubomir Simović

Redakcija

Branko Dimitrijević, Petar Grujičić, Željko Hubač, Aleksandra Jakšić, Aleksandar Milosavljević, Olivera Milošević, Miroslav – Miki Radonjić, Ana Tasić

Lektura i korektura

Aleksandra Jakšić

Sekretar redakcije

Radmila Sandić

Tekstove i fotografije slati na:

ludus@sdus.org.yu

Grafički dizajn i priprema za štampu

AXIS studio, Beograd
e-mail: office@axis.co.yu

Dizajn LUDUSA

Đorđe Ristić

Redizajn LUDUSA

AXIS studio

Štampa

Preduzeće za grafičko izdavačku delatnost i usluge d.o.o. BRANMIL, Beograd, Borisa Kidriča 24

Rešenjem Ministarstva za informacije Republike Srbije Ludus je upisan u Registar sredstava javnog informisanja pod brojem 1459

Milan Mihailović - Caci Iz „Uspomenara 212“

MEDICINSKA SESTRA

Dušan Kovačević: Radovan III, režija Ljubomir Draškić, 1973.
Georgina – Tatjana Beljakova, Rumenka – Maja Čučković,
Katica – Mira Banjac, Radovan – Zoran Radmilović,
Stanislav – Milutin Butković i Jelenče – Milan Caci Mihailović

Sava Lukić, Balkanski špijun, Profesionalac, Simeon Lupus... Danilo Bata Stojković, Vlasnik glume, Batence, Bubica... rešio da uđe u „Radovana III“ da niko ne zna, da vidi šta će i kako će da se snade Zoran Radmilović. Naručio od šminkerke ogromne brkove, od kostimografa belu atletsku majicu i bele gaće. Smislio da „uzleti“ na naš dvanaesti sprat kao „onaj sa petog sa abnormalnim brkovima“. I zaista, jednog dana - uskoči kroz prozor, počne nešto da priča, Radmilović, kad ga ugleda, kao, pade u nesvest da dobije u vremenu. Bata vidi – u publici tajac, bar dve trećine publike zna „Radovana“ napamet, niko se ne smeje, svi gledaju šta će da se desi. Kud će, šta će, Danilo se okrenu i - hop! - skoči kroz prozor sa „dvanaestog sprata“.

Ja, kao Jelenče Vilotić, ugledah bokal vode dede Stanislava, pljusnuh Zorana po sred lica, Radovan se pridize i kroz zube procedi:

- Mali, tebi ću bar da jebem majku!

Zatim ustade i upita sve nas i na sceni i u publici:

- Je l' to bila neka medicinska sestra?

U publici haos. Radmilović čeka da se ljudi smire, da dođu sebi, pa nastavlja:

- Glava joj nije nešto naročito, al' telo – kao violina!